

ਪਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਇਮਜ਼ਾ

ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਐਮ ਏ (ਮੁਖ ਸੰਪਾਦਕ)

www.pardesitimes.com
ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ f pardestimes

ਰਣਜੀਤ ਕੰਦੋਲਾ ਐਮ. ਬੀ. ਏ. ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ

VOL- 16 No. 388 December 22, 2021 E-mail : info@pardesitimes.com Ph 510-938-7771, 510-516-3536

ਨਵੇਂ ਸਾਲ 2022 ਦੀਆਂ ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਸਮਰਥਕਾਂ, ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਕਰਤਾ, ਸਪਾਂਸਰਾਂ ਅਤੇ 'ਪਰਦੇਸ਼ ਟਾਇਮਜ਼' ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈਆਂ

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਸ ਵਾਰ ਕਈ ਧਿਰਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੋਵੇਗਾ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ- ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਬਿਗਲ ਵੱਜ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਪੰਜ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਮਾਰਚ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਚੋਣਾਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਿਆਸੀ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਵਾਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵੋਟਰ ਕੁਝ ਦੁਚਿੱਤੀ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਸ ਵਕਤ ਚੋਣਾਂ ਲੜਨ ਵਾਲੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਤੇ ਗੱਠਜੋੜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਾਂਗਰਸ, ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਅਤੇ ਬਸਪਾ, ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ, ਅਤੇ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਨਵੀਂ ਪਾਰਟੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਕਾਸ ਕਾਂਗਰਸ ਭਾਜਪਾ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਚੋਣਾਂ ਲੜਨ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਸ ਵਾਰ ਕਿਸਾਨ ਵੀ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਬਣਾ ਕੇ ਚੋਣਾਂ ਲੜਨ ਲਈ ਪਰ ਤੋਲ ਰਹੇ ਹਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਅਧਿਕਾਰਿਤ ਤੌਰ ਤੇ ਕੋਈ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਹੈ। ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨ ਖਤਮ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹਾਲੇ ਵੀ ਧਰਨੇ-ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਰੇਲਾਂ ਰੋਕਣ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਰਟੀ ਇਸ ਵਾਰ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ 'ਜੁੜਦਾ ਪੰਜਾਬ' ਬਣਾਈ ਹੈ। ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੀ ਭਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕਿਆਂ ਤੇ ਚੋਣ ਲੜਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਹੈ।

ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕੋਈ ਠੋਸ ਮੁੱਦਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਹੱਲ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਆਪਸੀ ਕਾਟੋ-ਕਲੇਸ਼ ਹਾਲੇ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਕੈਪਟਨ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਗਰਮ ਹਨ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਅਤੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਮੁਫਤ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੁਫਤ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਦਾ ਹੀ ਐਲਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਹੈਰਾਨਗੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੇਜ਼ ਜਤਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨਵਜੋਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਦੇ ਨਾ ਹੀ 13 ਨੁਕਾਤੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 'ਚ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਮੁੱਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨ 'ਤੇ ਹਨ। ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਬਾਦਲ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਜਾਂ ਟਕਸਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨ 'ਤੇ ਇਹ ਮੁੱਦੇ ਨਹੀਂ। ਅੱਜ ਚੋਣ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਭਖ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨ 'ਤੇ ਨਸ਼ੇ, ਬੇਅਦਬੀ, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ, ਮਹਿੰਗੀ ਬਿਜਲੀ, ਰੇਤ ਮਾਫੀਆ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮੁਫਤ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇਣ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਛਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਪਰ ਇਸ ਪ੍ਰਚਾਰ 'ਚ ਰਾਜਧਾਨੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਐਸਵਾਈਐਲ ਦਾ ਮੁੱਦਾ, ਪੰਜਾਬ ਪਾਣੀਆਂ ਦਾ ਮੁੱਦਾ, ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੀ ਮੰਗ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਗਾਇਬ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਦਲ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫਰੋਲ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ।

ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਨਵਾਂ ਮਿੱਚ 'ਜੁੜਦਾ ਪੰਜਾਬ'

Babbu Maan Gul Panag Devinder Sharma Giani Kewal Singh Jassa Patti Balwinder Singh Sidhu Dr. Shyam Sunder Deepti Tony Sandhu

Jas Bajwa Dr. Swaiman Singh Deepak Chanarthal Sharma Ramaninder Kaur Bhatia Hamir Singh Sarbjit Dhaliwal Amitoj Mann

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ- ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਹੋਣ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਇਕ ਨਵਾਂ ਮਿੱਚ 'ਜੁੜਦਾ ਪੰਜਾਬ' ਵੀ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਲਾਕਾਰ ਬੱਬੂ ਮਾਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਬਣੀ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਕਲਾਕਾਰਾਂ

ਅਤੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਲਈ ਹੈ, ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚ ਅਭਿਨੇਤਰੀ ਗੁੱਲ ਪਨਾਗ, ਦਵਿੰਦਰ ਸ਼ਰਮਾ, ਗਿਆਨੀ ਕੇਵਲ ਸਿੰਘ, ਜੱਸਾ ਪੱਟੀ, ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ, ਡਾ. ਸ਼ਿਆਮ ਸੁੰਦਰ ਦੀਪਤੀ, ਟੋਨੀ ਸੰਧੂ, ਜੱਸ ਬਾਜਵਾ, ਡਾ. ਸਵੈਮਾਣ ਸਿੰਘ, ਦੀਪਕ ਚਨਾਰਥਲ ਸ਼ਰਮਾ, ਰਮਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਹਮੀਰ ਸਿੰਘ, ਸਰਬਜੀਤ ਧਾਲੀਵਾਲ ਅਤੇ ਅਮਿਤੋਜ ਮਾਨ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਏਜੰਡਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਕੋਈ ਪੰਜਾਬ ਬਚਾਉਣਾ, ਪੰਜਾਬ ਬਚਾਉਣਾ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣਾ ਕਿਵੇਂ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਵੀ ਏਜੰਡਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਏਜੰਡੇ ਵਿਚ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਕਾਰਨ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ, ਨਸ਼ੇ, ਬਿਮਾਰੀਆਂ, ਕਰੋਨਾ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ, ਮਹਿੰਗਾਈ ਅਤੇ ਅਮੀਰ ਵਿਰਸਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

Certified Global Green Insurance Agency
COVERED CALIFORNIA
ਹੈਲਥ ਇੰਸੂਰੈਂਸ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ
ਫੋਨ: 510-487-1000
MANN@GGIABA.COM
Mann Insurance Brokers Inc.
4123 Dyer St., #230, Union City, CA 94587

Padam Builders Inc.
ਸਾਡੇ ਕੰਮ ਦੀ 100 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਗਰੰਟੀ
ਅਸੀਂ ਨਵੇਂ ਮਕਾਨ, ਗੈਸ ਸਟੇਸ਼ਨ, ਮੋਲ, ਸ਼ੋਅਰੂਮ ਅਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੰਸਟ੍ਰਕਸ਼ਨ ਦਾ ਕੰਮ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਣ ਤੱਕ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।
Bhupinder Singh Padam
email: padambuilders@gmail.com
Licensed # 1019803
CELL 510-565-6667
3143 ARDEN ROAD, HAYWARD CA- 94545

Allstate
You're in good hands.
Avninder Singh
Insurance Specialist, CA Lic. # 0822501
Auto - Home - Life - Health - Business - Commercial
PH. (510) 441-7490
Toll free (877) 441-7490
30042 MISSION BLVD. SUITE 221 HAYWARD, CA 94544

ਜਸਪਰੀਤ ਸਿੰਘ
ਅਟਾਰਨੀ ਐਟ ਲਾਅ, ਨਿਊਯਾਰਕ ਤੇ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ
ਰਫਿਊਜੀ ਸਟੇਅ, ਬੱਚਾ ਗੋਦ ਲੈਣਾ, ਡਿਪੋਰਟੇਸ਼ਨ, ਵਿਆਹ, ਐਚ ਵਨ, ਐਲ ਵਨ, ਲੇਬਰ ਸਰਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਮੁਫਤ ਸਲਾਹ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ
ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਦਫਤਰ ਨਿਊਯਾਰਕ ਦਫਤਰ ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ ਦਫਤਰ ਫਰਿਜ਼ਨੋ ਦਫਤਰ
44808 S. Grimmer Blvd # 208 Fremont, CA 94538 510-657-6444
37-18-73rd ST. Ste 401 Jackson Height, NY 11372 718-533-8444
2945 W. Capitol Ave. West Sacramento CA-95691 916-372-448
4491 w. Shaw Ave # 300B Near Costco Fresno, CA 93722 phone 559-271-5511

See me today and get the discounts and service you deserve
Gurbinder S Mavi
Insurance Lic# 0F22244
Bus: 650-326-0660, Cell : 408-829-6284
988 El Monte Ave Mountain View, CA 94040
Like a Good Neighbor, State Farm is There www.gmavi.com
State farm mutual Automobile Insurance Company, State Farm Indemnity Company Bloomington, IL

AUTOBAHN Body & Paint
Specializing in Convenience & Quality
ਡੈਂਟਿੰਗ ਅਤੇ ਪੇਂਟ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਮਿਲੋ
Baghel Singh Jaswal
Ph: (650) 966-1840, Fax: (650) 966-1023
www.autobahnbodypaint.com
778 Yuba Drive, Mountain View, CA 94041

Raj Budwal
(Investment and Financial Advisor)
408-972-8000,
408-835-0202 (Cell)
Budwal and Associates
329 Piercy Road, San Jose, CA 95138
8350202@gmail.com

ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਵਿਚ ਗ਼ੈਰ-ਜਮਹੂਰੀਅਤ

ਸਵਰਾਜਬੀਰ

ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ ਦੇ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਬਾਰੇ ਬੋਲੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਇੰਨ-ਬਿੰਨ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਸਮਝ ਜ਼ਰੂਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਿੰਕਨ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਿਆਪਕ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਇਹ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛੇ ਜਾਣੇ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹਨ : ਕੀ ਮੋਦੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਹੋਈ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਸੁੰਗੜਿਆ ਹੈ; ਜਮਹੂਰੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਰਵਾਇਤਾਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਢਾਹ ਲੱਗੀ ਹੈ; ਦੇਸ਼ ਵਿਚਲੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦਾ ਖਾਸਾ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ? ਸੰਮੇਲਨ ਵਿਚ ਬੋਲਦਿਆਂ ਮੋਦੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਸਾਡੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਸੁਭਾਅ/ਲੋਕਾਚਾਰ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ, ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ, ਮਨੁੱਖੀ ਗੌਰਵ, ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਿਵਾਰਣ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਤੇ ਸੱਤਾ ਦੇ ਵਿਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।”

ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਸਿਆਹਫਾਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਲਾਮ ਰੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਵਿਰੁੱਧ ਯੁੱਧ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਗ਼ੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਰਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਮਹਾਨ ਆਗੂ ਅਬਰਾਹਮ ਲਿੰਕਨ ਦਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਥਨ ਹੈ, “ਲੋਕਾਂ ਦੀ, ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ, ਲੋਕਾਂ ਵਾਸਤੇ ਚਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਸਰਕਾਰ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਕਦੇ ਖ਼ਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ” ਲਿੰਕਨ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ 19 ਨਵੰਬਰ, 1863 ਨੂੰ ਪੈਨਸਿਲਵੇਨੀਆ ਸੂਬੇ ਦੇ ਗੈਟੀਸਬਰਗ ਨਾਮਕ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿਚ ਕਹੇ ਜਿਹੜਾ ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੈਨਿਕਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਲਈ ਲੜਦਿਆਂ ਜਾਨਾਂ ਵਾਰੀਆਂ ਸਨ, ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਕਥਨ ਨੂੰ ਬੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਹੋਰ ਰੂਪ ਦੇ ਕੇ ਏਦਾਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, “ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਲੋਕਾਂ ਦੀ, ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ, ਲੋਕਾਂ ਵਾਸਤੇ ਚਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਸਰਕਾਰ ਹੈ (Democracy is the Government of the people, by the people, for the people)” ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜੋਅ ਬਾਇਡਨ ਵੱਲੋਂ ਕਰਾਏ ਗਏ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਲਈ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ ਵਿਚ ਬੋਲਦਿਆਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ ਨੇ ਲਿੰਕਨ ਜਿਹੇ ਦਾਨਿਸ਼ਵਰ-ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਦੇ ਕਥਨ 'ਤੇ ਕਾਠੀ ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, “ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੀ, ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ, ਲੋਕਾਂ ਵਾਸਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਸਗੋਂ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (Democracy is not only the people, by the people, for the people but also with the people, within the people)”

ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ ਦੇ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਬਾਰੇ ਬੋਲੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਇੰਨ-ਬਿੰਨ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਸਮਝ ਜ਼ਰੂਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਿੰਕਨ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਿਆਪਕ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਇਹ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛੇ ਜਾਣੇ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹਨ : ਕੀ ਮੋਦੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਹੋਈ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਸੁੰਗੜਿਆ ਹੈ; ਜਮਹੂਰੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਰਵਾਇਤਾਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਢਾਹ ਲੱਗੀ ਹੈ; ਦੇਸ਼ ਵਿਚਲੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦਾ ਖਾਸਾ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ?

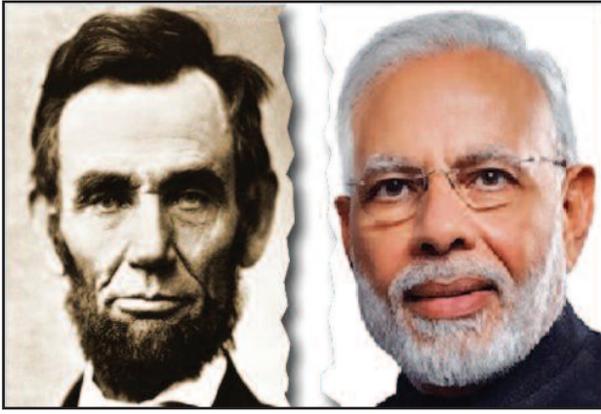
ਸੰਮੇਲਨ ਵਿਚ ਬੋਲਦਿਆਂ ਮੋਦੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਸਾਡੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਸੁਭਾਅ/ਲੋਕਾਚਾਰ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ, ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ, ਮਨੁੱਖੀ ਗੌਰਵ, ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਿਵਾਰਣ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਤੇ

ਸੱਤਾ ਦੇ ਵਿਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।”

ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਗੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਅਮਲਾਂ 'ਤੇ ਪਰਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਸੱਤ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਅਨੇਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਫ਼ੈਸਲੇ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੁੱਖ ਹਨ : ਨੋਟਬੰਦੀ, ਜੀਐੱਸਟੀ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸੋਧ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣਾ, ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਮਨਸੂਖ ਕਰਕੇ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਦੋ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਣਾ, ਕੋਵਿਡ-19 ਦੌਰਾਨ ਅਚਾਨਕ ਐਲਾਨੀ ਗਈ ਤਾਲਾਬੰਦੀ, ਸਨਅਤੀ ਕਾਮਿਆਂ ਸਬੰਧੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਮਨਸੂਖ ਕਰ ਕੇ ਕਿਰਤ ਕੋਡ ਬਣਾਉਣਾ, ਵੱਖ ਵੱਖ ਜਨਤਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਸਨਅਤਾਂ ਦੇ ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਤੇਜ਼ ਕਰਨਾ, ਖੇਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣਾ ਆਦਿ।

ਖੇਤੀ ਖੇਤਰ ਸਬੰਧੀ ਆਰਡੀਨੈਂਸ 5 ਜੂਨ, 2020 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸ਼ਕਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਜੋ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਬਾਰੇ ਬੋਲੇ

ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਖੇਤੀ ਖੇਤਰ ਸਬੰਧੀ ਆਰਡੀਨੈਂਸਾਂ ਦੇ ਸਫ਼ਰ ਦੇ ਅਮਲ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ 'ਤੇ ਪਰਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਤਸਵੀਰ ਕੁਝ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪੈਰਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਭਰਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਸਭ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ, ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ ਅਤੇ ਸੱਤਾ ਦੇ ਵਿਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਨੂੰ

ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦਾ ਆਧਾਰ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਮਲਾਂ/ਕਾਰਜ-ਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਕਿਹੜੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਕਿਹੜੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸੱਤਵੇਂ ਸ਼ਡਿਊਲ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਉਹ ਵਿਸ਼ੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਸਿਰਫ਼ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ; ਖੇਤੀ ਖੇਤਰ ਇਸ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਇਸ ਸ਼ਡਿਊਲ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ‘ਖੇਤੀ’ ਇਕ ਵਾਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ, ਇਹ ਤਾਕੀਦ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਕੈਪੀਟਲ ਟੈਕਸ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਸਕਦੀ। ਸ਼ਡਿਊਲ ਦੀ ਦੂਜੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਉਹ ਵਿਸ਼ੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਸਿਰਫ਼ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨਹੀਂ (ਜੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬਣਾਉਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੇ ਦੋ-ਤਿਹਾਈ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਸੀਮਤ ਸਮੇਂ ਲਈ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ)। ਖੇਤੀ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਵਿਸ਼ੇ ਦੂਜੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਹਨ ਭਾਵ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ। ਖੇਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਸੱਤਵੇਂ ਸ਼ਡਿਊਲ ਦੀ ਤੀਸਰੀ ਸੂਚੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਮਵਰਤੀ ਸੂਚੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੋਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਵਿਚ ਦਰਜ ਖਾਧ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਵਣਜ-ਵਪਾਰ ਦੀ ਕੰਟਰੋਲ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਾਲੀ ਮੱਦ (33ਵੀਂ ਮੱਦ) ਨੂੰ ਵਰਤ ਕੇ ਬਣਾਏ ਗਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਗ਼ੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਦਖਲ ਦੇ ਕੇ ਬਣਾਏ

ਅਤੇ ਇਹ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੁਆਰਾ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ ਦੌਰਾਨ ਅਹਿਮ ਮੰਨੇ ਗਏ ਸੱਤਾ ਦੇ ਵਿਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਉਲਟ ਸੀ। ਇਹ ਅਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੀ।

ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਸਭ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਦੱਸਿਆ। ਇਹ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛੇ ਜਾਣੇ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹਨ ਕਿ ਕੀ ਖੇਤੀ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਸਮੇਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ; ਕੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ 50 ਫ਼ੀਸਦੀ ਵੱਸੋਂ (ਜੋ ਖੇਤੀ ਖੇਤਰ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜਨਤਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵਿਆਪਕ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਹੋਇਆ; ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਸੰਸਦ ਦੇ ਸਦਨਾਂ ਵਿਚ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਬਹਿਸ ਹੋਈ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਹੈ ‘ਨਹੀਂ’। ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਇਹੀ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਸਮੇਂ ਸਭ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਵੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੋਈ।

ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਉਸ ਲਈ 20 ਸਤੰਬਰ, 2020 ਦੀ ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਉਸ ਦਿਨ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਡਿਪਟੀ ਚੇਅਰਮੈਨ ਤੋਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਬਿਠਾ ਕੇ ਉਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੰਡ ਰਾਹੀਂ ਵੋਟਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਰਾਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ 'ਤੇ ਵੋਟਾਂ ਪਵਾਈਆਂ ਜਾਣ। ਡਿਪਟੀ

ਚੇਅਰਮੈਨ ਨੇ ਇਹ ਮੰਗ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਰਾਜ ਸਭਾ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਵੋਟਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਾ ਕਰਦਾ ਕੇ ਡਿਪਟੀ ਚੇਅਰਮੈਨ ਨੇ ਆਵਾਜ਼ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਵੋਟਿੰਗ ਅਨੁਸਾਰ ਖੇਤੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਹੋਣੇ ਹੋਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰਿਆ ਗਿਆ।

ਖੇਤੀ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਇਹ ਜਾਗ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚ ਲੱਗੀ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਹੋਰ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ। 26 ਨਵੰਬਰ, 2020 ਦੇ ‘ਦਿੱਲੀ ਚੱਲੇ’ ਦੇ ਸੰਦੇ ਨੇ ਅੰਦੋਲਨ ਨੂੰ ਇਕ ਨਵੇਂ ਮੁਕਾਮ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ, ਹਰਿਆਣਾ ਅਤੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਅਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ 'ਤੇ ਡੇਰੇ ਲਾ ਦਿੱਤੇ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਕਿਸਾਨ ਮਰਦਾਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਨੇ ਸਿਆਲਾਂ ਦੀਆਂ ਹੱਡ-ਚੀਰਵੀਆਂ ਰਾਤਾਂ, ਗਰਮੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਰੀਰ ਲੁੰਹਦੀਆਂ ਧੁੱਪਾਂ ਤੇ ਲੂਆਂ, ਬਰਸਾਤਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੁੱਖ ਆਪਣੇ ਪਿਛਿਆਂ 'ਤੇ ਜਰੇ। 670 ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ; ਲਖੀਮ-ਪੁਰ ਖੀਰੀ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਰਫ਼ਤਾਰ ਗੱਡੀਆਂ ਹੇਠ ਦਰੜਿਆ ਗਿਆ। 21 ਜਨਵਰੀ, 2021 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਵਰਤਾਰਾ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਲਈ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ ਵਿਚ ਜਿਸ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਕਸ਼ਟ ਨਿਵਾਰਣ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ, ਉਹ ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਵੀ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ

ਆਪਣੀ ਸੰਵੇਦਨ ਸ਼ੀਲਤਾ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਵੱਡੇ ਨੈਤਿਕ ਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਦਬਾਅ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੇ ਸਿਆਸੀ ਅਸਰ ਕਾਰਨ ਵਾਪਸ ਲਏ ਹਨ।

ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖੀ ਮਾਣ-ਸਨਮਾਨ ਦੀ ਗੱਲ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੇ ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨ ਨੂੰ ਕਦੇ ਅਤਿਵਾਦੀ, ਕਦੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ, ਕਦੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ, ਕਦੇ ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਗੈਗ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਅਤੇ ਕਦੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਰੋਧੀ ਦੱਸਿਆ। ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ ਅਜੈ ਮਿਸ਼ਰਾ ਟੈਨੀ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਮਿੰਟਾਂ ਵਿਚ ਖਦੇਤਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਮਨੋਹਰ ਲਾਲ ਖੱਟਰ ਨੇ ਲਾਠੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬਕ ਸਿਖਾਉਣ ਦੀ। ਸੈਂਕੜੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰੇ ਸਹੇ ਦੁੱਖ ਤੇ ਕਸ਼ਟ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਮਨੁੱਖੀ ਗੌਰਵ ਅਤੇ ਮਾਣ-ਸਨਮਾਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀਆਂ ਧੱਜੀਆਂ ਉਡਾਉਣ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਇਸ ਅੰਦੋਲਨ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੁਆਰਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਦੱਸੇ ਜਾ ਰਹੇ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੇ ਸਭ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਇਕ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਪਰ ਗ਼ੈਰ-ਜਮਹੂਰੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ; ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਸੂਲ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪਰ ਇਹ ਅਮਲ ਸਿਰਫ਼ ਖੇਤੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਨੋਟਬੰਦੀ, ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਸੋਧ ਕਾਨੂੰਨ, ਕੋਵਿਡ-19 ਦੌਰਾਨ ਤਾਲਾਬੰਦੀ, ਸਨਅਤੀ ਕਾਮਿਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਰਤ ਕੋਡਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਮਨਸੂਖ ਕਰ ਕੇ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਣ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਹੋਰ ਫ਼ੈਸਲਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪਾਸਾਰ ਗ਼ੈਰ-ਜਮਹੂਰੀ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਹਜ਼ੂਮੀ ਹਿੰਸਾ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ, ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਫ਼ਿਰਕਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਉਣ, ਸਮਾਜਿਕ ਕਾਰਕੁਨਾਂ, ਚਿੰਤਕਾਂ ਤੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਗ਼ੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ (ਰੋਕਥਾਮ) ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਦੇਸ਼-ਯੁੱਧ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਤਹਿਤ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਨ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿਚ ਗੁੰਡੇ ਅਤੇ ਪੁਲੀਸ ਭੇਜ ਕੇ ਮਾਰ-ਕੁੱਟ, ਤਫ਼ਤੀਸੀ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੀ ਗ਼ਲਤ ਵਰਤੋਂ, ਪੈਗਾਸਸ ਜਿਹੇ ਸਾਫ਼ਟਵੇਅਰ ਵਰਤ ਕੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਜਾਸੂਸੀ ਕਰਨ ਆਦਿ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਵਿਚ ਗ਼ੈਰ-ਜਮਹੂਰੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਅਮਲ ਪਣਪ ਅਤੇ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਗ਼ੈਰ-ਜਮਹੂਰੀ ਸੋਚ-ਸਮਝ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਮਾਜ ਵੱਲ ਵਧ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਇਹ ਰੁਝਾਨ ਅਤਿਅੰਤ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਹਨ। ਇਹ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਭ ਵਰਗਾਂ ਤੋਂ ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨ ਜਿਹੇ ਅੰਦੋਲਨਾਂ, ਹਿੰਮਤ ਤੇ ਹੌਸਲੇ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ; ਸਮੇਂ ਦੀ ਮੰਗ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਜਮਹੂਰੀ ਉਰਜਾ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕ-ਵਿਰੋਧੀ ਅਤੇ ਗ਼ੈਰ-ਜਮਹੂਰੀ ਰੁਝਾਨਾਂ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾਉਣ ਲਈ ਜਨ-ਅੰਦੋਲਨ ਕਰਨ; ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਵਿਚ ਪਣਪ ਰਹੀ ਗ਼ੈਰ-ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਸਾਨੂੰ

ਲੋਕ ਲੁਭਾਊ ਭਰਮਾਊ ਵਾਅਦੇ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹੋਣੀ

ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ 2022 ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨੇੜੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤਿਉਂ-ਤਿਉਂ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਇਹ ਪਾਰੀ ਜਿੱਤਣ ਲਈ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਚੱਲ ਰਹੇ ਇਸ ਚੁਣਾਵੀ ਮਾਹੌਲ ਦੌਰਾਨ ਸਿਆਸੀ ਲੀਡਰ ਲੋਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਭੁੱਲੇ ਬੈਠੇ ਹਨ ਤੇ ਲੀਡਰ ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਦੂਜੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਦੂਸ਼ਣਬਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਤੇ ਸਮਾਂ ਆਉਣ 'ਤੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਸਬਕ ਸਿਖਾਉਣ ਦੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਦੇਣ 'ਤੇ ਉਤਰੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜੋ ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਜਾਪ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ 'ਚ ਜਿੱਥੇ- ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਸਿਆਸੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੂਸ਼ਣਬਾਜ਼ੀ ਲੀਡਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲੁਭਾਊ ਵਾਅਦਿਆਂ ਦੀ ਆੜ ਹੇਠ ਭਰਮਾ ਕੇ 2022 ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਵੋਟਾਂ ਪਾਉਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਐਤਕੀ ਲੋਕ ਹਰ ਪੰਜ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਵੋਟਾਂ ਨੇੜੇ ਭਰਮਾਏ ਜਾ ਸਕਣਗੇ ਜਾਂ ਲੋਕ ਜਾਗਰੂਕ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵੋਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਗੇ ਇਹ ਤਾਂ ਸਮਾਂ ਹੀ ਦੱਸੇਗਾ ਪਰ ਫਿਲਹਾਲ ਦਿੱਲੀ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤਾਂ

'ਤੇ ਜਿੱਤੇ ਅੰਦੋਲਨ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਹਵਾ ਜ਼ਰੂਰ ਬਦਲੇਗੀ। ਇਸ ਦੇ ਕਿਆਸ ਮਾਹਿਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਿਆਸੀ ਲੀਡਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਰੈਲੀਆਂ ਲਗਾਤਾਰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇੱਥੇ ਸਿਰਫ਼ ਜਾਂ ਤਾਂ ਵੱਡੇ ਲੀਡਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਰੱਜ ਕੇ ਦੂਸ਼ਣਬਾਜ਼ੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕ ਲੁਭਾਊ

ਵਾਅਦਿਆਂ ਦੀ ਝੜੀ ਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਲੀਡਰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਤੇ ਵੱਡੇ ਐਲਾਨ ਕਰਨ 'ਚ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਿਰਫ 2022 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਜਿੱਤਣਾ ਹੀ ਲੀਡਰਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਜਾਪ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਕਿਵੇਂ ਵਾਪਸ ਆਵੇਗੀ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲੇਗਾ, ਅਜਿਹੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਉਠਾ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਲੀਡਰਾਂ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਰੌਲੇ 'ਚ ਗੁਆਚ ਗਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਿਆਸੀ ਇਕੱਠਾਂ 'ਚ ਬੇਸ਼ੱਕ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਹੁੰਮ- ਹੁਮਾ ਕੇ ਪਹੁੰਚਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਪਰ ਕਈ ਸਿਆਸੀ ਲੀਡਰ ਮਰਿਆਦਾ ਭੁੱਲ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜੋ ਸਾਡੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਕੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਸਿਆਸੀ ਲੀਡਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹਰ ਪੰਜ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਲੋਕ ਲੁਭਾਊ ਵਾਅਦਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰਮਾਏ ਜਾ ਸਕਣਗੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਐਤਕੀ ਲੋਕ ਜਾਗਰੂਕ ਹੋ ਕੇ ਚੰਗੀ ਸਰਕਾਰ ਚੁਣਨ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣਗੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਸਮਾਂ ਹੀ ਦੱਸੇਗਾ ਪਰ ਫਿਲਹਾਲ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਮਾਹੌਲ 'ਚ ਚੋਣਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ।

- ਐੱਸ ਐੱਫ ਬਹਾਵਾਲੀਆ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਸਟਾਕਟਨ ਵਲੋਂ ਸੰਯੁਕਤ ਕਿਸਾਨ ਮੋਰਚੇ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਸਮਾਗਮ

ਸਟਾਕਟਨ (ਬਿਊਰੋ ਨਿਊਜ਼)- ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਸਟਾਕਟਨ ਵਲੋਂ ਬੀਤੇ ਗਿਆਰਾਂ ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਸਭਾ ਦੀ ਸਨਮਾਨ ਯੋਗ ਸਕੱਤਰ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸਾਹਿਤਕ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਅਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਵਲੋਂ ਹਾਜ਼ਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਅਤੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦਾ ਭਰਵਾਂ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦਿਆਂ ਸਭ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਆਖਿਆ ਗਿਆ।

ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਸਮੂਹ ਹਾਜ਼ਰੀਨ ਵਲੋਂ 'ਸੰਯੁਕਤ ਕਿਸਾਨ ਮੋਰਚੇ' ਦੁਆਰਾ ਖੇਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਤਿੰਨ ਕਾਲੇ ਕਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਵਾਪਸੀ ਤੇ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ ਆਪਣੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਜਿੱਤ ਉਪਰੰਤ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਘਰ ਵਾਪਸੀ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਖੁਸ਼ੀ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ। ਸਭਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਰਜਿੰਦਰ ਪੰਧੋਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਦੇ ਕਿਸਾਨੀਸੰਘਰਸ਼ਾਂ, ਲਹਿਰਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਲਹਿਰ ਦਾ ਸਥਾਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਦੀ ਸੰਜੀਦਗੀ

ਸੂਝ, ਸਿਆਣਪ ਅਤੇ ਇਕਜੁੱਟਤਾ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਕ ਵਿਲੱਖਣ ਰੋਸ਼ਨ ਮਿਨਾਰੇ ਵਰਗਾ ਬਣਿਆ ਰਹੇਗਾ। ਮੀਟਿੰਗ ਦਾ ਅਗਲਾ ਭਾਗ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਤੇ

ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦਾ ਰਿਹਾ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੱਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤ੍ਰਿਪਤ ਸਿੰਘ ਭੱਟੀ ਦੀ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ 'ਉਡੀਕ' ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ। ਉਸ ਉਪਰੰਤ ਹਰਜਿੰਦਰ ਪੰਧੋਰ ਨੇ ਦੋ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀਆਂ

'ਤੀਸਰਾ ਕੁਤਮ' ਅਤੇ 'ਵੱਖਰੀ ਦੁਨੀਆਂ' ਸਰੋਤਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਹਰਨੇਕ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਮੂੰਹ' ਅਤੇ 'ਇਹ ਹੈ ਅਮਰੀਕਾ' ਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ। ਮ੍ਰਿਗਇੰਦਰ ਪੰਧੋਰ ਨੇ 'ਇਕ ਬਟਾ ਦੋ' ਕਹਾਣੀ ਪੜ੍ਹੀ। ਭਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਤੇ ਉਸਾਰੂ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਮਨਜੀਤ ਕੌਰ ਸੰਧੂ ਨੇ ਇਕ ਖੂਬਸੂਰਤ ਨਵੀਂ ਕਵਿਤਾ ਨਾਲ ਮਹੱਲ ਨੂੰ ਦਿਲਕਸ਼ ਬਣਾਇਆ। ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਦੀ ਵਿਦਿਆਰਥਣ 'ਸੁੱਚੀ ਕੰਬੋਜ' ਨੇ ਹਾਰਮੋਨੀਅਮ ਤੇ ਦੋ ਭਾਵ ਪੂਰਤ ਗੀਤ ਦਿੱਲ ਟੁੰਬਵੀਂ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਸੁਣਾਏ। ਸਾਮਲ ਹੋਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਪਰੋਕਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਮਰਪਾਲ ਕੰਬੋਜ, ਹਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਸਿਮਰ ਕੌਰ, ਕਮਲ ਕੰਬੋਜ, ਅਮਰਜੀਤ ਤੁੱਲੀ, ਸਵਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਅਜੀਤ ਕੌਰ, ਡੌਲੀ, ਰਾਜ ਕੁਮਾਰੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਵਾਈ।

ਰਿਪੋਰਟਰ: ਹਰਜਿੰਦਰ ਪੰਧੋਰ
ਫੋਨ 209-610-5055

ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਭਾਜਪਾ ਮਿਲ ਕੇ ਲੜਨਗੇ ਚੋਣ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ - ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਲੋਕ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦਰਮਿਆਨ ਗਠਜੋੜ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਦੇਣ ਲਈ ਦਿੱਲੀ 'ਚ ਹਨ। ਉਹ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਦਿੱਲੀ 'ਚ ਰਹਿਣਗੇ ਤੇ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਨਗੇ। ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋਵਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ ਹੋਣੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕੈਪਟਨ ਨੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਜਥੇਬੰਦਕ ਢਾਂਚਾ ਉਸਾਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ 'ਚ ਸੀਟਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਤਸਵੀਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋਵੇਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਖੇਤਰਾਂ 'ਚ ਜੋਰ ਲਗਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੁੱਕਰਵਾਰ ਨੂੰ ਕੈਪਟਨ ਨੇ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਗਜੇਂਦਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਖਾਵਤ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਦੋਵਾਂ ਆਗੂਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ 'ਚ ਗਠਜੋੜ ਅਤੇ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਗੱਲਬਾਤ ਹੋਈ। ਕੈਪਟਨ ਨੇ ਟਵੀਟ ਕਰ ਕੇ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਜਪਾ ਇੰਚਾਰਜ ਨਾਲ ਬੈਠਕ 'ਚ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਵੰਡ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ। ਮੁਲਾਕਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਗਜੇਂਦਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਖਾਵਤ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਅੱਜ ਹੋਈ ਇਸ ਗੱਲਬਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਤੈਅ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਕੱਠੇ ਮਿਲ ਕੇ ਚੋਣ ਲੜਾਂਗੇ। ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਵੰਡ 'ਤੇ ਸਹੀ ਸਮੇਂ 'ਤੇ

ਦੱਸਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।' ਇਸ ਮੁਲਾਕਾਤ ਮਗਰੋਂ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੇਪੀ ਨੱਡਾ ਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ

ਹਾਲੇ ਤਕ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਲਈ 35 ਸੀਟਾਂ ਛੱਡੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਕੈਪਟਨ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਲੋਕ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਚੋਣ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹੇਠਲੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹਾਲੇ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਿਆ ਤੇ ਬਾਕੀ 12 ਸੀਟਾਂ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਢੀਂਡਸਾ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਲਈ ਛੱਡੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਜਦੋਂ ਤਕ ਕੈਪਟਨ ਦੀ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਉਦੋਂ ਤਕ ਤਸਵੀਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇਗੀ। ਉਥੇ, ਕੈਪਟਨ ਦੇ ਕਰੀਬੀ ਸੂਤਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੁਣ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਦੌਰਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਕਿ ਚੋਣ ਜਾਬਤਾ ਜਨਵਰੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਹਫ਼ਤੇ ਲੱਗ

ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਗਠਜੋੜ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਕਰਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਗਠਜੋੜ ਤੇ ਸੀਟਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਤਸਵੀਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਖੇਤਰਾਂ 'ਚ ਜੋਰ ਲਗਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਉਥੇ, ਭਾਜਪਾ ਭਾਵੇਂ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਸਥਾਪਤ ਪਾਰਟੀ ਹੋਵੇ ਪਰ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਮੌਕਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਪੂਰੇ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਚੋਣ ਲੜਨ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨਾਲ ਗਠਜੋੜ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਭਾਜਪਾ ਕਦੇ ਵੀ 23 ਸੀਟਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ 'ਤੇ ਚੋਣ ਨਹੀਂ ਲੜ ਸਕੀ।

ਭਾਜਪਾ ਭਾਵੇਂ ਪੂਰੇ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਆਪਣਾ ਜਥੇਬੰਦਕ ਢਾਂਚਾ ਹੋਣ ਦਾ ਦਮ ਭਰਤੀ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਮਾਲਵੇ 'ਚ ਕਈ ਅਜਿਹੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਤਾਂ ਹੈ ਪਰ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਪਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜੇ ਵੀ ਤਣਾਅ ਬਰਕਰਾਰ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ 'ਚ ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਧਿਆਨ ਸਿਰਫ਼ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰਾਂ 'ਤੇ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਕਿਸਾਨ ਲਹਿਰ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਜਾਂ ਤਾਂ ਛੋਟਾ ਸੀ ਜਾਂ ਨਾ-ਮਾਤਰ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਭਾਵੇਂ ਕੈਪਟਨ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਪਰ ਸ਼ਹਿਰੀ ਅਤੇ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਹੈ।

ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਹਾਲੇ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ ਕਿ ਕੈਪਟਨ ਦੇ ਇਸੇ ਦਿੱਲੀ ਦੌਰੇ ਦੌਰਾਨ ਸੀਟਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਤਸਵੀਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋਵੇਗੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

ਟਰੇਨਿੰਗ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ ਬੇਅਦਬੀ ਦਾ ਮੁਲਜ਼ਮ- ਧਾਮੀ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ - ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ (ਐਸਜੀਪੀਸੀ) ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੀਸੀਟੀਵੀ ਕੈਮਰਿਆਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਉਹ ਮੂੰਹ ਨੀਵਾਂ ਕਰਕੇ ਤੁਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਕ ਵਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਜੇਬ ਕਤਰਾ ਸਮਝ ਕੇ ਟਾਸਕ ਫੋਰਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਵੀ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮ ਮਿਲੀ ਸਿਖਲਾਈ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਨਿ-ਚਰਵਾਰ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਦੀ ਘਟਨਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਬਣਾਈ ਗਈ ਐਸਆਈਟੀ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ

ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਜਾਂਚ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾ ਕੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਧਾਮੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਦੋ ਮੈਂਬਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਹੋਣਗੇ ਤੇ ਦੋ ਮੈਂਬਰ ਪੰਥਕ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲਏ ਜਾਣਗੇ। ਇੱਥੇ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਵਾਪਰੀਆਂ ਬੇਅਦਬੀ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਠੋਸ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਵਿਚ 295 ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਹੁਤ ਮਾਮੂਲੀ ਸਜ਼ਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਿਚ

ਸਾਮਲ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ 'ਚ ਲੈਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਧਾਮੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਰੱਖਿਆ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਜਾਨ ਨੂੰ ਖਤਰੇ 'ਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣੀ ਪਵੇ ਤੇ ਕੋਈ ਫਤਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਕ ਅਪਰਾਧ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਧਾਮੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਪੂਰਥਲਾ ਵਿਚ ਬੇਅਦਬੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼

ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਪੁਲੀਸ ਵੱਲੋਂ ਦਰਜ ਐਫਆਈਆਰ ਵਾਪਸ ਲਈ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਘਟਨਾ ਸੰਗਤ ਅੰਦਰ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਰੋਗ ਕਾਰਨ ਵਾਪਰੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਸੋਚੀ ਸਮਝੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਕਾਰਨ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਪੂਰਥਲਾ ਕਾਂਡ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂਚ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ, ਫਿਰ ਕਾਰਵਾਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ, ਜਦਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪੁਲੀਸ ਨੇ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਲਈ ਚੁਣੌਤੀ ਹਨ।

ਗੁਰਨਾਮ ਚੜ੍ਹਨੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਨਵੀਂ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਐਲਾਨ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ - ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨ ਵਿੱਚ ਸਰਗਰਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਚੜ੍ਹਨੀ ਨੇ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਨਾਂ ਸੰਯੁਕਤ ਸੰਘਰਸ਼ ਪਾਰਟੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਚੜ੍ਹਨੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿਆਸਤ ਪਲੀਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਨੂੰ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੀਤੀ ਨਿਰਮਾਤਾ, ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਨੀਤੀਆਂ ਘੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਮ

ਆਦਮੀ, ਗਰੀਬਾਂ ਲਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਨਵੀਂ ਪਾਰਟੀ ਲਾਂਚ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਗੁਰਨਾਮ ਚੜ੍ਹਨੀ ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਸਰਗਰਮ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਚੜ੍ਹਨੀ ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਿਆਸੀ ਮੈਦਾਨ 'ਤੇ ਹੱਥ ਅਜ਼ਮਾਉਣਗੇ। ਚੜ੍ਹਨੀ ਨੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ।

To buy Home, business or any kind of property
Please consult before finalizing your deal or decision

To get polite and best service call
Gurjeet Rai
DRE 02149422
408-802-5303

Address -
2221 Oakland Road ,
Suite 268 San Jose 95131

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਰੁੱਤ ਅਤੇ ਚੋਣ ਸੁਧਾਰ

ਭਾਰਤੀ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੋਣ ਸੁਧਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਫੈਸਲਾ ਵੱਡਾ ਸਿਆਸੀ ਮੁੱਦਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸੁਧਾਰ ਵੋਟਰ ਪਛਾਣ ਪੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਕਾਰਡ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਫਿਲਹਾਲ ਇਹ ਸਵੈ-ਇੱਛੁਕ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਪਰ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਸਾਰੇ ਵੋਟਰ ਪਛਾਣ ਪੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਕਾਰਡ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਵਿਚ ਸਫਲਤਾ ਮਿਲੇਗੀ। ਅਜੇ ਅਜਿਹਾ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਨਾਲ ਨਿੱਜਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਹਨ ਨੇ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਸੀ। ਆਖਰ ਜਦ ਪੈਨ ਕਾਰਡ, ਰਾਸ਼ਨ ਕਾਰਡ ਆਦਿ ਆਧਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਫਿਰ ਵੋਟਰ ਪਛਾਣ ਪੱਤਰ ਨਾਲ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕੀ ਹਰਜ ਹੈ? ਬੇਸ਼ੱਕ ਨਿੱਜਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਆਪਣਾ ਮਹੱਤਵ ਹੈ ਪਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਵੀ ਅਸੀਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਇਕ ਵਰਗ ਅਜਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਹਰ ਸੁਧਾਰ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਆਲੋਚਨਾ ਖਾਤਰ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਵਰਗ ਹੈ। ਇੰਜ ਹੀ ਇਕ ਵਰਗ ਨੇ ਇਹ ਮਾਹੌਲ ਬਣਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਵੋਟਰ ਪਛਾਣ ਪੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨਿੱਜਤਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ, ਇਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੁਧਾਰ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਰੋੜਾ ਬਣਨ ਵਾਲਾ ਰਵੱਈਆ ਹੈ। ਵੋਟਰ ਪਛਾਣ ਪੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਕਾਰਡ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੇ ਜੋ ਪਾਇਲਟ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਚਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਬੇਹੱਦ ਸਫਲ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਰੀਏ ਫਰਜ਼ੀ ਅਤੇ ਦੋਹਰੇ ਵੋਟਰ ਪਛਾਣ ਪੱਤਰਾਂ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਤੋਂ ਪਾਰ ਪਾਉਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਇਲਟ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਹੋ ਜਿਹੀ ਕੋਈ ਸਮੱਸਿਆ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਵੱਲ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਅਣਭਿੰਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਫਰਜ਼ੀ ਜਾਂ ਦੋਹਰੇ ਵੋਟਰ ਪਛਾਣ ਪੱਤਰਾਂ ਦੀ ਜੋ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਨਿਰਪੱਖਤਾ 'ਤੇ ਚੋਟ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਪਰ ਅਜੇ ਚੋਣ ਸੁਧਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਉਦੋਂ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ ਜਦ ਸੱਤਾ ਧਿਰ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਵਿਚ ਸਹਿਮਤੀ ਕਾਇਮ ਹੋਵੇਗੀ। ਹੁਕਮਰਾਨ ਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਵਿਚਾਲੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸੰਗੀਨ ਕਿਸਮ ਦੇ ਅਪਰਾਧਕ ਅਤੀਤ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਚੋਣ ਲੜਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਬਣਨੀ ਹੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

-ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਐਮ ਏ

Balbir Singh M.A.
Editor in Chief & Publisher
e-mail: bsma54@gmail.com
Tel : 510-938-7771

36415 RUSCHIN DR. NEWARK, CA 94560

Ranjit Kandola ,Managing Editor
email-Kandola@macloans.net

Buta Ram joshi Staff Reporter, Fresno 559-803-0055

Sanjeev Garg Kali, Reporter Malwa Area, 96713-53789

RAJ BUDWAL
MEDIA PARTNER / REPRESENTATIVE
8350202@gmail.com 408-835-0202

Web designed www.pardesitimes.com
by Aman Bansil 510-589-2245

The Pardes Times And People Associated With It Are Not Responsible For Any Claims Made By The Advertisers And Don't Endorse Any Product Or Services Advertised In The Pardes Times. Please Consult Your Attorney Before Buying/Hiring Contracting Through The Ads Published In The News Paper. The Pardes Times Is In Business Of Selling Spaces And Claims Made By Advertisers Are Not Tested/Confirmed By An Independent Source.

ਮੋਦੀ ਨਾਲ ਲੜਦੀ ਮਮਤਾ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੀ ਹੋ ਗਈ

ਬੰਗਾਲ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਲਗਾਤਾਰ ਤੀਜੀ ਵਾਰ ਜਿੱਤ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਮਤਾ ਬੈਨਰਜੀ ਵਿਚ ਇਹ ਜੋ ਆਤਮ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਆਇਆ ਕਿ ਉਹ ਕੌਮੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦਾ ਉਹ ਇਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਸਬੂਤ ਦੇਣ ਵਿਚ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਇਸੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਬੀਤੇ ਦਿਨੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੁੰਬਈ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਥੇ ਰਾਕਾਪਾ ਦੇ ਚੋਟੀ ਦੇ ਨੇਤਾ ਸਰਦ ਪਵਾਰ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਮਮਤਾ ਬੈਨਰਜੀ ਨੇ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਦੌਰਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਅੰਗ ਕਰਦਿਆਂ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਹੁਣ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਯੂਪੀਏ ਨਹੀਂ ਬਚਿਆ ਹੈ।

ਮਮਤਾ ਬੈਨਰਜੀ ਦੀ ਇਸ ਟਿੱਪਣੀ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਉਹ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਉਹ ਦੂਜੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਣਮੂਲ ਕਾਂਗਰਸ (ਟੀਐਮਸੀ) ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਵਿਚ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਅਜੇ ਬੀਤੇ ਦਿਨੀਂ ਹੀ ਮੇਘਾਲਿਆ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ 12 ਵਿਧਾਇਕ ਤ੍ਰਿਣਮੂਲ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੋਆ, ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਹਰਿਆਣਾ, ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਕਈ ਨੇਤਾ ਤ੍ਰਿਣਮੂਲ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਮਮਤਾ ਬੈਨਰਜੀ ਇਕ ਜੁਝਾਰੂ ਨੇਤਾ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਛੱਡ ਕੇ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਬਣਾਈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਕਾਂਗਰਸ

ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਖੱਬੇ-ਪੱਖੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ। ਉਹ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਤੀਜੀ ਵਾਰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਵਜ਼ਪਾਈ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਮੰਤਰੀ ਵੀ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਮਮਤਾ ਕੋਲ ਚੰਗਾ-ਖਾਸਾ ਤਜਰਬਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਰਾਕਾਪਾ ਦੇ ਸਰਦ ਪਵਾਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਉਹ ਖੇਤਰੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਕੱਦਵਾਰ ਨੇਤਾ ਹਨ। ਇਹ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਯੂਪੀਏ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਖਾਰਜ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਬੀਤੇ ਛੇ-ਸੱਤ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਸਿਆਸੀ ਜ਼ਮੀਨ ਗੁਆਉਂਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਬਦਹਾਲੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਗਾਂਧੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਖੁਸ਼ਾਮਦ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਹੀ ਇਸ ਸਮੇਂ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਕਮਾਨ ਨਾ ਸੰਭਾਲ ਰਹੇ ਹੋਣ ਪਰ ਉਹ ਪਰਦੇ ਦੇ ਪਿੱਛਿਓਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ ਉਪ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਨਾਕਾਮੀ ਕਾਰਨ ਹੀ ਕਾਂਗਰਸ ਰਸਾਤਲ ਵਿਚ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਨੇਤਾ ਅਜਿਹਾ ਕਹਿਣ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ। ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਸਮਰਥਕ ਭਾਵੇਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੀ ਵੱਡੀ ਤਾਕਤ ਦੱਸਦੇ ਰਹਿਣ ਪਰ ਮਮਤਾ ਬੈਨਰਜੀ ਸਮੇਤ ਕਈ ਨੇਤਾ ਅਜਿਹਾ ਮੰਨਣ ਲਈ ਹਰਗਿਜ਼ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਮਮਤਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰੀਬੀ ਅਤੇ ਚੋਣ ਰਣਨੀਤੀਕਾਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਕਿਸ਼ੋਰ ਨੇ ਵੀ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ 'ਤੇ ਤਨਜ਼ ਕੱਸਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਦੈਵੀ ਅਧਿਕਾਰ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਕਾਂਗਰਸ ਲਗਾਤਾਰ ਚੋਣਾਂ ਹਾਰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ 2014 ਤੋਂ ਬਾਅਦ 2019 ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਤਾਂ ਹਾਰੀ ਹੀ, ਕਈ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ।

ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਭਾਜਪਾ ਜਾਂ ਫਿਰ ਖੇਤਰੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਕਾਬਜ਼ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਸ ਦਾ ਤਾਜ਼ਾ ਸਬੂਤ ਹੈ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਖੁੰਜੇ ਲਾ ਕੇ ਨਵਜੋਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ 'ਤੇ ਦਾਅ ਲਗਾਉਣਾ ਹੈ ਜੋ ਭਾਜਪਾ ਤੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਆਏ ਸਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਤਬਦੀਲੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੋਂ ਹੀ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਟੋਧਾੜ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੈ। ਨਵਜੋਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਆਪਣੀ ਹੀ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਹਮਲਾਵਰ ਹਨ। ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਸੱਤਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੋਂ ਹੀ ਗਾਂਧੀ ਪਰਿਵਾਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜਾ-ਮਹਾਰਾਜਾ ਤੋਂ ਉਸ ਦਾ ਰਾਜ-ਭਾਗ ਖੋਹ ਲਿਆ ਹੋਵੇ।

ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਿਅੰਕਾ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਵੀ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸਿਆਸਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ 'ਤੇ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੌਰ-ਤਰੀਕੇ ਵੈਸੇ ਹੀ ਹਨ, ਜਿਹੇ-ਜਿਹੇ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਦੇ। ਰਾਹੁਲ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ

ਲੰਬਾ ਸਮਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਅਜੇ ਵੀ ਗੈਰ-ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਵਿਡੰਬਨਾ ਇਹ ਰਹੀ ਕਿ ਯੂਪੀਏ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਕੇ ਤਜਰਬਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਗੁਆ ਦਿੱਤਾ। ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਕੇ ਤਜਰਬਾ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਯਕੀਨਨ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਬਣ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਜਰਬਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਉਦੋਂ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਹੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਹੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਮੀਡੀਆ ਸਾਹਮਣੇ ਫਾੜ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦਾ ਮਕਸਦ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਰੀਬੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਵਾਉਣਾ ਜਾਂ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਮਦਦ 'ਤੇ ਆਸ਼ਰਿਤ ਰੱਖਣਾ ਹੀ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਵਜ੍ਹਾ ਕਾਰਨ ਉਹ ਸਿਆਸੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਤ ਖਾਂਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਜੀਏ ਗੁਪਤ

ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਜਦੋਂ ਤਕ ਹਕੀਕਤ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ, ਉਦੋਂ ਤਕ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਬੇੜੀ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਲਾ ਸਕਣਗੇ। ਉਹ ਇਹ ਸਮਝਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕਿ ਹੁਣ ਗਰੀਬ ਤਬਕਾ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੈ। ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਉਸ ਮੱਧ ਵਰਗ ਦੀ ਵੀ ਅਣਦੇਖੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਵੀ ਵਧਦੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਗਰੀਬ ਤਬਕਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਮੱਧ ਵਰਗ, ਉਹ ਕਾਂਗਰਸ ਵੱਲ ਖਿੱਚਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਦਾ ਇੱਕੋ-ਇਕ ਕਾਰਨ

ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀਆਂ ਘਿਸੀਆਂ-ਪਿਟੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ। ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਆਪਣੀਆਂ ਹੀ ਬਣਾਈਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਤੋਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਲਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਦੀਆਂ ਇਕ ਨਹੀਂ ਅਨੇਕਾਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੈ ਖੇਤੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ। ਹੁਣ ਖੇਤੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ ਭਾਵੇਂ ਆਪਣੀ ਜਿੱਤ ਮੰਨ ਰਹੀ ਹੋਵੇ ਪਰ ਜੇ ਉਹ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਲਾਹਾ ਲੈਣ ਦੀ ਸੋਚ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਵੱਡੇ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਨਕਸ਼ਾ ਸਹਿਣਾ ਪਵੇ ਤਾਂ ਹੈਰਤ ਨਹੀਂ। ਬਿਹਤਰ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਜੀ-23 ਸਮੂਹ ਦੇ ਨੇਤਾ ਅੱਗੇ ਆਉਣ ਅਤੇ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ। ਜੀ-23 ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਖੇਤਰੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਉਭਰਨਾ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ।

ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦੇ ਜਾਣਾ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਮਾਂ ਹੀ ਦੱਸੇਗਾ ਕਿ ਮਮਤਾ ਬੈਨਰਜੀ ਆਪਣੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਇਕਜੁੱਟ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਮਰੱਥ ਹੋਣਗੇ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇਹ ਆਮ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਖੇਤਰੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਤ੍ਰਿਣਮੂਲ ਕਾਂਗਰਸ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਰਟੀ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ।

ਤਮਾਮ ਆਤਮ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਮਮਤਾ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਹੀ ਜਨ ਆਧਾਰ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਰ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਵੋਟਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਓਥੇ ਤ੍ਰਿਣਮੂਲ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਬੰਗਾਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੋਈ ਜਨ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮਮਤਾ ਵੀ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪੀਐਮ ਮੋਦੀ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਜੇ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਭਖਦੇ ਮਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਇ ਕੀ ਹੈ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਸਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਤ੍ਰਿਣਮੂਲ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਖੋਖਲੇ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦਿਸਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਮਮਤਾ ਬੈਨਰਜੀ ਕੌਮੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਛਾਪ ਛੱਡਣੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਬਲਕਿ ਉਸ ਨਾਲ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਸਹਿਮਤ ਵੀ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੇਕਰ ਮਮਤਾ ਬੈਨਰਜੀ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਓਨੀ ਸਫਲਤਾ ਸਾਇਦ ਨਾ ਮਿਲੇ ਜਿੰਨੀ ਦੀ ਉਹ ਉਮੀਦ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

'ਪਰਦੇਸ਼ ਟਾਇਮਜ਼' ਦੇ ਆਨਰੇਰੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਤੇ ਸਹਿਯੋਗੀ

(1) ਸ. ਦੀਦਾਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ	(10) ਡਾ. ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਉਪਲ	(19) ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਿੰਘ ਧੁੱਗਾ	(28) ਹੈਰੀ ਸਿੱਧੂ
(2) ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਰੋਤਾ	(11) ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ	(20) ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ	(29) ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ ਕੁਲਾਰ
(3) ਗੈਰੀ ਬਸਰਾਏ	(12) ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ	(21) ਹਰਨੇਕ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ	(30) ਰਾਜ ਬਡਵਾਲ
(4) ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਢਾਡਲੀ	(13) ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਜਸਵਾਲ	(22) ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਮਾਨ	(31) ਕਮਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ
(5) ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੋਹਲ	(14) ਗੁਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਵੀ	(23) ਸ਼੍ਰੀ ਸੁੱਚਾ ਰਾਮ ਜੀ	(32) ਡਾ. ਭੁੱਪਿੰਦਰ ਭੰਡਾਰੀ
(6) ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਪੰਮਾ	(15) ਡਾ ਦਲਵੀਰ ਪੰਨੂ	(24) ਜੌਹਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ	(33) ਅਜੈਬ ਸਿੰਘ ਮੱਲੀ
(7) ਦਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ	(16) ਡਾ. ਹਰਮੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ	(25) ਉੱਕਾਰ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ	(34) ਹਰਜੀਤ ਗਿੱਲ
(8) ਗੁਰਮੇਜ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ	(17) ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਨੋਆ	(26) ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨਿਜਰ	(35) ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਬੀ
(9) ਸੁਖਰਾਜ ਸਿੰਘ ਵਿੱਲੋਂ	(18) ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਤਾਰੀ	(27) ਸੁਖਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨਿਜਰ	(36) ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸਰੋਤਾ (ਡੀਪੀਏ)

ਰਾਜ ਬਡਵਾਲ ਦੇ ਭਾਣਜੇ ਦਾ ਸੁਭ ਵਿਆਹ

ਫਰੀਮਾਟ- ਪਿਛਲੇ ਹਫਤੇ ਸੈਨਹੋਜੇ ਵਿਖੇ ਰਾਜ ਬਡਵਾਲ ਹੁਰਾਂ ਦੇ ਭਾਣਜੇ ਦਾ ਵਿਆਹ ਸੈਨਹੋਜੇ ਗੁਰੂ ਘਰ 'ਚ ਹੋਇਆ। ਕਾਕਾ ਰੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੰਬਰ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸ. ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਤੰਬਰ (ਪੱਟੀ) ਤੇ ਮਾਤਾ ਹਰਮਿੰਦਰ ਕੌਰ

ਹਨ ਤੇ ਭੈਣ ਰਮਨਪ੍ਰੀਤ ਤੰਬਰ ਹੈ। ਸੁਭ ਵਿਆਹ ਸੈਨਹੋਜੇ ਗੁਰੂ ਘਰ 'ਚ ਦਿਨ ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ ਦਸੰਬਰ 17, 2021 ਨੂੰ ਬੀਬੀ ਨਿਕੀਤਾ ਮਲਿਕ ਪੁੱਤਰੀ ਨਵੀਨ ਮਲਿਕ ਅਤੇ ਸੀਮਾ ਮਲਿਕ ਨਾਲ ਹੋਇਆ।

ਮਾਈਆਂ ਲਾਉਣ ਵੇਲੇ ਇਕੱਤਰ ਹੋਏ ਸੱਜਣਾਂ 'ਚ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਚੇਰਾ, ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਤੰਬਰ (ਪੱਟੀ), ਰੁਪਿੰਦਰ ਤੰਬਰ (ਲਾਤਾ), ਰੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੰਬਰ, ਰਾਜ ਬਡਵਾਲ (ਮਾਮਾ ਜੀ), ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ, ਪਰਮਜੀਤ

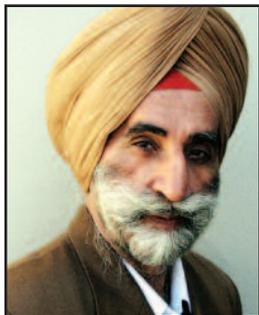
ਸਿੰਘ ਸੀਨਾ ਆਦਿ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਪਰਦੇਸ ਟਾਇਮਜ਼ ਵੱਲੋਂ ਦੋਵੇਂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਵਧਾਈ।

ਸੁਣੋ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਸਿੱਖੀ ਇਕ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਇਕ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਵੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਦਿਨ ਬ ਦਿਨ ਸਿੱਖੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਪ੍ਰਤੀ ਅਵੇਸਲੇ ਹੁੰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਾਨੂੰ ਸੁਖੀ ਜੀਵਨ ਜੀਣ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਚਿਆਰਾ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਸੇਧ ਲਈਏ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਸੰਜੀਦਾ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰੀਏ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੁਖਾਰੀ ਰਾਗ ਵਿਚ ਦਰਦਰਜ ਹੈ ਕਿ ---

ਪੋਖਿ ਤੁਖਾਰੁ ਪੜੈ ਵਣੁ ਤ੍ਰਿਣੁ ਰਸੁ ਸੋਖੈ ॥
ਆਵਤ ਕੀ ਨਾਹੀ ਮਨਿ ਤਨਿ ਵਸਹਿ ਮੁਖੈ ॥

ਪੋਹ (ਦੇ ਮਹੀਨੇ) ਵਿਚ ਕੱਕਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਵਣ ਨੂੰ ਘਾਹ ਨੂੰ ਰਸ ਨੂੰ ਸੁਕਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਖਿੜਨ ਕਿਰਿਆ ਦੇ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪੜਤੜ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਸਬੰਧ ਬਣਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਸੰਕਟਮਈ ਹਾਲਤ ਦੇ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਿਰਜਨਹਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਧਿਆਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਮੇਂ ਕੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸੁਖਮਈ ਅਤੇ ਸੁਹਾਵਣਾ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਡਾਕਟਰ ਅੰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੋਟਕਪੂਰਾ
657-464-4066

ਪੋਹ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਅੰਦਰ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸਰਦੀ ਦਾ ਮੌਸਮ ਤੰਗ ਕਰੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਅਨੰਦਪੁਰ ਦੇ 8 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਘੇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਨੰਦਪੁਰ ਨੂੰ ਛੱਡਣਾ, ਸਰਸਾ ਦਾ ਭਿਆਨਕ ਯੁੱਧ, ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਛੋੜਾ, ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਕੱਚੀ ਗੜੀ ਅਤੇ ਸਰਹੰਦ ਦੀਆਂ ਦੀਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਜਿਓਂਦੇ ਚਿਣੇ ਜਾਣ ਦੀ ਦੁਖਪੂਰਨ ਘਟਨਾ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਦੀ ਠੰਡੇ ਬੁਰਜ ਦੀ ਦਾਸਤਾਨ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਸੁਣ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰੋਸ ਰੋਹ ਅਤੇ ਜੋਸ਼ ਦੀ ਲਹਿਰ ਦੌੜਦੀ ਹੈ।

ਪੋਹ ਦੀ ਅੱਠ ਤੋਂ ਤੇਰਾਂ ਪੋਹ ਦੇ ਦਿਨ ਦਰਦਭਰੇ ਅਤੇ ਗੰਭੀਰ ਇਮਤਿਹਾਨਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ। ਖਾਲਸਾ ਸਾਜਨ ਸਮੇਂ ਦੀ ਗਾਥਾ ਨੂੰ ਇਕ ਕਵੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰੋਇਆ ਅਤੇ ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਵਾਲ ਕਿ ਇਕ ਸਿੱਖ ਵੀ ਇਕ ਸਰ ਦੇਵੇ ਤੇ ਇਕ ਗੁਰੂ ਵੀ ਇਕ ਸਿੱਖ ਹੀ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਵਿਚ ਕਿ ਫਰਕ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਦਿਤੇ ਉਤਰ ਵਿਚ ਕਵੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ

ਦਾਮ ਤੋਂ ਨਾ ਦੇ ਸਕੂੰ ਭੇਟਾ ਮਨਜੂਰ ਕਰੋ,
ਸੁਣੋ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਜੋ ਜੋ ਭੇਟ ਮੈਂ ਚੜਾਉਂਗਾ।

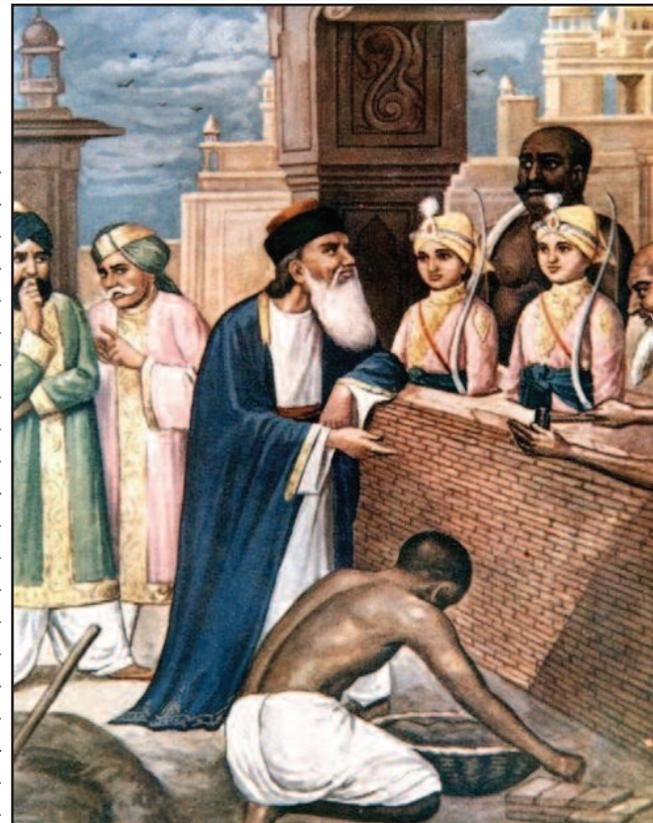
ਅਨੰਦਪੁਰ ਵਿਚ ਅਨੰਦਗੜ ਦੇ ਕਿਲੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਲ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਅੰਨ ਦਾਣਾ ਆਉਣਾ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਵਿਸ਼ਾਲ ਤੇ ਲੰਮੇਰੇ ਘੇਰੇ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਬਰ ਅਤੇ ਸਿਦਕ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹਰਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਸਮਾਂ ਖਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰਖਿਅਤ ਲਾਘਾ ਦੇਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਕਾਫੀ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਲਾ ਖਾਲੀ ਕਰਨ ਦਾ ਮਨ ਬਣਾ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਕਰਨ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ ਕਿ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦਲਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕਸਮਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਉਪਰ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਪੋਹ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਬਾਰਿਸ਼ ਸਮੇਂ ਸ਼ੁਕਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਭਿਆਨਕ ਯੁੱਧ ਲੜਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਰਸਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੀ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਸਦੀਵੀ ਵਿਛੋੜਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਪਰਿਵਾਰ ਤਿੰਨ ਹਿਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ, ਦੋਨੋ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਤੇ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਸਿੰਘਕੱਚੀ ਗੜੀ ਵਿਚ, ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਤੇ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ, ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਗੰਗੂ ਰਮੋਈਏ ਦੇ ਨਾਲ ਤੀਜੇ ਪਾਸੇ ਚਲ ਪਏ।

ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਗੜੀ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਤਿੰਨ ਪਿਆਰਿਆਂ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਚਾਲੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲ ਦੱਸ ਲੱਖ ਫੌਜ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਸੂਰਮਗਤੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਇਸ ਯੁੱਧ ਨੂੰ ਸਭ ਯੁੱਧਾਂ ਤੋਂ ਅਸਾਵਾਂ ਯੁੱਧ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰਿਆ ਨੇ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੀ ਇਸ ਘੜੀ ਵਿਚ ਪੂਰੇ ਸਬਰ ਸਿਦਕ ਨਾਲ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੀ ਦਾਸਤਾਨ ਦਰਜ ਕੀਤੀ। ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਇਸ ਅਸਾਵਾਂ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਹੋਰ ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਹੀਦੀ ਜਾਮ ਪੀ ਗਏ।

ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਤੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਗੰਗੂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਸੂਬਾ ਸਰਹੰਦ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਸੂਬੇਦਾਰ ਨੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਠੰਡੇ ਬੁਰਜ ਵਿਚ ਕੈਦ ਕਰ ਲਿਆ। ਠੰਡਾ ਬੁਰਜ ਪੋਹ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਹੋਰ ਵੀ ਠੰਡਾ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਬਰਫੀਲੀਆਂ ਸ਼ੀਤਲ ਹਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਨਾਲ ਜੁਲਾਹੂ 83 ਸਾਲਾ ਦਾਦੀ ਨੇ ਬਾਲ ਵਰੇਸ ਅੰਦਰ

ਆਪਣਿਆਂ ਪੋਤਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਰਮਾਇਸ਼ ਦਿਤੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਕਲਪਨਾ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਉਲਝੀ ਸੋਚ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਇਸ ਦਾ ਉਤਰ ਲੱਭਣ ਵਿਚ ਘੁੰਮਣ ਘੇਰੀਆਂ ਵਿਚ ਫਾਸੀ ਹੋਈ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੋਹ ਦੀ ਠੰਡ ਉੱਜ ਵੀ ਵਡੇਰੀ ਉਮਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵਧੇਰੇ ਹੀ ਤੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਸਤਿਕਾਰਿਤ ਮਾਤਾ ਨੇ ਪੋਹ ਦੇ ਠੰਡੇ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣੇ ਪੋਤਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਬਰ ਸਿਦਕ ਅਤੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕੰਠ ਕਰਵਾਇਆ ਜਿਸ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਮਿਸਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਇਹ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮੇਰੇ ਲਾਡਲਿਆਂ ਨੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚੋਂ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿਚਸੇ ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਜਿੰਦਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਿੱਖੀ ਦੀਆਂ ਨੀਹਾਂ ਨੂੰ ਮਜਬੂਤੀ ਦੇਣੀ ਹੈ। ਸੂਬੇਦਾਰ ਨੇ ਕਾਜ਼ੀ ਵਲੋਂ ਸੁਣਾਏ ਫਤਵੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਹਿਤ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਲ ਉਮਰੇ ਹੀ ਨੀਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚਿਣਵਾ ਦਿੱਤਾ।

ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ ਕੇਵਲ ਦੋ ਸਾਲ ਦੇ ਹੀ ਸਨ ਕਿ ਮਾਤਾ ਜੀ ਤੋਂ ਜੀ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ। ਬਾਬਾ ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਦਾਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਕਸਰ ਹੀ ਪੁੱਛਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਕਿਥੇ ਹੈ ਮੈਂ ਤਾਂ ਮਾਂ ਕੋਲ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਨੂੰ ਪਰਚਾਉਣ ਲਈ ਖਿਡੌਣੇ ਅਤੇ ਮਠਿਆਈਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰੰਤੂ ਬਚਾ ਮਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਲੋਚਦਾ ਹੈ। ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੜ੍ਹ ਤੇਰੀ ਮਾਂ ਤਾਂ ਸੱਚ ਖੰਡ ਚਲੀ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਬਚਾ ਵੀ ਆਖਦਾ ਹੈ ਦਾਦੀ ਮਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਸੱਚ ਖੰਡ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਕੋਲ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਦਾਦੀ ਮਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਦੀ ਹੈ ਪੁੱਤ ਜਿਸ ਦਿਨ ਤੂੰ ਸੱਚ ਖੰਡ ਜਾਵੇਂਗਾ ਤੇਰੀ ਦਾਦੀ ਮਾਂ ਵੀ ਉਸੇ ਦਿਨ ਸੱਚ ਖੰਡ ਜਾਵੇਗੀ। ਤੇਰੀ ਦਾਦੀ ਮਾਂ ਦਾ ਵੀ ਉਹ ਦਿਨ ਇਸ ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਆਖਰੀ ਦਿਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਕਰਾਰ ਦਾਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੋਤਰੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਬਾਲ ਵਰੇਸ ਉਮਰ ਵਿਚ ਅਨੰਦਪੁਰ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੁਹਾਵੀ ਧਰਤੀ ਉਪਰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਰਥਾਤ ਜਦੋਂ ਦਾਦੀ ਮਾਂ ਕੋਲ ਖਬਰ ਪੁੱਜੀ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਲਾਲਾ

ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁਕਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪੋਤਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੱਚ ਖੰਡ ਪਿਆਨਾ ਕਰ ਗਈ। ਗਿਆਨੀ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਸੀਤਲ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ --- ਚਲੋ ਮੇਰੇ ਹੀਰੀਓ! ਮੈਂ ਮਗਰੇ ਆਵਾਂ, ਪੁੱਤਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਜਿਓਂਦੀਆਂ, ਕਦ ਸੁਣੀਆਂ ਮਾਂਵਾਂ ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਬਾਲਾਂ ਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਨੀਹਾਂ ਵਿਚ ਚਿਣੇ ਜਾਣ ਤੇ ਪੂਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਹਾਹਾਕਾਰ ਮੱਚ ਗਈ ਇਨਾ ਜਬਰ ਜ਼ੁਲਮ ਤੇ ਤਸੱਦਦ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਲਾਲ ਹਨੇਰੀ ਝੁਲੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਅਤੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਾ-ਸਤਾਨ ਸੁਣੀ ਤਾਂ ਸਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗ਼ਮਗੀਨ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਸਨ ਸਗੋਂ ਪੂਰੇ ਫਖਰ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ -- ਇਨ ਪੁਤਰਨ ਕੇ ਸੀਸ ਮੈਂ ਵਾਰ ਦੀਏ ਸੁਤ ਚਾਰ ਚਾਰ ਮੂਏ ਤੋਂ ਕੀਆ ਭਲਾ ਜੀਵਤ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਕਲਗੀਆਂ ਵਾਲੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕੌਮ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਇਕਰਾਰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਵੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ---- ਪਹਿਲੇ ਪਿਤਾ ਕਟਾਇਆ, ਅੱਬ ਬੇਟੇ ਕਟਾਉਂਗਾ, ਨਾਨਕ ਕਾ ਬਾਗ਼ ਖੂਨ ਜਿਗਰ ਸੇ ਖਿਲਾਉਂਗਾ।

ਜਦੋਂ ਇਕ ਮਜ਼ਦੂਰ ਨੇ ਸਬਰ ਦਾ ਖਿਆਲਾ ਖੀਤਾ!

ਗੱਲ ਅੱਜ ਤੋਂ ਤਕਰੀਬਨ 2 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਮੌਤ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ (ਬਠਿੰਡਾ) ਦਾ ਇਕ ਮਜ਼ਦੂਰ 'ਰੂਪ ਚੰਦ'। ਜੋ ਇਕ ਗਰੀਬੀ ਨਾਲ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਦਾ, ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਪਰਿਵਾਰ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਪਿਤਾ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਆਸਾਂ ਸਨ। ਹੋਇਆ ਇਉਂ ਕਿ ਇਕ ਦਿਨ ਰੂਪ ਚੰਦ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਲਈ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਇਸ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਇਕ ਬੱਕਰੇ ਦੀ ਠੱਗੀ ਨੇ ਹਿਲਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਮੌਤ ਦਾ ਕਮਾਈ ਹੱਥ ਤੇ ਹੱਥ ਮਾਰ ਕੇ ਰੂਪ ਚੰਦ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਪਿਤਾ ਕੋਲੋਂ ਬੱਕਰਾ ਲੈ ਗਿਆ। ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਬੱਕਰੇ ਦੇ 500 ਦੇ ਕੇ ਪੱਤਰੇ ਵਾਚ ਗਿਆ। ਰੂਪ ਚੰਦ ਨੇ ਬੱਕਰੇ ਦੀ ਕਮਾਈ ਤੋਂ ਕਈ ਸੁਪਨੇ ਵੇਖੇ ਸਨ, ਜਿਹਨਾਂ 'ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਫਿਰਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ। ਰੂਪ ਚੰਦ ਨੇ ਇਸ ਠੱਗੀ

ਕਰਕੇ ਬਾਣੇ ਵੀ ਕਈ ਚੱਕਰ ਲਾਏ, ਪਰ ਕਿਧਰੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਾ ਬਣੀ। ਇਸ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਰੂਪ ਚੰਦ ਦਾ ਪਿਤਾ ਜੋ ਕਾਫੀ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸੀ, ਮੰਜੇ ਨਾਲ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੀ ਨਵੀਂ ਵਿਆਹੀ ਭਰਜਾਈ ਨਰਾਜ਼ ਹੋ ਕੇ ਪੈਕੇ ਚਲੀ ਗਈ। ਕਿਉਂਕਿ ਘਰ ਕਲੋਜ਼ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਰੌਲਾ ਸਿਰਫ 4500 ਰੁਪਏ ਦਾ ਹੀ ਸੀ, ਪਰ ਇਕ ਮਜ਼ਦੂਰ ਲਈ 4500 ਰੁਪਏ ਵੀ ਇਕ ਵੱਡੀ ਰਕਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਇਕ ਅਖਬਾਰ ਨੇ ਬੱਕਰੇ ਵਾਲੇ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜੀ। ਪੱਤਰਕਾਰ ਭੁੱਲਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਰੂਪ ਚੰਦ ਦੀ ਠੱਗੀ ਦੀ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ ਛਾਪਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਇਕ ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ ਦੇ ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਰ ਨੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰਕੇ ਰੂਪ ਚੰਦ ਦਾ ਬੈਂਕ ਖਾਤਾ ਪੁੱਛਿਆ, ਪਰ ਰੂਪ ਚੰਦ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਬੈਂਕ ਖਾਤੇ ਕਿੱਥੇ

ਹਨ ਜਨਾਬ। ਤਾਂ ਐਨ. ਆਰ. ਆਈ. ਭਰਾ ਨੇ ਕੋਈ ਬਦਲਵਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ ਤਾਂ ਕਿ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਰੂਪ ਚੰਦ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਾਏ ਜਾਣ। ਐਨ. ਆਰ. ਆਈ. ਨੇ ਅਖੀਰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਰਹਿੰਦੇ ਆਪਣੇ ਇਕ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਮੇਜਰ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ, ਮੇਜਰ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦੀ ਲੋਕਲ ਬਰਾਂਚ 'ਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਕਲਰਕ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਲਾਈ ਕਿ ਜਲਦੀ ਰੂਪ ਚੰਦ ਕੋਲ 5000 ਰੁਪਏ ਪਹੁੰਚਾਏ ਜਾਣ। ਐਨ. ਆਰ. ਆਈ. ਦੇ 5 ਹਜ਼ਾਰ ਹਾਲੇ ਰਸਤੇ 'ਚ ਹੀ ਸਨ। ਮੌਤ ਵਾਲਾ ਕਮਾਈ ਬੱਕਰੇ ਦੀ ਪੂਰੀ ਰਕਮ ਰੂਪ ਚੰਦ ਨੂੰ ਫੜਾ ਗਿਆ। ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਐਨ. ਆਰ. ਆਈ. ਦਾ ਸਬੰਧੀ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇਣ ਗਿਆ ਤਾਂ ਰੂਪ ਚੰਦ ਨੇ ਹੱਥ ਜੋੜ

ਕੇ ਲੈਣੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਬੜੇ ਮਿੰਨਤ ਤਰਲੇ ਕੀਤੇ, ਰੂਪ ਚੰਦ 5 ਹਜ਼ਾਰ ਲੈਣ ਲਈ ਰਾਜੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਪੰਨਵਾਦ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਬਾਹਰੋਂ ਆਏ ਪੈਸੇ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ। ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਮੁਤਾਬਕ ਸਾਨੂੰ ਪੜ੍ਹੋ-ਲਿਖੋ ਇਨਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੂਪ ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਦੀ ਪੰਕਤੀ 'ਤੇ ਖਰੇ ਉਤਰਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਏ ਹਨ, ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਸਬਰ ਸੰਤੋਖ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:- ਰੁੱਖੀ ਸੁੱਖੀ ਖਾਇ ਕੈ ਠੰਡਾ ਪਾਣੀ ਪੀਓ। ਫਰੀਦਾ ਦੇਖ ਪਰਾਈ ਚੋਪੜੀ ਨਾ ਤਰਸਾਏ ਜੀਓ। - ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਕਰਤਾਰਪੁਰ 001-559-770-5624

ਬੁਨਿਆਦੀ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਅਣਦੇਖੀ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁਫਤਖੋਰੇ ਨਾ ਬਣਾਓ

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅੱਜ ਵੀ ਲੋਕ ਆਪਣੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਦਰ-ਦਰ ਭਟਕ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਕਸਰ ਵੋਟਾਂ ਲਾਗੇ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਲੁਭਾਉਣ ਲਈ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਕੀਮਾਂ ਘੜ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਮਰਾਹ ਕਰ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਵੋਟਾਂ ਪੈਂਦਿਆਂ ਹੀ ਸਾਰੇ ਲੀਡਰ ਰੁਪੋਸ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਮਰਾਲਾ

ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਲੀਡਰ ਵੋਟਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਨਾਲ ਹੋਜ ਦਾ ਡਰਾਮਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਵੋਟਾਂ ਮਗਰੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਤਾਂ ਦੂਰ ਦੀ ਗੱਲ, ਕੀਤੇ ਵਾਅਦਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵਫਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ 'ਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਸਬੰਧੀ ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਕਮਰ ਕੱਸ ਲਈ ਹੈ ਤੇ ਐਲਾਨਾਂ ਦੀ ਝੜੀ ਵੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ 'ਮੁਫਤ, ਮੁਫਤ, ਮੁਫਤ' ਦੇ ਦਮਗਜ਼ੇ ਮਾਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਚੋਣਾਂ ਲੰਘਦਿਆਂ ਹੀ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸਾਰ ਨਹੀਂ ਲੈਣੀ। ਅਜੇ ਤਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨੇਤਾ ਵੱਲੋਂ ਨਾ ਤਾਂ ਨੌ-

ਜਵਾਨਾਂ ਲਈ ਮੁਫਤ ਸਕਿੱਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੇਣ ਦੀ ਗੱਲ ਹੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ। ਜੇਕਰ ਹਰੇਕ ਘਰ ਦੇ ਨੌ-ਜਵਾਨ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਮਿਲਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਲੀਡਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿ-ਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮੁਫਤ ਸਹੂਲਤਾਂ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਖਰਚ ਕੇ ਖੁਦ ਆਪਣੇ ਦਮ 'ਤੇ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸ਼ਾਇਦ ਸਾਡੇ ਲੀਡਰ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿ ਨੌਜਵਾਨ ਆਪਣੇ ਦਮ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਨ। ਉਹ ਤਾਂ ਇਹੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋਣਗੇ ਕਿ ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਾਡੇ ਅਧੀਨ ਹੀ ਰਹਿਣ। ਸੰਨ 2017 ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਕਾਂਗਰਸ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਵਾਅਦੇ ਪੂਰੇ ਹੋਏ?

ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਹੋ ਰਹੀ 'ਧੋਬੇਬਾਜ਼ੀ' ਵਿਚ ਹੁਕਮਰਾਨ ਧਿਰ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਵੀ ਬਰਾਬਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਵੱਲੋਂ ਕਦੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚੱਜ ਨਾਲ ਘੇਰਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਅਸਲ 'ਚ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ

ਖੇਰੂੰ-ਖੇਰੂੰ ਹੋਈਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੇ ਆਖਰੀ ਕੁਝ ਕੁ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਘਰਨਿਆਂ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਲੋਕ ਹਿੱਤਾਂ ਦੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਬਣਨ ਦੇ ਦਮਗਜ਼ੇ ਮਾਰਨ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਸੋ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸਿੱਖਣ, ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਤੇ ਇਸ ਕਾਬਲ ਬਣਾਉਣ ਕਿ ਉਹ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣ ਸਕਣ ਕਿਉਂਕਿ ਵਿੱਦਿਆ ਹੀ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਜ਼ਰੀਆ ਹੈ ਜੋ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ ਸਹੀ-ਸਲਾਮਤ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮਾਣੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਇਹ ਭੁਲੇਖਾ ਕੱਢ ਦਿਉ ਕਿ 1947 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁਲਕ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹੀ ਨੋਕ ਸਲਾਹ ਹੈ ਕਿ ਅਵਾਮ ਨੂੰ ਮੁਫਤਖੋਰੇ ਬਣਾਉਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਉ। ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਮੁਫਤ ਸਿੱਖਿਆ ਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰੋ। ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਆਪਣੇ ਦਮ 'ਤੇ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਲੈਣਗੇ।

ਪੰਜਾਬ ਲੋਕ ਰੰਗ ਦੀ ਸਲਾਨਾ ਖਾਰਟੀ ਦੇ ਰੰਗ

ਸਾਨਫਰਾਂਸਿਸਕੋ- ਪਿਛਲੇ ਹਫਤੇ ਪੰਜਾਬ ਲੋਕ ਰੰਗ ਵੱਲੋਂ ਸਲਾਨਾ ਖਾਰਟੀ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੈਸਟੋਰੈਂਟ Curry Corner ਵਿੱਚ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ। ਇੱਥੇ ਪਹੁੰਚੇ ਰੰਗਮਚ ਦੇ ਕਲਾਕਾਰ ਜੋ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਲੋਕ ਰੰਗ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਕਰਤਾ ਧਰਤਾ ਸ. ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਨੋਆ ਹਨ।

ਇਕ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਭਾਸ਼ਣ 'ਚ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਆਏ ਪ੍ਰਾਹੁਣਿਆਂ ਨੂੰ ਜੀਓ ਆਇਆ ਕਿਹਾ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆ ਰਹੇ ਨਾਟਕ ਬਾਰੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਇਆ। 'ਮਿਟੀ ਧੁੰਦ ਜੱਗ ਚਾਨਣ ਹੋਆ' ਨਾਟਕ ਨੂੰ ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ ਦੇ ਕਈ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਫਰਵਰੀ 2022 ਤੋਂ ਖੇਡਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਦੋ ਘੰਟੇ ਤੋਂ ਉਪਰ ਚਲਦੇ ਇਸ ਨਾਟਕ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਬਿਲਕੁਲ ਇਵੇਂ ਲੱਗਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ 'ਪੰਦਰਵੀਂ ਸਦੀ' 'ਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਸਮੇਂ ਜੋ- ਜੋ

ਬੀਤਿਆ ਉਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਰਾਹੀਂ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਿਛਲੇ 15 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਕਰੀਬ ਇਸ ਰੰਗਮਚ ਵੱਲੋਂ 15 ਦੇ ਕਰੀਬ ਨਾਟਕ ਖੇਡੇ ਗਏ, ਜਿਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਨੋਆ ਦਾ ਨਾਮ ਇੰਨਾ ਉਭਰ ਕੇ ਆਇਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਟਕਾਂ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਅੱਜ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਸ. ਅਨੁਪ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਗੀਤ ਗਾਇਆ ਗਿਆ। ਜਸਵਿੰਦਰ ਧਨੋਆ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਇਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਗੀਤ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਹਰਜੀਤ ਜੀਤੀ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਗੀਤ ਗਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੀਟਿੰਗ ਦੀ ਸਟੇਜ ਰਮਣੀਤ ਚੌਧਰੀ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਐਮ. ਏ., ਪਰਮਪਾਲ ਸਿੰਘ ਤੇ ਅਨੁਪ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ ਵੱਲੋਂ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਨੋਆ ਨੂੰ ਇਕ

ਲੋਈ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਇਹ ਸਨਮਾਨ 'ਪਰਦੇਸ ਟਾਇਮਜ਼' ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਗੀਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਹਾਸੇ ਵਾਲਾ ਮਾਹੌਲ ਰਿਹਾ।

ਸੁਰਿੰਦਰ ਧਨੋਆ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਹੀ ਇਸ ਗਰੁੱਪ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਧੀਆ-ਵਧੀਆ ਨਾਟਕ ਨਿਉਯਾਰਕ, ਵੈਨਕੂਵਰ, ਹਿਊਸਟਨ, ਡਾਲਸ, ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ-ਸਿਆਟਲ ਤੇ ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸ਼ਹਿਰਾਂ 'ਚ ਨਾਟਕ ਖੇਡੇ ਗਏ।

ਸੁਰਿੰਦਰ ਧਨੋਆ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜਸਵਿੰਦਰ ਧਨੋਆ ਤੇ ਮੋਨਿਕਾ ਉਪਲ, ਵਿਵੇਕ ਪੋਪਲੀ, ਸੋਨੀਆ ਚੇਰਾ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੌਰ-ਪਰਮਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਅਨੁਪ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ- ਮਨਜੀਤ ਕੌਰ ਚੀਮਾ, ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਐਮ. ਏ. - ਰਾਜਿੰਦਰ

ਕੌਰ, ਸੋਨੂ ਰਾਣਾ- ਰਮਣੀਤ ਚੌਧਰੀ, ਦਰਸ਼ਨ ਔਜਲਾ ਤੇ ਸੁਪਤਨੀ ਤੇ ਬੇਟਾ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ, ਕਰਮਵੀਰ ਸਿੰਘ- ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਵਿੱਲੋਂ ਭੱਟੀ, ਜਸਲੋਕ ਸਿੰਘ- ਦਿਲਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ, ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਸਰਾਂ- ਜਸਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਸਰਾਂ, ਬਲਜੀਤ ਮੋਹਾਰ, ਧਰਮਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਹਰਸਿਮਰਨ ਕੌਰ, ਹਰਜੀਤ ਜੀਤੀ, ਜਸਵੀਰ ਭੰਮਰਾ, ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ- ਅਮਨ ਕੌਰ (ਤੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ- ਹਰਭਜਨ ਕੌਰ) ਤੇ ਹੈਸਟੋਰੈਂਟ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ 'ਚੋਂ ਹਰਿੰਦਰ ਗਰੇਵਾਲ ਵੀ ਹਜ਼ਰ ਸਨ। ਹੈਸਟੋਰੈਂਟ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸੋਨੂ ਰਾਣਾ, ਅਨੁਪ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਪਰਦੇਸ ਟਾਇਮਜ਼ ਵੱਲੋਂ ਸਾਲਾਨਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਵਧਾਈ ਤੇ ਧੰਨਵਾਦ।

- ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਐਮ. ਏ.

ਕਿਸਾਨੀ ਅੰਦੋਲਨ: ਕਿਸਾਨੀ ਮੰਗਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੀ ਹਾਸਲ ਹੋਇਆ

ਦਿੱਲੀ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਉੱਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਖੇਤੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਖਿਲਾਫ ਕਿਸਾਨੀ ਅੰਦੋਲਨ ਆਖਰ ਜਿੱਤ ਦੇ ਐਲਾਨ ਨਾਲ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। 378 ਦਿਨ ਚੱਲੇ ਇਸ ਅੰਦੋਲਨ ਦੌਰਾਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਤਿੰਨ ਖੇਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਰੱਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੂਜੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਮੰਨਣ ਲਈ ਵੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ 9 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਘਰ ਵਾਪਸੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ 11 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬਾਰਡਰਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਪਰਤਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਨੁਕਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਹੋਈ
ਸਤੰਬਰ 2020 ਦੌਰਾਨ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤਿੰਨ ਖੇਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਖਿਲਾਫ ਅੰਦੋਲਨ ਸ਼ੁਰੂ

ਜਾਰੀ ਰਹੇਗਾ। 15 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਸੰਯੁਕਤ ਕਿਸਾਨ ਮੋਰਚੇ ਦੀ ਬੈਠਕ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ, ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਮੰਨੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

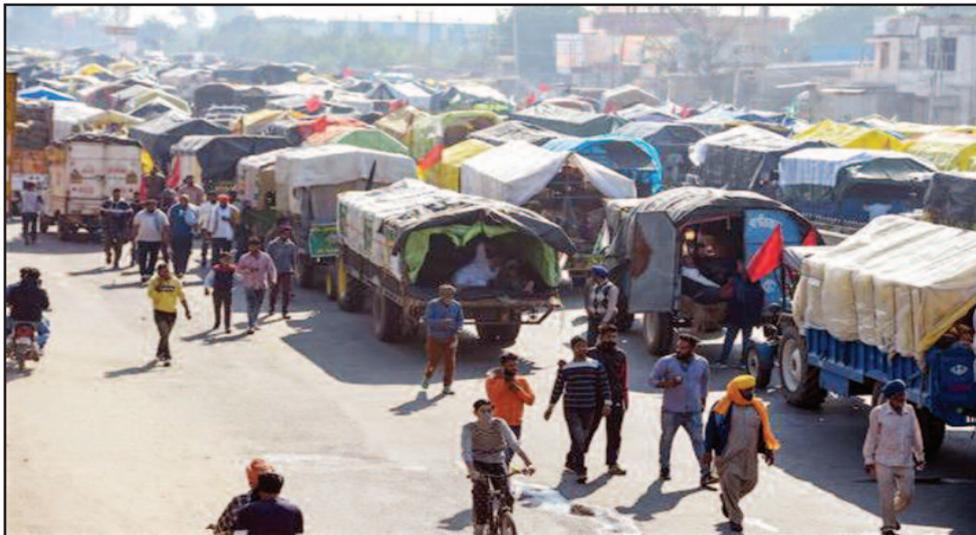
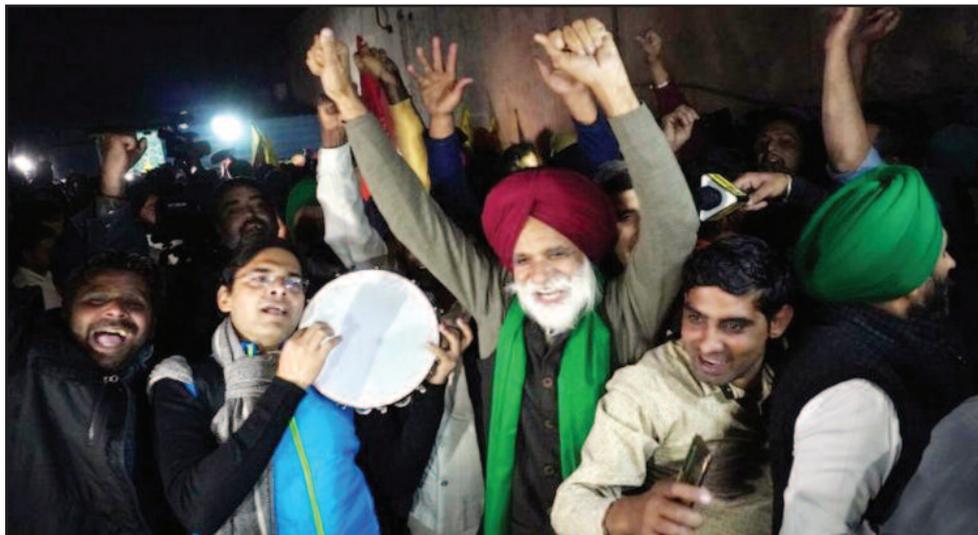
ਕਿਸਾਨੀ ਅੰਦੋਲਨ ਕਦੋਂ ਤੇ ਕਿਉਂ
ਭਾਰਤ ਦੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਤੰਬਰ 2020 ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਖੇਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਖਿਲਾਫ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਫੈਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੇਸ਼ ਭਰ ਦੀਆਂ 500 ਦੇ ਕਰੀਬ ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਸਾਂਝੇ ਮੰਚ ਸੰਯੁਕਤ ਕਿਸਾਨ ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਸੱਦੇ ਉੱਤੇ 26 ਨਵੰਬਰ 2020 ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਵੱਲ ਕੂਚ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਰੱਦ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੂਜੀ ਮੰਗ ਐਮ-ਐਸਪੀ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਗਾਰੰਟੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਇਕਤਰਫ਼ਾ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਤਾਂ ਕੀਤਾ ਪਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਕੋਲ ਇਸ ਦੀ ਕੋਈ ਲਿਖਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਸਰਕਾਰੀ ਐਲਾਨਾਂ ਉੱਤੇ ਅੰਦੋਲਨ ਖ਼ਤਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਲਿਖ ਕੇ 6 ਮੰਗਾਂ ਰੱਖੀਆਂ ਸਨ ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੇ ਵਾਜਬ ਭਾਅ ਲਈ ਐਮਐਸਪੀ ਦੀ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਗਾਰੰਟੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨ ਦੌਰਾਨ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ 55 ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਕਰੀਬ ਕਿਸਾਨਾਂ ਉੱਤੇ ਦਰਜ ਕੇਸ ਵਾਪਸ

ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਲਏ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਗੱਲਬਾਤ ਲਈ ਟੇਬਲ ਉੱਤੇ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੋਮਰ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਕੇਸ ਵਾਪਸ ਲੈਣੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਹੈ ਅਤੇ ਮਿਤਕ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਕੋਈ ਅੰਕੜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੁਅਵਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉੱਠਦਾ। ਅੰਦੋਲਨ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਸੰਯੁਕਤ ਕਿਸਾਨ ਮੋਰਚੇ ਨੇ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਮਤਭੇਦ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਫ਼ੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।

ਸੰਯੁਕਤ ਕਿਸਾਨ ਮੋਰਚੇ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਮੰਨੇ ਜਾਣ ਤੱਕ ਅੰਦੋਲਨ ਖ਼ਤਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ। ਖਾਸਕਰ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿੱਚ 48 ਹਜ਼ਾਰ ਕੇਸ ਸਨ।

ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ ਦਿੱਲੀ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚੇ ਸਨ, ਉਹ 29 ਦਸੰਬਰ 2021 ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਸਮਰਥਨ ਮੁੱਲ (ਐਮਐਸਪੀ) ਦਾ ਗਾਰੰਟੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਦੇ ਸੰਯੁਕਤ ਕਿਸਾਨ ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਆਗੂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ।

ਸਰਕਾਰ ਅੰਦੋਲਨ ਦੌਰਾਨ ਕਿਸਾਨਾਂ ਉੱਤੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਮੁਕੱਦਮੇ ਫੌਰੀ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਲਈ ਵੀ ਹਰਿਆਣਾ ਅਤੇ ਯੂਪੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਿਧਾਂਤਕ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਬਿਜਲੀ ਬਿੱਲ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਉੱਤੇ ਅਸਰ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਰੇ ਸਟੇਕਹੋਲਡਰਾਂ/ਸੰਯੁਕਤ ਕਿਸਾਨ ਮੋਰਚੇ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਮੋਰਚੇ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਬਿੱਲ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਪਰਾਲੀ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਅਤੇ 15 ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਲਾਇਬਿਲਟੀ ਤੋਂ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਅੰਦੋਲਨ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਤੋਂ ਘਰ ਵਾਪਸੀ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਸੰਯੁਕਤ ਕਿਸਾਨ ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੋਰਚਾ

ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਾਣੇ ਵਿੱਚ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਪੁਲਿਸ ਰੋਕਾਂ ਅਤੇ ਹੰਝੂ ਗੈਸ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਬੁਛਾੜਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਸੀ।

ਪਰ ਕਿਸਾਨ ਦਿੱਲੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘੂ, ਟਿਕਰੀ, ਗਾਜ਼ੀਪੁਰ, ਸ਼ਹਾਜ਼ਹਾਪੁਰ ਅਤੇ ਡਗਸਾ ਦੇ 5 ਮੁੱਖ ਮਾਰਗਾਂ ਉੱਤੇ ਜਾਮ ਲਾ ਦਿੱਤੇ।

ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮੰਤਰੀ ਪੱਧਰ ਦੀ ਸੰਯੁਕਤ ਕਿਸਾਨ ਮੋਰਚੇ ਨਾਲ 11 ਗੋਤ ਗੱਲਬਾਤ ਹੋਈ। ਸਰਕਾਰ ਸੋਧਾਂ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ ਪਰ ਕਿਸਾਨ ਕਾਨੂੰਨ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਉੱਤੇ ਅੜੇ ਰਹੇ।

ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਅੱਤਵਾਦੀ-ਵੱਖਵਾਦੀ ਗਰਦਾਨਣ ਦਾ ਸਰਕਾਰੀ ਏਜੰਡਾ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨੀ ਲੜਾਈ ਅਤੇ ਅੰਦੋਲਨ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸਭ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਫੇਲ੍ਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਅੰਤ 19 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੇ ਤਿੰਨ ਖੇਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਖੇਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਰੱਦ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਜਾਰੀ ਸੀ ਅੰਦੋਲਨ

ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੇ ਖੇਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਐਲਾਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਿਨਾਂ ਬਹਿਸ ਤੋਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ 29 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੇ। ਪਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਅੰਦੋਲਨ ਖ਼ਤਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਕਿਸਾਨ ਆਗੂਆਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਖੇਤੀ ਕਾਨੂੰਨ

ਲਏ ਜਾਣ ਅੰਦੋਲਨ ਦੌਰਾਨ ਮਾਰੇ ਗਏ 670 ਮਿਤਕ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

ਲਖੀਮਪੁਰ ਖੀਰੀ ਹਿੰਸਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ ਅਜੇ ਮਿਸ਼ਰਾ ਟੈਨੀ ਦੀ ਬਰਖ਼ਾਸਤਗੀ ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਲਈ ਸਮਾਰਕ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਥਾਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇ

ਕਿਸਾਨੀ ਲਈ ਉਪਲੱਬਧ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਡੀਜ਼ਲ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਹੋਰ ਮਸਲਿਆਂ ਲਈ ਕਮੇਟੀ ਬਣੇ

ਅੰਦੋਲਨ ਖ਼ਤਮ ਹੋਣ ਲਈ ਕਿਵੇਂ ਬਣੀ ਗੱਲ

ਖੇਤੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਰੱਦ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਅੰਦੋਲਨ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਸਨ। ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਸੰਯੁਕਤ ਕਿਸਾਨ ਮੋਰਚੇ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ 40 ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ 25, ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਨ, ਅੰਦੋਲਨ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਸਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਲੀਲ ਸੀ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਰੱਦ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਐਮਐਸਪੀ ਉੱਤੇ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਾਰੇ ਕੇਸ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਏ ਹਨ ਅਤੇ ਮਿਤਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਹਿਮ ਮੰਗਾਂ ਮੰਨੀਆ ਜਾ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਹਰਿਆਣਾ ਅਤੇ ਯੂਪੀ ਵਿੱਚ

ਇਸ ਮਗਰੋਂ ਹਰਿਆਣਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹਰਿਆਣੇ ਦੀਆਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨਾਲ ਬੈਠਕ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕੇਸ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਮਨੋਹਰ ਲਾਲ ਖੱਟਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਮਸਲੇ ਉੱਤੇ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸੰਯੁਕਤ ਕਿਸਾਨ ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਸੂਤਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਇਸ ਮਗਰੋਂ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫੇਰ ਐਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਆਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸਾਨ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕਰਕੇ 5 ਮੈਂਬਰੀ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ।

ਹਰਿਆਣਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਉਤਰਾਖੰਡ ਅਤੇ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਕੇਸ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਤੁਰੰਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦਿੱਤੀ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰਯੁਕਤ ਕਿਸਾਨ ਮੋਰਚੇ ਨੇ 5 ਮੈਂਬਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ।

ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਜੇਵਾਲ, ਹਰਿਆਣਾ ਤੋਂ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਚਢੂਨੀ, ਯੂਪੀ ਤੋਂ ਯੁੱਧਵੀਰ ਸਿੰਘ, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਸਿਵ ਕੁਮਾਰ ਕੱਕਾ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਤੋਂ ਅਸ਼ੋਕ ਧਾਵਲੇ ਦਾ ਨਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਨਾਲ 5-6 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਹੋਈਆਂ ਰਸਮੀ ਤੇ ਗੈਰ ਰਸਮੀ ਬੈਠਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਸੰਯੁਕਤ ਕਿਸਾਨ ਮੋਰਚੇ ਵਿਚਾਲੇ ਸਹਿਮਤੀ ਬਣ ਗਈ।

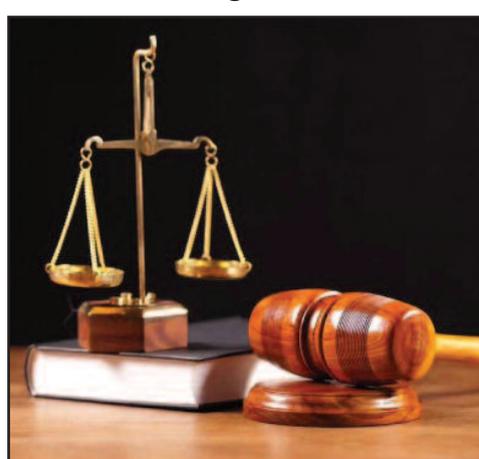
****

ਜਦੋਂ ਨਿਆਂ ਹੱਥੋਂ ਅਨਿਆਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ

13 ਜੁਲਾਈ 1983 ਦੀ ਸਵੇਰ ਤਿੰਨ ਪੁਲੀਸ ਕਰਮੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚਲੀ ਸੁਖਨਾ ਝੀਲ ਤੇ ਗਸ਼ਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਝੀਲ ਦੇ ਕੰਢਿਓਂ ਲਾਜ਼ ਮਿਲੀ ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਡੀਆਈਜੀ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਆਨੰਦ ਦੀ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਆਨੰਦ ਸੰਜੇ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਵਿਧਵਾ ਮੇਨਕਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਸਨ। ਜਲਦੀ ਹੀ ਹੱਤਿਆ ਦਾ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ।

ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੱਤਿਆ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੈਅ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਦੋ ਵਾਰ ਲਾਜ਼ ਦੀ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਈ ਗਈ। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਉਸੇ ਦਿਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ। ਇਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਲਗਭਗ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੀ ਪੁਣਛਾਣ ਵਾਸਤੇ ਸੀਬੀਆਈ ਨੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦਾ ਬੋਰਡ ਵੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਪਹਿਲੇ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਡੁੱਬਣ ਕਾਰਨ ਮੌਤ ਵਾਕਿਆ ਹੋਈ ਸੀ ਜਦਕਿ ਦੂਜੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਸਾਹ ਘੁਟਣ ਨਾਲ ਮੌਤ ਹੋਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹਾਲਾਂਕਿ ਬੋਰਡ ਮੁਤਾਬਕ ਫੇਫੜਿਆਂ ਵਿਚ ਤਪਦਿਕ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਹੋਣ ਤੇ ਡੁੱਬਣ ਕਾਰਨ ਸਾਹ ਘੁਟਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਸਦਮੇ ਦੇ ਅਸਰ ਵੱਲ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਇਆ ਸੀ। ਬਹੁਗਹਾਲ, ਮੌਤ ਦੇ ਕਾਰਨ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਦੋ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਵਜੋਂ ਸਮਝ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਹ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬੋਰਡ ਦੀ ਰਾਏ ਮਹਿਜ਼ ਕਾਗਜ਼ੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਸੇ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਟੀਮ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਸਨ।

ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਸ੍ਰੀ ਆਨੰਦ ਦੇ ਅਰਦਲੀ ਦਰਸ਼ਨ ਲਾਲ ਨੇ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਅਦਾ ਮੁਆਫ਼ ਗਵਾਹ ਦੇ

ਤੌਰ ਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਹੀ ਮਿਤਕ ਆਨੰਦ ਦੀ ਪਤਨੀ ਇੰਦੂ ਆਨੰਦ, ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸੁਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਆਨੰਦ ਅਤੇ ਭਤੀਜੇ ਸੰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮੁਲਜ਼ਮ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 304 (ਭਾਗ ਦੋਇਮ) ਤਹਿਤ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਮੁਕੱਦਮਾ

ਚੱਲਿਆ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਕੈਦ ਤੇ 2000 ਰੁਪਏ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਲਾਲ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਜਦੋਂ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਅਪੀਲ ਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਹੋਈ ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਦਰਸ਼ਨ ਲਾਲ ਦੀ ਸੁਣਾਈ ਕਹਾਣੀ 'ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਝੂਠੀ' ਸੀ ਜਿਸ ਉਪਰ ਇਸਤਗਾਸਾ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਕੇਸ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਗਾਂਹ ਆਖਿਆ- "ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ ਦੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ (ਇੰਦੂ ਆਨੰਦ) ਜੋ ਜਵਾਨ ਔਰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ 17 ਸਾਲ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਤੇ 14 ਸਾਲ ਦੀ ਧੀ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਖਿਆਲ ਕੀਤੇ ਬਗ਼ੈਰ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਇੰਝ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਵੀ ਸਕਦੀ ਹੈ।"

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਾਰੇ ਅਪੀਲਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ: "ਅੰਤ ਵਿਚ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਾਰਾਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਸੀ ਬੀ ਆਈ ਨੇ ਬੇਲੋੜੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕੇਸ ਵਿਚ ਚਲਾਇਆ ਹਾਲਾਂਕਿ ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਿਕਰ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ, ਸਬੂਤ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਿਤਕ ਜੇਐਸ ਆਨੰਦ ਨੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ

ਕੀਤੀ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਤੰਗ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਸਾਲ ਸੰਤਾਪ ਹੰਢਾਉਣਾ ਪਿਆ। ਇਹ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਆਂ ਦੇ ਕੋਝੇ ਮਜ਼ਾਕ ਵਾਂਗ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਭੁਲਾਈ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿ 'ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਜੇ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਇਕ ਵਾਰ ਗੁਆਚ ਜਾਣ ਤਾਂ ਮੁੜ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ'। ਲਿਹਾਜ਼ਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਇੰਜ਼ ਬਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।"

ਇਸ ਕੇਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬੱਜਰ ਪਹਿਲੂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਦੇਰੀ ਲੱਗੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਅਪੀਲ ਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਵਿਚ ਕਈ ਸਾਲ ਲੰਘ ਗਏ। ਇੱਥੇ ਮੁੜ ਯਾਦ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੇਸ ਜੁਲਾਈ 1983 ਵਿਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਅਮਰ ਦੱਤ (ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਜੱਜ ਬਣ ਗਏ ਸਨ) 23 ਫਰਵਰੀ 1996 ਤੱਕ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਮੁਕੰਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਅਪੀਲ ਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ, ਭਾਵ 21 ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਲੱਗਿਆ। 23 ਮਾਰਚ 2017 ਨੂੰ ਇਸ ਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਹੋਈ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਆਇਆ ਪਰ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਵੀ ਕੁਝ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਕੇਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਆਖ਼ਿਰਕਾਰ, ਬੰਬੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਜਸਟਿਸ ਏਬੀ ਚੌਧਰੀ ਬਲਕ ਕੇ ਜਦੋਂ ਇੱਥੇ ਆਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਕੇਸ ਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਕੀਤੀ।

ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਇੱਥੇ ਹੀ ਖ਼ਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।
(ਬਾਕੀ ਸਫ਼ਾ 22 'ਤੇ)

ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਵਿਰਦੀ ਦੀ ਪੋਤਰੀ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮਨਾਇਆ

ਲੋਬਰੋਪ- ਸ. ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਵਿਰਦੀ ਤੇ ਬੀਬੀ ਨਰਿੰਦਰ ਕੌਰ ਦੀ ਪੋਤਰੀ ਸਿਮਰਤ ਵਿਰਦੀ (ਜਿਸਦੇ ਪਿਤਾ ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬੀਬੀ ਨਰਿੰਦਰ ਕੌਰ) ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ

ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ। ਸਿਮਰਤ ਦੇ ਤਾਇਆ ਜੀ ਬਹਾਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਤਾਈ ਜੀ ਬੀਬੀ ਵਿਦੀਆ ਬਿਰਦੀ ਹਨ। ਸਿਮਰਤ ਵਿਰਦੀ

ਦੇ 16ਵੇਂ ਸਾਲ ਵਿਚ ਹੋਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵੱਲੋਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਨਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਦੂਰੋਂ-ਨੇੜਿਉਂ ਰਿਸਤੇਦਾਰ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ। 'ਪਰਦੇਸ ਟਾਇਮਜ਼' ਵੱਲੋਂ

ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਬੱਚੀ ਨੂੰ ਵਧਾਈ।
- ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਐਮ. ਏ.

ਮਿਆਂਮਾਰ ਤਖਤਾਪਲਟ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਇੱਝ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਤਸੀਹੇ

ਮਿਆਂਮਾਰ ਵਿੱਚ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਤਸੀਹੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਿਨਸੀ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਬਲਾਤਕਾਰ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਲ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਫੌਜੀ ਤਖਤਾਪਲਟ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ, ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਪੰਜ ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦੁਰਵਿਵਹਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਤਸੀਹੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ।

ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਬਦਲ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਚੇਤਾਵਨੀ: ਇਸ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਦੁਰਵਿਵਹਾਰ ਦੇ ਕੁਝ ਵਰਣਨ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਮਿਆਂਮਾਰ ਦੀ ਸੈਨਾ ਨੇ ਫਰਵਰੀ ਵਿੱਚ ਸੱਤਾ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਿਰੋਧ ਅੰਦੋਲਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਸਮੂਹਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਮਿਆਂਮਾਰ (ਬਰਮਾ ਵਜੋਂ ਵੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਵਿੱਚ ਸੈਨਾ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਬੰਦੀ ਬਣਾਉਣ, ਗਾਇਬ ਕਰਨ ਅਤੇ ਤਸੀਹੇ ਦੇਣ ਵਰਗੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਤਖਤਾ ਪਲਟ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਜਿਹੀ ਹਿੰਸਾ ਵਧੇਰੇ ਵਿਆਪਕ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਫਾਰ ਪੋਲੀਟਿਕਲ ਪ੍ਰਿਜ਼ਨਰਜ਼ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਗਠਨ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਅਨੁਸਾਰ 8 ਦਸੰਬਰ ਤੱਕ, ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਪੱਖ 'ਚ ਹੋ ਰਹੇ ਅੰਦੋਲਨ 'ਤੇ ਸੈਨਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਦੌਰਾਨ 1,318 ਨਾਗਰਿਕ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ 93 ਔਰਤਾਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਅੱਠ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਦੌਰਾਨ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਚਾਰ ਦੀ ਇੱਕ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਤਸੀਹੇ ਝੱਲਣ ਦੌਰਾਨ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਕੁੱਲ 10,200 ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ 2,000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਔਰਤਾਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ ਕਾਰਕੁਨ ਇਨ ਸੋਏ ਮੇਅ ਨੂੰ ਲਗਭਗ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੈਦ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਪਹਿਲੇ 10 ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਆਂਮਾਰ ਦੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਤਸੀਹੇ ਦੇਣ ਲਈ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋਏ ਮੇਅ ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਿਨਸੀ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਤਸੀਹੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ।

ਸੋਮ ਮੇਅ ਨੇ ਦੱਸਿਆ, ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਨਾਰੀਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਪੱਟੀਆਂ (ਪਲੇਕਾਰਡ) ਬਣਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਇੱਕ ਵੈਨ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ, "ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਅਣਦੱਸੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੀ ਤਾਂ ਰਾਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਲਈ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ

ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਪੁੱਛ-ਪਤਤਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ: "ਕੀ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇੱਥੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਕੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ? ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਲਾਤਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ।" ਫਿਰ ਅੱਖਾਂ 'ਤੇ ਪੱਟੀ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਿਨਸੀ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸੋਏ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਵੱਡੇ ਆਕਾਰ ਵਾਲੇ ਟੌਪ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਖਿੱਚਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਛੂਹਿਆ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਬੇਪਰਦਾ ਕੀਤਾ।" ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸੋਏ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਪੱਟੀ ਹਟਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਗਾਰਡ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਿਵਾਲਵਰ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਗੋਲੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸੋਏ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੰਪਰਕਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੋਮ ਦਾ ਮੂੰਹ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਅਤੇ "ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਲੋਡਿੰਗ ਰਿਵਾਲਵਰ ਪਾ ਦਿੱਤਾ।"

ਆਰਜੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਕੇਂਦਰ
ਹਿਊਮਨ ਰਾਈਟਸ ਵਾਚ ਦੇ ਮਿਆਂਮਾਰ ਰਿਸਰਚਰ ਮੈਨੀ ਮੌਗ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, "ਆਰਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਥਾਵਾਂ, ਫੌਜੀ ਬੈਰਕ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਮਰਾ ਜਾਂ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇੱਕ ਖਾਲੀ ਪਈ ਜਨਤਕ ਇਮਾਰਤ ਆਦਿ ਕੋਈ ਵੀ ਥਾਂ" ਇੱਕ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੇਂਦਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਿਆਂਮਾਰ ਦੇ ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਨਾਮ ਨਾ ਦੱਸਣ ਦੀ ਸ਼ਰਤ 'ਤੇ ਬੀਬੀਸੀ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਈ ਨਜ਼ਰਬੰਦਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੁੱਛ-ਗਿੱਛ ਦੌਰਾਨ ਤਸੱਦਦ ਅਤੇ ਜਿਨਸੀ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ। ਵਕੀਲ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮੇਰੇ ਮੁਵੱਕਿਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੀ ਗਲਤ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਉਹ, ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜਿਸ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਭਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਉਸ

ਵਿਅਕਤੀ ਵਰਗਾ ਬਣਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ।" ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਹੇ ਦੀ ਸਲਾਖ ਨਾਲ ਤਸੀਹੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ, ਲਗਾਤਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ 'ਤੇ ਸਲਾਖ ਲਗਾਈ ਗਈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਹ ਬੇਹੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋ ਗਏ।

ਵਕੀਲ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਫਿਰ ਮਹਿਲਾ ਨੂੰ "ਇੱਕ ਹੋਰ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ, ਮਹਿਲਾ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਕਿ ਉਥੇ ਇੱਕ ਪੁਰਸ਼ ਗਾਰਡ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਹ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਸੌਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਵੇਗਾ।" ਵਕੀਲ ਨੇ ਮਿਆਂਮਾਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਅਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਦੱਸਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗੇ ਵਕੀਲ ਵੀ ਕਈ ਵਾਰ ਸ਼ਕਤੀਹੀਣ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। "ਅਸੀਂ (ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ) ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹਨ ਅਤੇ (ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ) ਨੂੰ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ।" ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੋਏ ਮੇਅ ਦੇ ਨੇ ਜੋ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ, ਬੀਬੀਸੀ ਨੇ ਹੋਰ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਰਹਿ ਚੁੱਕੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਹੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੇਂਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਤਸੀਹੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਜਿਨਸੀ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਰਹੀ ਅਜਿਹੀ ਹੀ ਇੱਕ ਔਰਤ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਘੰਟੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਲਈ ਤਿੰਨ ਉਂਗਲਾਂ ਵਾਲੀ ਸਲਾਮੀ (ਮਿਆਂਮਾਰ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ) ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਇੱਕ ਗਾਰਡ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਡਰਾਉਣ ਲਈ ਮੇਰੇ ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਲਾਇਆ।" ਇੱਕ ਹੋਰ ਮਹਿਲਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ਵੇ ਪਾਈ ਬਾਰ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਨੇ ਕਿਹਾ: "ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਧੱਕਿਆ। ਕੁਝ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੇ ਬਟਨ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਹੋਏ ਸਨ ਜਾਂ ਗਾਇਬ ਸਨ।"

'ਜਾਅਲੀ ਖ਼ਬਰਾਂ'

ਸੋਏ ਮੇਅ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਮਿਆਂਮਾਰ ਦੇ ਸੂਚਨਾ ਉਪ ਮੰਤਰੀ ਮੇਜਰ ਜਨਰਲ ਜ਼ੋ ਮਿਨ ਤੁਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੈਨਾ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਸੱਦਦ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ "ਜਾਅਲੀ ਖ਼ਬਰਾਂ" ਵਜੋਂ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਸਾਲ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਸੈਨਾ ਨੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇੱਕ ਮਹਿਲਾ ਦੀ ਇੱਕ ਤਸਵੀਰ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਚਿਹਰਾ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕੁੱਟਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਪਛਾਣੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਤਸਵੀਰ ਵਾਇਰਲ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

ਲਿਜਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਤੇ ਪੱਟੀ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਮੂਰਖ ਬਣਾ ਸਕਣ।" ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਵਾਲ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਜਿਸ ਵੀ ਜਵਾਬ ਨਾਲ ਉਹ ਖੁਸ਼ ਜਾਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਾ ਹੁੰਦੇ, ਉਸਦੇ ਲਈ ਉਹ ਸੋਮ ਮੇਅ ਨੂੰ ਬਾਂਸ ਦੀ ਸੋਟੀ ਨਾਲ ਮਾਰਦੇ।

ਸੋਏ ਮੇਅ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਪਣੀ ਸੈਕਸ ਲਾਈਫ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣ ਲਈ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਦਬਾਅ

ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੁੱਛ-ਗਿੱਛ ਦੌਰਾਨ ਤਸੱਦਦ ਅਤੇ ਜਿਨਸੀ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ। ਵਕੀਲ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮੇਰੇ ਮੁਵੱਕਿਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੀ ਗਲਤ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਉਹ, ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜਿਸ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਭਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਉਸ

ਸਰਹੱਦੀ ਪੱਟੀ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ

ਪੰਜਾਬ ਉਨ੍ਹਾਂ 16 ਰਾਜਾਂ ਤੋਂ ਦੋ ਕੇਂਦਰੀ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਹੱਦ ਦੂਸਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਰਹੱਦ ਵਿਚ ਛੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਪਠਾਨਕੋਟ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਤਰਨਤਾਰਨ, ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਤੇ ਫਾਜ਼ਿਲਕਾ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਸਰਹੱਦੀ ਪੱਟੀ ਜਿਹੜੀ ਸਿਫ਼ਰ ਲਾਈਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 16 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਵਿਚ ਸੀ, ਉਸ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ 1838 ਪਿੰਡ, 10 ਕਸਬੇ ਤੇ ਤਕਰੀਬਨ 25 ਲੱਖ ਆਬਾਦੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਸਰਹੱਦ ਦੀ ਲੰਬਾਈ 553 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਹ ਸੀਮਾ 50 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਤੱਕ ਵਧਾ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੱਧੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਸਰਹੱਦੀ ਪੱਟੀ ਐਲਾਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਤਕਰੀਬਨ, ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਤੇ ਜਲਦੀ ਵਿਚ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਪਿੰਡਾਂ, ਗਲੀਆਂ ਤੇ ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਘਰਾਂ ਤੱਕ ਨੂੰ ਵੰਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਇਸ ਵੰਡ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਆਪਸੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਤੇ ਹੋਰ ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਜਟਿਲਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਧਿਆਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਇਹ ਸਰਹੱਦ ਸ਼ਾਇਦ ਦੁਨੀਆ ਦੀਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਿਗਰਾਨੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਵਿਚ ਇੱਕ ਹੈ। ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੇਂਦਰ ਤੇ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਵ ਸਰਹੱਦ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪੱਕਾ ਕਰਨਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਸਰਹੱਦ ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਤੇ ਰੋਜ਼ਮੱਰਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਤਕਲੀਫ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਅੱਖੋਂ ਓਹਲੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਬਾਰਡਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਸਕੀਮਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਪਰ ਹਕੀਕਤ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਇੱਥੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੋਇਆ।

ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵੰਡ ਨੂੰ 74 ਸਾਲ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਵੰਡ ਦੀ ਇਹ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਪਿੰਡਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਰਹੱਦੀ ਪੱਟੀ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ਮੱਰਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹਵਾ ਵਿਚ ਹੀ ਲਟਕਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਅਸਥਿਰਤਾ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਅਤੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦੀਆਂ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤਾਵਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਤੇ ਕਸਬਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਵੱਡੇ ਪਰਵਾਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੇ ਹਨ। ਸਰਹੱਦ ਤੇ ਦੋਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਲਗਾਤਾਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਝੜਪਾਂ, ਤਸਕਰੀ, ਅਤਿਵਾਦ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨਾ ਕੇਵਲ ਦੋਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਚੰਗੇ ਸੰਬੰਧ ਬਣਨ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਹਨ ਬਲਕਿ ਸਰਹੱਦੀ ਪੱਟੀ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੱਦੀ ਘਰ ਤੇ ਪਿੰਡ ਛੱਡਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੂਸਰੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖੁਸ਼ਹਾਲ, ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਤੇ ਅਗਾਂਹ ਵਧੂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵੇਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਕਿਸੇ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਗ਼ਦਰ ਪਾਰਟੀ ਤੇ ਖੱਬੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨੇਤਾ ਇਸ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ। ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਦੋ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ (1952 ਤੇ 1957) ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਜੇਤੂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਸਰਹੱਦੀ ਪੱਟੀ ਤੋਂ ਹੀ ਸਨ ਪਰ ਦੁੱਖ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੀ, ਇਥੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਸਰਹੱਦ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਤੇ ਲੱਗਿਆ ਰਿਹਾ, ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਦ ਤੋਂ ਬਦਤਰ ਹੁੰਦੀ ਗਈ। ਇਸ ਪੱਟੀ ਵਿਚ ਪੈਂਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਚੰਗੀ ਹਾਲਤ ਵਾਲੇ ਪਿੰਡ ਕੇਵਲ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਹੀ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਉਥੇ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਈ ਮਸਲੇ ਦੂਸਰੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੀਕ ਹਨ।

ਸਰਹੱਦੀ ਪੱਟੀ ਤੇ ਵਸਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਪੱਧਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਛੜੇਪਣ ਤੇ ਬੁੜ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਦੋ ਵੱਡੇ ਸਾਧਨ- ਵਿੱਦਿਆ ਤੇ ਡਾਕਟਰੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਤੱਕ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੈ। ਸਾਖਰਤਾ ਦਰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਦਰ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੈ। 2011 ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਮੁਤਾਬਿਕ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕੁੱਲ ਸਾਖਰਤਾ ਦਰ ਤਕਰੀਬਨ 76 ਫੀਸਦ ਸੀ ਜਦਕਿ ਸਰਹੱਦ ਦੀ ਪੱਟੀ ਵਿਚ ਪੈਂਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਾਖਰਤਾ ਦਰ 55-56 ਫੀਸਦ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਥੱਲੇ ਸਾਖਰਤਾ ਦਰ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਹੈ। ਸੜਕਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਤਰਸਯੋਗ ਹੈ, ਸਭ ਤੋਂ ਮਾੜਾ ਹਾਲ ਰਾਵੀ ਤੇ ਸਤਲੁਜ ਤੋਂ ਪਾਰ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਦਾ ਹੈ।

ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਗਾਤਾਰ ਹੁੰਦੇ ਪਰਵਾਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ

ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਰਹੱਦ ਤੇ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਅਣਸੁਖਾਵੀਂ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਥਾਨਕ ਨਿਵਾਸੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਘਰਾਂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਪੁੱਛ-ਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਸਰਹੱਦ ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਤਣਾਅ ਵਿਚ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਜਾੜੇ ਦਾ ਡਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ ਤੇ ਸਾਫ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਆਰਥਿਕ ਨੁਕਸਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਡਰ ਇੰਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਗਿਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਰਹੱਦੀ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਕਈ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਮਸਲੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਸਰਹੱਦੀ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਵੀ ਆਪਸ ਵਿਚ ਸਰਹੱਦੀ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਮਸਲਾ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ

ਜਗਰੂਪ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ

ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਰਹੱਦ ਤੇ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਅਣਸੁਖਾਵੀਂ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਥਾਨਕ ਨਿਵਾਸੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਘਰਾਂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਪੁੱਛ-ਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਸਰਹੱਦ ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਤਣਾਅ ਵਿਚ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਜਾੜੇ ਦਾ ਡਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ ਤੇ ਸਾਫ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਆਰਥਿਕ ਨੁਕਸਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਡਰ ਇੰਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਗਿਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਰਹੱਦੀ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਕਈ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਮਸਲੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਸਰਹੱਦੀ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਵੀ ਆਪਸ ਵਿਚ ਸਰਹੱਦੀ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਮਸਲਾ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ

ਹੈ। ਹਾਲਾਤ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਹੁਣ ਓਹੀ ਲੋਕ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿੱਧਰੇ ਵੀ ਜਾਣ ਜੋਗੇ ਨਹੀਂ। ਖਾਦੇ ਪੀਂਦੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪੱਕੇ ਤੌਰ ਤੇ ਨੇੜੇ ਦੇ ਕਸਬਿਆਂ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸ ਗਏ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਜਨਸੰਖਿਅਕ ਢਾਂਚਾ (ਦਫ਼ਤਰੀ ਅਧਿਕਾਰਿਤ ਟਰਚਟਰਬ) ਦੂਜੇ ਪਿੰਡਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਵਿਕਾਸ ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਵਾਂਝੇ ਲੋਕ ਹਾਸ਼ੀਏ ਵੱਲ ਧੱਕੇ ਗਏ। ਇਹ ਵਰਤਾਰਾ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਪੱਧਰ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ, ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਤੇ ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਅਵਸਰਾਂ, ਚੰਗਾ ਜੀਵਨ ਜਿਊਣ ਦੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸਮਾਜਿਕ ਰੁਤਬੇ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਊਣ ਤੋਂ ਪਰੇ ਧੱਕਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਖਤਰਨਾਕ ਸੀਮਾਵਾਂ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਰਹੱਦੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ, ਸਰਹੱਦੀ ਚੋਕੀਆਂ, ਕੰਡਿਆਲੀ ਤਾਰ, ਮਾੜਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਾ, ਗ਼ੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਆਦਿ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਸਗੋਂ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਸਿੱਧੇ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ਤੇ ਦਖਲ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਖੁਫ਼ੀਆ ਤੰਤਰ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ ਦੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਤੇ ਟਿਕੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਦਖਲ-ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕਿਆਂ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਅੜਿੱਕਾ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਦੀ ਨਿਗੂਾ ਨਾਲ

ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਸ਼ਖ਼ਸ ਆਪਣੀ ਧੀ ਜਾਂ ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਰਹੱਦੀ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ, ਖਾਸਕਰ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਬੁਰੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਗਲਰ, ਸਮੈਕੀਏ, ਵਿਹਲੜ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਵਰਤਾਰਾ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਹੈ।

ਸਰਹੱਦੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਲਈ ਖੇਤੀ ਇੱਕੋ-ਇੱਕ ਸਰੋਤ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਸਚਾਈ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਖੇਤਰ ਦੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਗੰਭੀਰ ਸੰਕਟ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਰਹੱਦੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਵਰਜਿਤ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਤਸਕਰੀ ਆਮ ਗੱਲ ਹੈ। ਵੰਡ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਤੇ ਸੋਨੇ, ਅਫੀਮ, ਹੈਰੋਇਨ, ਨਕਲੀ ਕਰੰਸੀ ਦੀ ਤਸਕਰੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕੰਮ ਪਿੱਛੇ ਵੱਡੇ ਸਮੱਗਲਰਾਂ ਦਾ ਹੱਥ ਹੈ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵਾਸੀ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਸਰਹੱਦੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸਹੂਲਤਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਅਤੇ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਸਕਰੀ ਦਾ ਸਮਾਨ ਸਰਹੱਦੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲੈ ਕੇ ਦੂਸਰੇ ਜਗ੍ਹਾ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਬਦਲੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਰਕਮ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਲਾਹੇਵੰਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਜਬੂਰੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਗੋਲੀਆਂ ਦੇ ਸਾਢੇ ਹੇਠ ਸਰਹੱਦ ਤੋਂ ਵਰਜਿਤ ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਪੈਕਟ ਚੁੱਕ ਕੇ ਦੱਸੀ ਥਾਂ ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ

ਧੰਦੇ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਕੀਮਤ ਚੁਕਾਉਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ, ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਔਲਾਦ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਮਗਲਰਾਂ ਦੀ ਔਲਾਦ ਕਰੇ ਪਰ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਬੇਵਸੀ ਤੇ ਮਜਬੂਰੀ ਵਿਚ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਰਹੱਦ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਕੁਝ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਸਮਗਲਰਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਜੋਂ ਕਲੰਕਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਅਪਰਾਧ ਜਾਂ ਮਾੜੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਖਮਿਆਜ਼ਾ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਬੇਕਸੂਰ ਅਤੇ ਸਾਧਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭੁਗਤਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਖੁਫ਼ੀਆ ਏਜੰਸੀਆਂ ਵਾਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਏਜੰਸੀ ਦੁਆਰਾ ਚੈਕਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਜਦੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਖ਼ਸ ਉਸ ਖਾਸ ਪਿੰਡ ਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਤੇ ਦੋਹਰਾ ਸ਼ੱਕ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਮਲੇ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਵਿਹਾਰ ਕਈ ਵਾਰ ਬਹੁਤ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਮਸਲੇ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਰਮੀਆਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਦਲੀਲ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸਾਰੇ ਕਿਸਾਨ ਜਾਂ ਲੋਕ ਬੇਕਸੂਰ ਨਹੀਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸਰਹੱਦ ਤੇ ਕਠੋਰ ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਆਮਦ, ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਤਸਕਰੀ ਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿਰੋਧੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ, ਦੀ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਦੋਂ ਕਿਸਾਨ ਆਪਣੇ ਖੇਤਾਂ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਮੁੜਦੇ ਸਮੇਂ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਖੋਪ, ਨਕਲੀ ਪੈਸੇ, ਹਥਿਆਰ ਆਦਿ ਲਿਆਉਂਦੇ ਫੜੇ ਗਏ। ਬੀਐੱਸਐੱਫ ਦੇ ਜਵਾਨ ਇਹ ਵੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਕਿਸਾਨ ਦੇਰ ਨਾਲ ਖੇਤ ਵਿਚ ਜਾਣ ਤੇ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਦੀ ਜ਼ਿੱਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਰੱਵਈਆ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਹੱਦੀ ਪੱਟੀ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਾਤ ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਲਗਾਤਾਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਭਾਰਤ-ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ਲੜਾਈਆਂ ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲੜਾਈ ਵਰਗੇ ਮਾਹੌਲੇ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਅਟਾਰੀ ਬਾਰਡਰ ਰਾਹੀਂ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਵਪਾਰ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੰਦ ਹੋਣ ਨਾਲ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੋਹਰੀ ਮਾਰ ਪਈ ਹੈ। ਇਸ ਵਪਾਰ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਲੋਕ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਰਤ-ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਬੰਧ ਚੰਗੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਦੋਵਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬੈਠ ਕੇ ਮਸਲੇ ਗੱਲਬਾਤ ਰਾਹੀਂ ਹੱਲ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਸਰਹੱਦਾਂ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਸਕਣ ਤੇ ਉਹ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬਤੀਤ ਕਰ ਸਕਣ।

ਹੁਣ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲ ਪਹਿਲੀ ਮਿਥੀ 16 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਵਿਰੋਧੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਤਾਂ ਉਹ 50 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਘੇਰੇ ਤੱਕ ਕਿਵੇਂ ਰੋਕ ਸਕਣਗੇ? ਇਹ ਕੰਮ ਸਿਰੇ ਲਾਉਣ ਲਈ ਸਰਹੱਦ ਤੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਤੰਤਰ ਦੀ ਲੋੜ ਪਵੇਗੀ। ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਤੰਤਰ ਨਾਲ ਰਾਜ ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚਕਾਰ ਕਈ ਹੋਰ ਮਸਲੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣਗੇ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਹੇ ਮੁਤਾਬਿਕ, ਸਰਹੱਦ ਨੂੰ ਤਾਕਤਵਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਉਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਸੀਲਿਆਂ ਪੱਖੋਂ ਮਜਬੂਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ਮੱਰਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਦਾ ਨਿਬੇੜਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਕੀ ਨਿਜ਼ਾਮਪੁਰ 'ਚ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਵਿਅਕਤੀ ਮੰਦਬੁੱਧੀ ਸੀ?

ਕਪੂਰਥਲਾ - ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਪੂਰਥਲਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਨਿਜ਼ਾਮਪੁਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਬੇਅਦਬੀ ਦੇ ਸ਼ੱਕ ਵਿੱਚ ਭੀੜ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਨੌਜਵਾਨ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਵੀਡੀਓ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਨੌਜਵਾਨ ਉਹਨਾਂ ਹੀ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਪਾਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਹ ਵੀਡੀਓ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਨੀਵਾਰ ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵੀਡੀਓ ਉਸੇ ਨੌਜਵਾਨ ਦੀ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਬੇਅਦਬੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਦੇ ਵਿਚ ਭੀੜ ਨੇ ਪਲਿਸ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕੁੱਟ-ਕੁੱਟਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਵੀਡੀਓ ਸ਼ਨੀਵਾਰ ਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਕਪੂਰਥਲਾ ਦੀ ਕਾਂਜਲੀ ਰੋਡ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਇੱਕ ਜਿੰਮ ਦੇ ਬਾਹਰ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਜਿੰਮ 'ਚ ਕਸਰਤ ਕਰਨ ਆਈ ਇੱਕ ਔਰਤ ਨੇ ਜਿੰਮ ਸੰਚਾਲਕ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ 'ਚ ਆਪਣੇ ਮੋਬਾਇਲ ਤੋਂ ਇਸ ਵੀਡੀਓ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ਜਿੰਮ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀਡੀਓ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਇੱਕ ਦਿਮਾਗੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਠੀਕ ਨਾ ਹੋਣ ਵਰਗੇ ਬੱਚੇ ਵਾਂਗ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸ਼ਨੀਵਾਰ ਸਵੇਰੇ ਅੱਠ ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਜਿੰਮ ਕੋਲ ਘੁੰਮ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਵੀਡੀਓ ਦੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨੌਜਵਾਨ

ਮੰਦਬੁੱਧੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ਸਵੈਟਰ ਟੀ-ਸ਼ਰਟ ਅਤੇ ਸਲੇਟੀ ਰੰਗ ਦਾ ਪਜਾਮਾ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੋਢੇ 'ਤੇ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਤ੍ਰਿਸੁਲ ਨਾਲ ਇੱਕ ਝੋਲੇ ਨੂੰ ਮੋਢੇ 'ਤੇ ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ ਲਟਕਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕੁੱਝ ਕੱਪੜੇ ਲੱਕ ਦੁਆਲੇ ਵੀ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੋਵੇਂ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਘੁੰਗਰੂ ਬੰਨੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਪੈਰਾਂ 'ਚ ਚੱਪਲਾਂ ਅਤੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਖੁਰਪੀ ਫੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਵੀਡੀਓ ਵਿੱਚ ਔਰਤ ਨੌਜਵਾਨ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ? ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਇਧਰ-ਉਧਰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸ਼ਰਮਾ ਕੇ ਨਾਲ ਉਥੋਂ ਅੱਗੇ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨੌਜਵਾਨ ਦੇ ਭੇਸ ਅਤੇ ਹਾਵ-ਭਾਵ ਤੋਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮੰਦਬੁੱਧੀ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੋਲ ਨਹੀਂ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਐਤਵਾਰ ਸਵੇਰੇ ਜਦੋਂ ਨਿਜ਼ਾਮਪੁਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ 'ਚ ਬੇਅਦਬੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ 'ਚ ਫੜੇ ਗਏ ਨੌਜਵਾਨ ਨੂੰ ਕਤਲ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਮਰੇ 'ਚ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਕੁੱਟਮਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਵੀਡੀਓ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈਆਂ ਤਾਂ ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਏ।

R.PAL SINGH TAX PROFESSIONAL

ENROLLED AGENT

BOOKKEEPING ACCOUNTS PAYROLLS

TAX-INDIVIDUAL FAMILY, BUSINESS,
TRUCKING, BOOKKEEPING ACCOUNTS, PAY-
ROLLS & INCORPORATION, INSURANCE LIFE
Only-Agent. NOTARY, REAL ESTATE (SVA), EX-
PECTING REFUND : GET MONEY BACK FAST!

E.A.

Open 7 Days
Weekends/Evenings
(Year Round Service)
Reasonable Rates
Call for Appointment

CALL: R. PAL. SINGH EA- 510-750-3464

EA 00097224, CRTP A44237 Realtor#148514,

Insurance Life- Only Agent #0G76896

39159 Paseo Padre Pkwy # 103, Fremont, CA 94538

Email:singhrpal@sbeGLOBAL.net Singhtax.com

ਫੌਜ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ

ਬ੍ਰਿਗੇਡੀਅਰ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਕਾਹਲੋਂ

ਦਸੰਬਰ ਮੁਲਕ ਵਾਸਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹੱਤਤਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ-ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਰਮਿਆਨ 50 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਲੜੀ ਗਈ ਜੰਗ ਵਿਚ ਮੁਲਕ ਨੇ ਚਮਤਕਾਰੀ ਜਿੱਤ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਤੇ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਫੌਜ ਦੇ ਕਮਾਂਡਰ-ਇਨ-ਚੀਫ਼ ਜਨਰਲ ਏਕੇ ਨਿਆਜ਼ੀ ਨੇ 16 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਦੇ ਨਿਯਤਕ ਜਰਨੈਲ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਰੋੜਾ ਸਾਹਮਣੇ ਤਕਰੀਬਨ 93 ਹਜ਼ਾਰ ਫੌਜੀਆਂ ਸਮੇਤ ਆਤਮ-ਸਮਰਪਣ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਨਾਲ ਹੀ ਨਵੇਂ ਮੁਲਕ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ।

ਸੈਨਿਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ 7 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਮੁਲਕ 'ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਫੌਜ ਝੰਡਾ ਦਿਵਸ' ਮਨਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮੁੱਢ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੋਤਰੀ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਸੋਫੀਆ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਸੰਸਾਰ ਜੰਗ ਮੌਕੇ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਸੀ। 1914-18 ਦਰਮਿਆਨ ਲੱਗਭੱਗ 9,50,000 ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਜੰਗ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੰਗਜੂਆਂ ਵਿਚੋਂ 74,187 ਭਾਰਤੀ ਫੌਜੀ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਲੱਗਭੱਗ 13,000 ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਫੌਜੀ ਸਨ ਅਤੇ 67,000 ਜ਼ਖ਼ਮੀ/ਨਕਾਰਾ ਹੋ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਲੱਗਭੱਗ 12,000 ਪੰਜਾਬੀ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਫੌਜੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਜੰਗ ਉਪਰੰਤ ਫਾਰਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਸੋਫੀਆ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਵੈ-ਇੱਛੁਕ ਨਰਸ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਜ਼ਖ਼ਮੀਆਂ ਦੀ ਮੱਲੂਮ ਪੱਟੀ ਅਤੇ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਕਰਕੇ ਖ਼ਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜੀਆਂ ਦਾ ਦਿਲ ਜਿੱਤਿਆ। ਜੰਗ ਦੌਰਾਨ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਇੰਡੀਆ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਹਾਲਤ ਡਾਢਾ ਡੋਲ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਬਗੈਰ ਕੋਈ ਰਵਾਇਤੀ ਜੰਗ ਲੜਿਆਂ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਖ਼ੈਰ, ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਸਹਿਯੋਗੀ ਮੁਲਕ/ਦਲ ਜਿੱਤੀ ਹੋਈ ਜੰਗ ਬਾਰੇ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਉਣ ਵਿਚ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸੋਫੀਆ ਨੇ ਨਕਾਰਾ ਜ਼ਖ਼ਮੀਆਂ ਤੇ ਫੌਜ ਵਿਚੋਂ ਛਾਟੀ ਕੀਤੇ ਜੰਗਜੂਆਂ ਵਾਸਤੇ ਫੰਡ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ 11 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਵਿੱਢੀ।

ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 11 ਨਵੰਬਰ 'ਯਾਦਗਾਰ ਦਿਨ-ਪੋਪੀ ਡੇਅ' ਵਜੋਂ ਮਨਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੋਪੀਜ਼ ਨਾਂ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਜਨਤਾ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜਨਤਾ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਬਦਲੇ ਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਦਾਨ ਦੀ ਇਹ ਰਕਮ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਾਬਕਾ ਫੌਜੀਆਂ ਦੀ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦੇ ਖਾਤੇ ਵਿਚ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਉੱਜ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦਾ ਆਪਣਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਫੰਡ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜੀਆਂ, ਸਾਬਕਾ ਫੌਜੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ। ਮੁਲਕ ਦੀ ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੁਲਾਈ 1948 ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ

ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਫੌਜਾਂ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਫੌਜੀਆਂ, ਸਾਬਕਾ ਫੌਜੀਆਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਵਾਸਤੇ ਦਾਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਿਨ ਮਿਥਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਉਂ 28 ਅਕਤੂਬਰ, 1951 ਨੂੰ ਤਤਕਾਲੀਨ ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਹਰ ਸਾਲ 7 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਇਹ ਦਿਨ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ।

ਝੰਡਾ ਦਿਵਸ ਫੌਜੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸਦਭਾਵਨਾ ਵਾਲਾ ਮਾਹੌਲ ਸਿਰਜਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਹਾਦਰ ਫੌਜੀਆਂ ਦੀ ਯਾਦ

7 ਦਿਨ ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਡਿਊਟੀ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਸਰਹੱਦਾਂ ਤੇ ਤਾਇਨਾਤ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਬੈਰਕਾਂ ਵਿਚ। ਇਕ ਸਾਬਕਾ ਉੱਚ ਫੌਜੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵੱਲੋਂ ਕੁਝ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਸਰਵੇਖਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ ਸੈਨਿਕ ਨੂੰ 24 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਦੌਰਾਨ ਤਕਰੀਬਨ 18 ਸਾਲ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖ ਰਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਚਾਲੂ ਸਾਲ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿਚ ਵੇਰਵੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਫੌਜ ਵਿਚ ਤਕਰੀਬਨ ਇਕ ਲੱਖ ਜਵਾਨਾਂ ਤੇ 9 ਹਜ਼ਾਰ

ਉੱਚ ਪਰਬਤੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਤੇ ਹੁਣ ਐਲਏਸੀ ਤੇ ਐਲਓਸੀ ਉੱਤੇ ਡਿਊਟੀ ਸਮੇਂ ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਕਿੱਤੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਤਣਾਅ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੁਭਾਅ ਚਿਤਚਿਤਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਖੁੱਦ ਕ੍ਰਾਂਸੀਆਂ ਵਧਦੀਆਂ ਹਨ। ਆਪਸੀ ਖਿੱਚੋਤਾਣ ਕਾਰਨ ਕੁਝ ਸੈਨਿਕ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਬੰਦੂਕ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਬੀਤੇ ਸਮੇਂ ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਰਾਜਨਾਥ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੂਰਬੀ ਲੱਦਾਖ ਵਿਚ ਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਦੁਖੜੇ ਸੁਣੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਕਿ ਹਰ ਫਾਰਮੇਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਇਕ ਜੂਨੀਅਰ ਕਮਿਸ਼ਨਡ ਅਫਸਰ (ਜੇਸੀਓ) ਸਬੰਧਤ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜੋ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਤੇ ਪੁਲੀਸ ਨਾਲ ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ ਕਰਕੇ ਸਰਹੱਦਾਂ ਤੇ ਤਾਇਨਾਤ ਰਖਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਹੱਲ ਕਰਵਾਏ। ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਲੇਖਕ ਨੇ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਤੇ ਪਠਾਨਕੋਟ ਦੇ ਕਈ ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਾਬਕਾ ਸੈਨਿਕਾਂ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਬਿਮਾਰੀ ਨਾਲ ਪੀੜਤ ਜੰਗਜੂਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਲਾਲ ਫੀਤਾਸ਼ਾਹੀ ਤਾਂ ਸਾਬਕਾ ਫੌਜੀ ਜਰਨੈਲਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਦੀ, ਜਵਾਨ ਅਤੇ ਜੇਸੀਓ ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਕੌਣ ਸੁਣੇਗਾ? ਵੈਸੇ ਵੀ ਸੈਨਿਕ ਭਲਾਈ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚ ਅਮਲੇ ਦੀ ਅਤਿ ਘਾਟ ਹੈ। ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਚਾਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ, ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪਠਾਨਕੋਟ, ਜਲੰਧਰ ਤੇ ਕਪੂਰਥਲਾ ਦਾ ਕੰਮ-ਕਾਜ ਵੀ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਤਾਜ਼ਾ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਮਾਰੇ ਗਏ ਜਾਂ ਨਕਾਰਾ ਹੋ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਜੰਗ ਦਾ ਬਿਗਲ ਵੱਜਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫੌਜੀ ਆਪਣੀਆਂ ਬੈਰਕਾਂ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡ ਕੇ ਲੜਾਈ ਵਾਲੇ ਮੋਰਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੂਚ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਵਾਨ ਜੰਗਲਾਂ, ਪਹਾੜਾਂ, ਸਿਆਚਿਨ ਵਰਗੇ ਬਰਫੀਲੇ ਇਲਾਕਿਆਂ, ਮਾਰੂਥਲ ਆਦਿ ਸਰਹੱਦੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਪਲਟਨ ਅਤੇ ਮੁਲਕ ਲਈ ਮਰ-ਮਿਟਣ ਲਈ ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਕੌੜੀ ਸਚਾਈ ਹੈ ਕਿ ਰੱਬ ਅਤੇ ਫੌਜ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਔਖੀ ਘੜੀ ਵੇਲੇ ਹੀ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਖ਼ਤਰਾ ਟਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚਾ ਸਮਾਜ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੁਲਕ ਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ/ਵਿਧਵਾਦਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਕਮਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਿਆਂ ਸਦਾ ਦੀ ਨੀਂਦ ਸੌਂ ਗਏ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਕਾਰਾਂ, ਲਚਾਰਾਂ ਵਿਧਵਾਦਾਂ ਬਿਰਧ ਫੌਜੀਆਂ ਦੇ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਅਤੇ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁੜ-ਵਸੇਬੇ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਵੀ ਆਪਣਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਈਏ।

ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਬੀਤੇ 19 ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਚੀਨ ਵੱਲੋਂ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਖ਼ਤਰਿਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਖ਼ਾਤਰ ਐਲਏਸੀ ਤੇ ਸਾਡੀ ਫੌਜ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧਦੀ ਗਈ। ਜੇ ਪੂਰਬੀ ਲੱਦਾਖ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਕੇਵਲ ਤਕਰੀਬਨ 10 ਹਜ਼ਾਰ ਬਖਤਰਬੰਦ ਫੌਜ ਸੀ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਇਹ ਗਿਣਤੀ ਵਧ ਕੇ ਤਕਰੀਬਨ 50 ਹਜ਼ਾਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ; ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ, ਛਾਉਣੀਆਂ ਵਿਚ ਪਲਟਨਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਘੱਟ ਰਹਿਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਿਲਟਰੀ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਾਸਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਤਾਇਨਾਤੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਜਵਾਨ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਖੱਜਲ-ਖੁਆਰੀ ਹੀ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਵੀ ਵਾਰ ਵਾਰ ਪੋਸਟਿੰਗ ਕਾਰਨ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤੇ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ, ਪੁਲੀਸ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਇੱਜ਼ਤ ਤੇ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਛੱਡੋ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦੁੱਖ-ਤਕਲੀਫ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ।

ਨੌਕਰੀ ਸਮੇਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਸਿਆਚਿਨ ਵਰਗੇ

ਸਿਪਾਹੀ ਨੂੰ ਦਿਨ ਦੇ 24 ਘੰਟੇ ਤੇ ਹਫ਼ਤੇ ਵਿਚ

ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀ ਦਰਜਾਬੰਦੀ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ

ਟੀਐਨ ਨੈਨਾਨ

ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀ ਦਰਜਾਬੰਦੀ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਜ਼ੋਰ ਸ਼ੋਰ ਨਾਲ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦਿ ਇਕੋਨੋਮਿਸਟ ਇੰਟੈਲੀਜੈਂਸ ਯੂਨਿਟ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਦਰਜਾਬੰਦੀ ਦੀ ਸੱਜਰੀ ਸੂਚੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹਿੰਗੇ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸਸਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਸਭ ਤੋਂ ਸਸਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਦਮਸ਼ਕ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਪੋਲੀ ਵਰਗੇ ਬਿਪਤਾ ਮਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸਸਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਈ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਉਪਰ ਇੰਦੌਰ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਬਾਜ਼ੀ ਮਾਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਸਰ ਕਰਨੀ ਆਸਾਨ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਉਪਰ ਬੰਗਲੁਰੂ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੁਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਦਕਿ ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ ਤੇ ਧਨਬਾਦ ਸਭ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਸੈਂਟਰ ਫਾਰ ਸਾਇੰਸ ਐਂਡ ਐਨਵਾਇਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਸੂਚੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬੰਗਲੁਰੂ ਸਭ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹੈ ਜਦਕਿ ਚੇਨਈ ਦੂਜੇ ਮੁਕਾਮ ਤੇ ਹੈ (ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਚੇਨਈ ਚੌਥੇ ਨੰਬਰ ਤੇ ਹੈ)। ਸਮਾਰਟ ਸਿਟੀ ਦੀ ਦਰਜਾਬੰਦੀ ਵੀ ਸਾਇਦ ਜਲਦੀ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਦੇ ਪੈਮਾਨਿਆਂ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਨਾ ਖਾਲਾਸੀ ਦਾ ਵਾਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਰੀਅਲ ਅਸਟੇਟ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉੱਚੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਥੇ ਆਉਣ ਜਾਣ ਵਿਚ ਸਮਾਂ ਬਹੁਤ ਖਰਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਨ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਜਾਪਾਨ ਵਿਚ ਵੀ ਇੰਦਾਂ ਦਾ ਹੀ ਰੁਝਾਨ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਉਸਾਕਾ ਨੇ ਟੋਕੀਓ ਨੂੰ ਪਛਾੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਰੁਝਾਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਿੱਧੀਆ ਪਰਬਤ

ਮਾਲਾ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਪੈਂਦੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੁਤੱਲਕ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤੀ ਹੈਰਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ) ਅਤੇ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਚੰਗੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਬਾਰੇ ਆਲਮੀ ਦਰਜਾਬੰਦੀ ਲਈ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸੱਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਪੈਮਾਨਿਆਂ, ਭਾਵ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਸਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ ਦੀ ਲਾਗਤ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਤੋਂ ਮੰਗਲੌਰ, ਕੋਇੰਬਟੂਰ, ਚੇਨਈ ਅਤੇ ਤਿਰੂਵਨੰਤਪੁਰਮ ਜਿਹੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਨੇ ਚੰਗੇ ਅੰਕ ਹਾਸਲ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤੀ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਵਡੇਰੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਸਿਖਰਲੇ

ਮੁਕਾਮ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਚੁਬਾਈ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖਰਾਬ ਕਾਰਕਰਦਗੀ ਮਾੜੀ ਆਮਦਨ ਦੇ ਪੱਧਰ ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਰਮੀ ਪੈਣ ਕਰ ਕੇ ਵੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਬਿਹਤਰੀਨ ਸ਼ਹਿਰ ਦੱਖਣੀ ਪਠਾਰ ਤੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਤਿੱਖੜ ਗਰਮੀ ਨਾ ਪੈਂਦੀ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਲਾਹੇ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇੰਦੌਰ ਮਾਲਵਾ ਪਠਾਰ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤੇ ਸਥਿਤ ਹੈ (1800 ਫੁੱਟ ਦੀ ਉਚਾਈ ਤੇ) ਜਦਕਿ ਕੋਇੰਬਟੂਰ (1350 ਫੁੱਟ ਦੀ ਉਚਾਈ ਤੇ) ਨੀਲਗਿਰੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸਫਲ ਵੰਗ ਨਾਲ ਸ਼ਹਿਰੀਕਰਨ ਹੋਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਦਸ ਤੋਂ ਪੰਜਾਹ ਲੱਖ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਵਾਲੇ ਦੂਜੇ ਵਰਗ (ਟੀਅਰ2) ਦੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਤ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਮਾਰਟ ਸਿਟੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤਹਿਤ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਵੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੇਅਰਾਂ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਚੋਣ, ਇਕ ਬਿਹਤਰ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਟੈਕਸ ਪ੍ਰਣਾਲੀ, ਸਿਟੀਜ਼ਨ ਅਤੇ ਸਾਈਕਲ ਪੱਖੀ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਅਤੇ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਘੜਮੱਸ ਤੋਂ ਲਾਂਭੇ ਇਕ ਕੇਂਦਰੀ ਬਿਜ਼ਨਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਦਰਕਾਰ ਬਹੁਮੰਜ਼ਿਲਾ ਦਫ਼ਤਰਾਂ ਆਦਿ ਲਈ ਫਲੋਰ ਏਰੀਆ ਅਨੁਪਾਤ ਦੇ ਨੇਮਾਂ ਜਿਹੀਆਂ ਢਾਂਚਾਗਤ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਗੱਲ ਬਣਨੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ। ਉੱਜ ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਇਕ ਸਬਕ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਵੱਡੇ ਮਹਾਨਗਰਾਂ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਦੇ ਮਿਆਰਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਮਾੜਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਵੀ ਇਹ ਪਿੰਡਾਂ ਤੇ ਛੋਟੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਤੋਂ ਉਠ ਕੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਵੱਡੇ ਉਦਮੀ ਤੇ ਹਿੰਮਤੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚ ਰਹੇ ਹਨ। ਦਰਅਸਲ, ਸਫਲ ਸ਼ਹਿਰਾਂ

ਦਾ ਸਥਾਪਤ ਲੱਛਣ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹੋਰ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕਿੱਦਾਂ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਮੁੰਬਈ ਵਿਚ ਇੰਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗੁਜਰਾਤੀ, ਪਾਰਸੀ, ਦੱਖਣ ਭਾਰਤੀ ਆ ਕੇ ਵੱਸੇ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਬਗਦਾਦ ਦੇ ਯਹੂਦੀ ਵੀ ਇੱਥੇ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਦਬਦਬਾ ਘਟਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੀ ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਕੋਲਕਾਤਾ ਵਿਚ ਇੰਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗ਼ੈਰ-ਬੰਗਾਲੀ ਵਸਦੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਚੀਨੀ, ਅਰਮੀਨਿਆਈ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਇਸੇ ਮਿਸ਼ਰਨ ਸਦਕਾ ਹੀ ਮਹਾਨਗਰ ਦਿਲਚਸਪ ਅਤੇ ਆਲਮੀ ਸ਼ਹਿਰ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਦਕਿ ਛੋਟੇ ਸ਼ਹਿਰ ਪ੍ਰਾਂਤਕ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚ ਸਿਮਟੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਬੰਗਲੁਰੂ ਦਾ ਮਾਜਰਾ ਦਿਲਚਸਪ ਹੈ। ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ, ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਆਦਿ ਜਿਹੇ ਕਈ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਕੋਇੰਬਟੂਰ ਤੇ ਮੰਗਲੌਰ ਜਿਹੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਨੇ ਬੰਗਲੁਰੂ ਨੂੰ ਪਛਾੜਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਵੀ ਰਹਿਣ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਜਗ੍ਹਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਅਕਸਰ ਸਿਖਰਲੇ ਮੁਕਾਮ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਹੀ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਾਰ-ਮੁਖੀ ਮਹਾਨਗਰ ਵਾਲੀਆਂ ਦਿੱਕਤਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਬੋ-ਹਵਾ, ਆਲਮੀਅਤ ਦੀ ਪੌਣ, ਕਿਫ਼ਾਇਤੀ ਰੀਅਲ ਐਸਟੇਟ ਅਤੇ ਉੱਚ ਪੱਧਰ ਦੀ ਖਰੀਦ ਸ਼ਕਤੀ ਸੂਚਕ ਅੰਕ (ਇਸ ਦੇ ਤਕਨੀਕ ਮੁਖੀ ਕੁਲੀਨ ਵਰਗ ਦੀ ਬਦੌਲਤ) ਇਹ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪਸੰਦੀਦਾ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ ਜੋ ਮੁੰਬਈ (ਜੋ ਆਮਦਨ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਤੋਂ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹਿੰਗੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੀਆਂ ਰੀਅਲ ਐਸਟੇਟ ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਮਾੜੇ ਦਰਜੇ ਵਾਲੇ ਦਿੱਲੀ-ਗੁੜਗਾਓ-ਨੋਇਡਾ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਟੀਅਰ 2 ਵਾਲੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਤਿੱਖਾ ਵਾਧਾ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਆਬਾਦੀ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਚਾਰ ਦਹਾਕਿਆਂ ਦੌਰਾਨ 70 ਫੀਸਦ ਦੇ ਕਰੀਬ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਭਵਿੱਖੀ ਸ਼ਹਿਰੀਕਰਨ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਤੇ ਨਾਕਾਮੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਲਿਖੀ ਜਾਵੇਗੀ।

Cosmetic & Family Dentistry

UPPAL DENTAL CARE

50 % Discount for Cash Patients

INVISALIGN

Call for Details
Straighten Teeth Without Wires

FREE TEETH WHITENING WITH PAID EXAM, X-RAY & CLEANING.
YOUR INSURANCE USUALLY COVER THESE SERVICES

- Laser Treatment
- Lumineers/Veneers
- Dentures & Partial
- Root Canals
- Bad Breath
- Cosmetic Dentistry
- Crowns & Bridges
- Tooth Extraction
- Gum Treatment

Strictly Maintained Sterilization Standards
Most Insurance Plans Accepted

Charanjit S Uppal
D.D.S.

1191 W Tennyson Rd. # 4,
Hayward. (CA) 94544
510-786-1780

1750 CLEAR LAKE AVE
Milpitas, CA 95035
408-942-4400

www.uppaldental.com

Quick Lube & Smog

We rent U-HAUL

OIL CHANGE & SMOG CHECK STATION

SUKHWINDER BHELLA

gogibhella@gmail.com

**691 W. Tennyson Rd
Hayward, CA 94544**

**PH 510-757-6775
FAX 510-292-0330**

TASTE OF INDIA

specialist- Gurh Dee Barfee, Gurh Diyaan Jalebian

32 ਸਾਲ ਤੋਂ ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਤੇ ਵਧੀਆ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ

ਬਿਲਕੁਲ ਨਵੀਂ ਦਿੱਖ ਦੇ ਨਾਲ ਸਜਾਇਆ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ

lunch buffet everyday
fresh jalebian every day

ਗੁੜ ਦੀ ਬਰਫੀ, ਫਿੱਕਾ ਕਲਾਕੰਦ ਗੁੜ ਦੀਆਂ ਜਲੇਬੀਆਂ, ਇਮਰਤੀ

DEVINDER SINGH PABLA (OWNER)
510-791-1316

ਛੋਟੇ-ਵੱਡੇ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਲਈ ਕੇਟਰਿੰਗ ਦਾ ਸਪੈਸ਼ਲ ਪ੍ਰਬੰਧ

**5144 MOWRY AVE (ON FARWELL DR)
FREMONT, CA 94538**

510-773-8810

PREET FABRICS & APPLIANCE

ਅਸੀਂ ਹੋਲਸੇਲ ਅਤੇ ਰੀਟੇਲ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਡਿਜ਼ਾਇਨਾਂ ਦੇ ਸੂਟ, ਜਿਊਲਰੀ, ਫੈਸ਼ਨ ਦਾ ਹੋਰ ਸਮਾਨ, ਵਿਆਹ ਲਈ ਲਹਿੰਗੇ ਅਤੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਲਈ ਵਿਆਹ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ੇਰਵਾਨੀ ਅਤੇ ਹੁਣੇ ਨਵੇਂ ਚੱਲੇ ਡਿਜ਼ਾਇਨਾਂ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਵੀ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ।
ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕਲਗੀ, ਸਿਹਰਾ, ਚੂੜਾ, ਹਾਰ, ਜਾਗੋ, ਰੁਮਾਲੇ ਤੇ ਹੋਰ ਵਿਆਹ ਦਾ ਸਮਾਨ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

YOUR ONE-STOP CENTER BOTH FABRICS & APPLIANCES

**APPLIANCES & LUGGAGE CROSS,
PARKER PENS, OSTER BLENDERS**

**Watches (Seiko, Citizen & Swistar)
Shavers & Trimmers
Cellular Phones**

Onkar Singh Saini

**5156 Mowry AVE. Fremont. CA 94538
Tel- 510-797-7111**

Moon Indian Cuisine

510-780-9233

ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਤੋਂ ਖਾਣਾ ਖੈਕ ਕਰਵਾ ਕੇ ਵੀ ਲੈ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਕੇਟਰਿੰਗ ਵੇਲੇ ਤੰਦੂਰ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਹੈ, ਕੇਟਰਿੰਗ ਵਾਸਤੇ ਕਾਲ ਕਰੋ ਜੀ

- * 100 ਬੰਦਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਪਾਰਟੀ ਤੱਕ
- * ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਕੇਟਰਿੰਗ ਲਈ 10 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੱਕ ਛੋਟ
- * ਬਹੁਤ ਹੀ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਕੁੱਕ

Fish Pakora

ਮੱਛੀ ਖਕੌੜੇ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਮਾਹਿਰ
ਲੱਡੂ, ਜਲੇਬੀ, ਬਰਫੀ, ਗੁਲਾਬ ਜਾਮੁਨ ਤੇ ਵਿਆਹ
ਸ਼ਾਦੀ ਮੌਕੇ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਠਾਈ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ
ਹਨ। ਘੱਟ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹੋ।

Paul 510-978-7170

Over 30 Years Experience in Restaurant & Catering Business

ਮੂਨ ਇੰਡੀਅਨ ਕੁਜ਼ੀਨ (ਹੇਵਰਡ)

600 West Harder Rd. Hayward, CA 94544
Phone (510)780-9233 Fax (510) 780-9812

www.moonindiancuisine.net

New Introducing
Chaat Corner
King of Sweets Now Presents
Come and Enjoy Mouth Watering Chaat All Day

ਹੁਣ ਸ਼ੂਗਰ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਠਾਈ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹੋ

- BHEL PAPDI CHAAT
- FALUDA KULFI
- GOL GAPPE (PANI PURI)
- KHASHA KACHORI

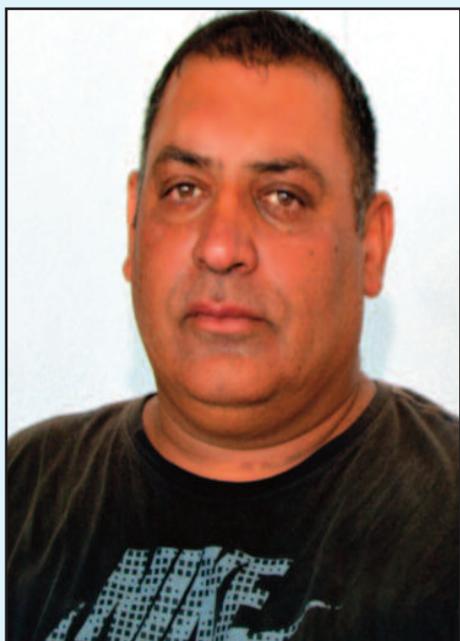
RAJA SWEETS & INDIAN CUISINE

31583 Alvarado Blvd. Union City, CA 94587

Phone : (510) 489-9100

FAIRWAY BODY SHOP

ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਦੀ ਡੈਂਟਿੰਗ ਤੇ ਪੇਂਟਿੰਗ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਤੇ ਤਜਰਬੇਕਾਰ
ਐਸਟੀਮੇਟ ਜਾਂ ਕੰਮ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਫੋਨ ਕਰੋ, ਹਫਤੇ ਦੇ 6 ਦਿਨ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ
ਸੋਮਵਾਰ ਤੋਂ ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ ਤੱਕ-ਸਵੇਰੇ 8 ਵਜੇ ਤੋਂ 6 ਵਜੇ ਤੱਕ

Gurdial Aujla

1421 Industrial Parkway West #C
Hayward, CA 94644

Darshan Aujla
510-750-6116

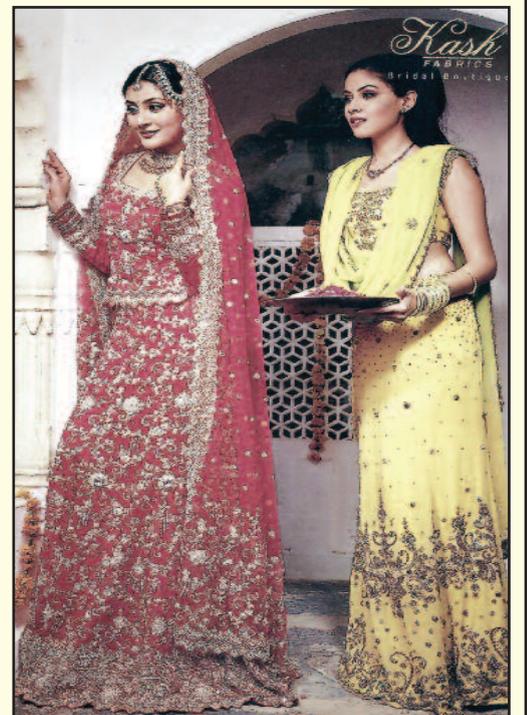
510-538-2983

Kash Fabrics

37 ਸਾਲ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ

ਸਾਡੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ

1. Wedding Lehngas
2. Mens wear-shervani
3. Kurte Pajame
4. Sharara Suits.
5. Patiala. Suits.
6. pression stove jewelery
7. kids wear
8. Turbans (paggan). 80 colors
1. ਵਿਆਹ ਦੇ ਲਹਿੰਗੇ
2. ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪਹਿਨਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ੇਰਵਾਨੀ
3. ਕੁੜਤੇ ਪਜਾਮੇ
4. ਸ਼ਰਾਰਾ ਸੂਟ
5. ਪਟਿਆਲਾ ਸੂਟ
6. ਗਹਿਣੇ
7. ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਕੱਪੜੇ
- 80 ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਪੱਗਾਂ

Kashmir Singh Dhugga
Gurjeet kaur Dhugga

kashfabrics@gmail.com

KASH FABRICS

29576 Mission Blvd
Hayward, CA 94544
510-538-1138

ਜਨਰਲ ਬਿਪਿਨ ਰਾਵਤ- ਜੋ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨਾਂ ਕਰਕੇ ਕਈ ਵਾਰ ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਆਏ

ਚੀਫ ਆਫ ਡਿਫੈਂਸ ਸਟਾਫ (ਸੀਡੀਐੱਸ) ਜਨਰਲ ਬਿਪਿਨ ਰਾਵਤ ਦੀ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਵਿੱਚ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ ਹਾਦਸੇ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਹਾਦਸੇ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਮਧੁਲਿਕਾ ਰਾਵਤ ਦਾ ਵੀ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਹਾਦਸਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਸੂਬੇ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਵਿੱਚ ਕੁੰਨੂਰ ਨੇੜੇ ਵਾਪਰਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਨੀਲਗਿਰੀ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਹਵਾਈ ਫੌਜ ਨੇ ਟਵੀਟ ਕਰਕੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, " ਗਹਿਰੇ ਦੁੱਖ ਨਾਲ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਨਰਲ ਬਿਪਿਨ ਰਾਵਤ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮਧੁਲਿਕਾ ਰਾਵਤ ਸਮੇਤ ਜਹਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਸਵਾਰ 13 ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਇਸ ਦੁਰਘਟਨਾ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਕੌਣ ਸਨ ਜਨਰਲ ਬਿਪਿਨ ਰਾਵਤ

16 ਮਾਰਚ 1958 ਨੂੰ ਜੰਮੇ ਜਨਰਲ ਬਿਪਿਨ ਰਾਵਤ ਸੈਂਟ ਐਡਵਰਡਸ ਸਕੂਲ ਸ਼ਿਮਲਾ ਅਤੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਡਿਫੈਂਸ ਅਕਾਦਮੀ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਸੰਬਰ 1978 ਵਿੱਚ, ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਦੇ ਇੰਡੀਅਨ ਆਰਮੀ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਸੈਂਟਰ ਤੋਂ ਗਿਆਰਵੀ ਗੋਰਖਾ ਰਾਈਫਲ ਦੀ ਪੰਜਵੀਂ ਰੈਜੀਮੈਂਟ ਜੁਆਇਨ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਰੈਜੀਮੈਂਟ ਦੀ ਕਮਾਂਡ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਵੀ ਸਾਂਭੀ ਸੀ। ਇੰਡੀਅਨ ਮਿਲਟਰੀ ਅਕਾਦਮੀ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਤੋਂ ਗ੍ਰੇਜੂਏਸ਼ਨ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਸਵਾਰਡ ਆਫ ਆਨਰ' ਐਵਾਰਡ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ

ਗਿਆ। ਜਨਰਲ ਰਾਵਤ 31 ਦਸੰਬਰ 2016 ਤੋਂ 31 ਦਸੰਬਰ 2019 ਤੱਕ ਬਲ ਸੈਨਾ ਦੇ ਮੁਖੀ ਰਹੇ।

ਜਨਰਲ ਬਿਪਿਨ ਰਾਵਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ 40 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸੇਵਾ ਕਰੀਅਰ ਦੌਰਾਨ ਨਿਭਾਈਆਂ

ਵਿੱਚ ਜਨਰਲ ਰਾਵਤ ਨੇ ਬ੍ਰਿਗੇਡ ਕਮਾਂਡਰ, ਜਨਰਲ ਅਫਸਰ ਕਮਾਂਡਿੰਗ ਚੀਫ, ਦੱਖਣੀ ਕਮਾਂਡ, ਮਿਲਟਰੀ ਆਪਰੇਸ਼ਨਸ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ 'ਚ ਜਨਰਲ ਸਟਾਫ ਅਫਸਰ ਗ੍ਰੇਡ ਵਰਗੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਹੁਦਿਆਂ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ।

ਮਿਆਮਾਰ ਵਿੱਚ ਵਤ ਕੇ ਐਨਐਸਸੀਐਨ ਦੇ ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਲਾਯਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਬਾਲਾਕੋਟ ਹਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੱਸੀ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪੂਰਬ ਵਿੱਚ

ਲਾਈਨ ਆਫ ਐਕਚੂਅਲ ਕੰਟ੍ਰੋਲ 'ਤੇ ਤੈਨਾਤ ਇੱਕ ਇਨਫੈਂਟਰੀ ਬਟਾਲੀਅਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਸ਼ਮੀਰ ਘਾਟੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਈਫਲਜ਼ ਸੈਕਟਰ ਦੀ ਕਮਾਨ ਸਾਂਭੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰਿਪਬਲਿਕ ਆਫ ਕਾਂਗੋ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸੈਨਿਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਬ੍ਰਿਗੇਡ ਦੀ ਵੀ ਕਮਾਨ ਸੰਭਾਲੀ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਉੱਤਰ-ਪੂਰਬ ਵਿੱਚ ਉਹ ਕੋਰ ਕਮਾਂਡਰ ਵੀ ਰਹੇ। ਜਨਰਲ ਰਾਵਤ ਡਿਫੈਂਸ ਸਰਵੀਸਿਜ਼ ਸਟਾਫ ਕਾਲਜ (ਵੇਲਿੰਗਟਨ, ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ) ਅਤੇ

ਰਾਵਤ ਵਲੋਂ ਨਿਭਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਅਹਿਮ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ

ਚੀਫ ਆਫ ਡਿਫੈਂਸ ਸਟਾਫ ਦੇ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਰਾਵਤ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਲਮੇਲ ਅਤੇ ਫੌਜ ਦੇ ਆਧੁਨਿਕੀਕਰਨ ਵਰਗੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਨ। ਉੱਤਰ-ਪੂਰਬ ਵਿੱਚ ਕੱਟਤਪੰਥ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਦੀ ਸਲਾਯਾ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਚਿਪੋਰਟਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਸਾਲ 2015 ਵਿੱਚ ਕਮਾਂਡ ਐਂਡ ਜਨਰਲ ਸਟਾਫ ਕੋਰਸ ਲੀਵਨਵਰਥ (ਅਮਰੀਕਾ) ਤੋਂ ਗ੍ਰੇਜੂਏਟ ਸਨ।

ਜਨਰਲ ਰਾਵਤ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਮਿਲਟਰੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ 'ਤੇ ਕਈ ਲੇਖ ਲਿਖੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਅਤੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਸਟੱਡੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਡਿਪਲੋਮਾ ਸੀ। ਚੌਧਰੀ ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਮੇਰਠ ਵੱਲੋਂ ਜਨਰਲ ਰਾਵਤ ਨੂੰ 'ਮਿਲਟਰੀ ਮੀਡੀਆ ਸਟ੍ਰੈਟੇਜਿਕ ਸਟੱਡੀਜ਼' 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੋਜ ਕਾਰਜ ਲਈ 'ਡਾਕਟਰੇਟ ਆਫ ਫਿਲਾਸਫੀ' (ਪੀਐੱਚਡੀ) ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਆਪਣੀ ਫਸਲ ਵੇਚਣ ਲਈ ਮੰਡੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ ਮੁਕਤਸਰ ਦੇ ਅੰਗਰੇਜ ਸਿੰਘ

"ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਅੰਤੜੀਆਂ ਦਾ ਰੋਗ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਖੁਰਾਕੀ ਵਸਤਾਂ ਉੱਪਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਖਤਰਨਾਕ ਜ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਛਿੜਕਾਅ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਅਹਿਦ ਲਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਲਈ ਜ਼ਹਿਰ ਰਹਿਤ ਕੁਦਰਤੀ ਖੇਤੀ ਹੀ ਕਰਾਂਗਾ।"

ਇਹ ਬੋਲ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਅਧੀਨ ਪੈਂਦੇ ਪਿੰਡ ਭੁੱਲਰ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਅੰਗਰੇਜ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਸਾਲ 2006 ਤੋਂ ਕੁਦਰਤੀ ਖੇਤੀ ਕਰਕੇ ਚੰਗੀ ਕਮਾਈ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ 63 ਸਾਲ ਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਖੇਤੀ ਦੇ ਪਾਸਾਰ ਲਈ ਪਿੰਡ-ਪਿੰਡ ਜਾ ਕੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਨ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਵੀ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਅੰਗਰੇਜ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਅਨਾਜ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਫਲਾਂ ਦਾ ਸੇਵਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਤੰਦਰੁਸਤ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ, "ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਕੁਦਰਤੀ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਸਾਲ ਫਸਲਾਂ ਦਾ ਝਾੜ ਘੱਟ ਨਿਕਲਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਵਾਰੇ-ਨਿਆਰੇ ਹੀ ਹੋ ਗਏ। ਹੁਣ ਮੈਂ 4 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕੁਇੰਟਲ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਕਣਕ ਵੇਚਦਾ ਹਾਂ। ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਤੇ ਫਲ ਵੀ ਮਾਰਕਿਟ ਦੇ ਭਾਅ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾ ਵੱਧ 'ਤੇ ਵਿਕਦੇ ਹਨ।"

ਅੰਗਰੇਜ ਸਿੰਘ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਲ 2005 ਵਿੱਚ ਬੀਬੀਸੀ ਰੇਡੀਓ 'ਤੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸੁਣਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਫਸਲਾਂ ਉੱਪਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਤੇ ਨਦੀਨ-ਨਾਸ਼ਕ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਛਿੜਕਾਅ ਦਾ ਮਨੁੱਖੀ ਜਾਨਾਂ 'ਤੇ ਕਿੰਨਾ ਮਾੜਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। "ਇਸ ਰੇਡੀਓ ਰਿਪੋਰਟ ਨੇ ਵੀ

ਮੇਰਾ ਮਨ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤੀ

ਦਿਲਸਚਪ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਣਕ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਤੇ ਫਲ ਵੇਚਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ

ਖੇਤੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਅੱਜ 15 ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਮੈਂ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਵੀ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਜਾਂ ਨਦੀਨਨਾਸ਼ਕ ਦਾ ਛਿੜਕਾਅ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ।"

ਅੰਗਰੇਜ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਸਾਢੇ 3 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਦੁਰਲੱਭ ਫਲਾਂ, ਮੌਸਮੀ ਸਬਜ਼ੀਆਂ, ਕਣਕ ਮੱਕੀ, ਦਾਲਾਂ ਅਤੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੰਭੀਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਣਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਦੇਸੀ ਖਾਦ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ।

ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, "ਮੇਰੀ ਜ਼ਹਿਰ ਰਹਿਤ ਕਣਕ ਖਰੀਦਣ ਵਾਲੇ ਪੱਕੇ ਗਾਹਕ ਹਨ। ਹਰ ਸਾਲ ਕਣਕ, ਫਲਾਂ ਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਮੰਗ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਠੇਕੇ ਉੱਪਰ ਜ਼ਮੀਨ ਲੈ ਕੇ ਜ਼ਹਿਰ ਮੁਕਤ ਖੇਤੀ ਦਾ ਰਕਬਾ ਵਧਾਉਣ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ ਪਰ ਠੇਕੇ ਦੀ ਰਕਮ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ।"

ਅੰਗਰੇਜ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੀਟ ਤੇ ਨਦੀਨ-

ਨਾਸ਼ਕ ਦਵਾਈਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰਸਾਇਣਕ ਖਾਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬੰਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਉੱਪਰ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਖਰਚ ਕਾਫੀ ਘਟ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਵੱਢੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਰਹਿੰਦ-ਖੂਹੰਦ ਹੀ ਖਾਦ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਕਾਰਨ ਫਸਲਾਂ ਲਈ ਸਹਾਈ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਮਿੱਤਰ ਕੀੜੇ ਵੀ ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

"ਮੇਰੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਫਿਰਦੇ ਸੱਪ ਵੀ ਮੇਰੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਲਈ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹਨ। ਇਹ ਸੱਪ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਫਸਲ ਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਚੂਹਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਖੇਤ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਗਰਮੀ ਹੋਵੇ ਭਾਵੇਂ ਸਰਦੀ, ਮੈਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਗਣ ਵਾਲੇ ਘਾਹ-ਫੂਸ ਨਾਲ ਢਕ ਕੇ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਭਰਪੂਰ ਪੈਦਾਵਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।"

ਅੰਗਰੇਜ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਈ ਆਸ-ਪਾਸ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਤੋਂ ਵੀ ਲੋਕ ਆਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਿੰਡ ਪੁੰਨਣ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨੌਜਵਾਨ ਕਿਸਾਨ ਨਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਅੰਗਰੇਜ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਕੁਦਰਤੀ ਖੇਤੀ ਸਬੰਧੀ ਤਜਰਬਾ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਲਈ ਦੇ ਪਿੰਡ ਭੁੱਲਰ ਪੁੱਜੇ ਹੋਏ ਸਨ।

ਨਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਜ਼ਹਿਰ ਰਹਿਤ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। "ਆਸੀ 4-5 ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅੰਗਰੇਜ ਸਿੰਘ ਆਪਣੀ ਸਮੁੱਚੀ ਖੇਤੀ ਕੁਦਰਤੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹੀ ਕਰਾਂਗੇ।"

ਜਾਂਦੇ ਵਕਤ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਰਸਤਿਆਂ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਬੁਛਾਂੜਾਂ ਹੋਈਆਂ, ਆਉਂਦੇ ਵਕਤ ਉਹਨਾਂ ਰਾਂਹਾਂ ਤੇ ਹੋਈ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ-ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਉਗਰਾਹਾਂ

ਧਨੌਲਾ ਮੰਡੀ (ਸੰਜੀਵ ਗਰਗ ਕਾਲੀ)- ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਸੂਬਿਆਂ 'ਚ ਸਰਦਾਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪੰਜਾਬੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਫੌਜ ਹਨ ਜਦੋਂ ਵੀ ਇਹ ਫੌਜ ਉੱਠੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਜਿੱਤ ਕੇ ਹੀ ਮੁੜੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਵੀ ਦਿੱਲੀ ਧਰਨੇ ਲਾਉਣ ਮੌਕੇ ਇਹੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉੱਠੋ ਹਾਂ ਤਾਂ ਜਿੱਤ ਕੇ ਹੀ ਮੁੜਾਂਗੇ, ਉਹੀ ਹੋਇਆ ਜੋ ਕਿਹਾ ਸੀ ਦਿੱਲੀ ਜਿੱਤ ਕੇ ਹੀ ਮੁੜੇ ਹਾਂ, ਇਹਨਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਏਕਤਾ ਉਗਰਾਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਉਗਰਾਹਾਂ ਨੇ ਬਡਬਰ ਟੋਲ ਪਲਾਜ਼ਾ ਤੇ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਵੱਲੋਂ ਰੱਖੇ ਦਿੱਲੀ ਫਤਿਹ ਦਿਵਸ ਦੇ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਰੱਖੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 'ਚ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਭਾਰੀ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਧਰਨੇ ਲਾਏ ਸੀ ਦਿੱਲੀ ਜਾਣ ਲੱਗਿਆ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਰਸਤਿਆਂ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਬੁਛਾਂੜਾਂ, ਪੁਲਿਸ ਨਾਲ ਝੜਪਾਂ ਹੋਈਆਂ, ਆਉਣ ਵੇਲੇ ਮਾਹੌਲ ਕੁਝ ਹੋਰ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਰਸਤਿਆਂ ਤੇ ਜਿੱਤਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ 'ਚ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ ਹੋਈ। ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਰਨਾਂ ਲਾਉਣ ਸਮੇਂ ਕਿਸਾਨ ਵਿਰੋਧੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ 'ਚ

ਪੱਟ ਕੇ ਸੁੱਟਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਮੋਦੀ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਢਾਹੁਣੀ ਬਹੁਤ ਔਖੀ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਪੂਰਾ ਪੰਜਾਬ ਉੱਠਿਆ ਤਾਂ ਮੋਦੀ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਢਾਹ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਮੁੜੇ।। ਸ. ਉਗਰਾਹਾਂ

ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਮਨੀ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰਿਆਣਾ ਯੂਪੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਸੂਬਿਆਂ 'ਚ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਕਰਾਰੀ ਹਾਰ ਮਿਲੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਨੂੰ ਢਾਹ ਲੱਗੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਘਾਲਿਆ ਦਾ ਗਵਰਨਰ ਸੱਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨਾਲ ਪੰਗਾ ਨਾ ਲੈ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਸਮਝ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਹਾਰ ਮੰਨ ਕੇ ਇਹ ਤਿੱਠੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਾਪਸ ਲਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਟੋਲ ਪਲਾਜ਼ਾ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਟੋਲ ਪਲਾਜ਼ਿਆਂ ਤੇ ਸਾਡੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਵੱਲੋਂ ਧਰਨੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸਨ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਧਰਨੇ ਖਤਮ ਹੋਣ ਸਾਰ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਫੀਸਾਂ ਦੁੱਗਣੀਆਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਪਰ ਸਾਡੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਵੱਲੋਂ ਤੇ ਸਮੂਹ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਕਿ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਦੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਚਿਰ ਟੋਲ ਪਲਾਜ਼ਿਆਂ ਤੇ ਧਰਨੇ

ਜਾਰੀ ਰਹਿਣਗੇ। ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਉਗਰਾਹਾਂ ਨੇ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਪਣੀ ਜੋ ਲੜਾਈ ਐ ਉਹ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਨਸ਼ਾ ਤੇ ਕਰਜਾ ਮੁਕਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਸ਼ਾ ਵੇਚਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਨਸ਼ਾ ਮੁਕਤ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਸੂਬਾ ਆਗੂ ਰੂਪ ਸਿੰਘ ਛੰਨੂ, ਬਲਾਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਲੌਰ ਸਿੰਘ ਛੰਨਾ, ਕਿਸਾਨ ਸਿੰਘ ਛੰਨੂ, ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਛੰਨਾ, ਰੂਪ ਸਿੰਘ ਧੌਲਾ, ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬਡਬਰ, ਜਵਾਲਾ ਸਿੰਘ ਬਡਬਰ, ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਬਦਰਾ, ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜਵੰਧਾ ਪਿੰਡੀ, ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਛੰਨੂ, ਮੇਘ ਰਾਜ ਹਰੀਗੜ੍ਹ, ਮਾਸਟਰ ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਸੁਖਚੈਨ ਸਿੰਘ ਹਰੀਗੜ੍ਹ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਣਦੀਪ ਸਿੰਘ ਭੂਰੇ, ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਲੱਭੂ, ਰਛਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜਵੰਧਾ, ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਾਲਾ ਧਨੌਲਾ, ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਹਰੀਗੜ੍ਹ, ਕਰਮਜੀਤ ਕੌਰ, ਸੁਖਦੀਪ ਕੌਰ ਭੈਣੀ ਜੱਸਾ, ਰਾਜ ਕੌਰ, ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ, ਗੁਰਮੇਲ ਕੌਰ, ਅਮਰਜੀਤ ਕੌਰ, ਲਖਵੀਰ ਕੌਰ, ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ, ਬਲਦੇਵ ਕੌਰ ਆਦਿ ਵੱਲੋਂ ਸਿਰੋਪਿਆ ਨਾਲ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਉਗਰਾਹਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਓਮੀਕਰੋਨ: ਕੋਵਿਡ-19 ਦਾ 50 ਵਾਰ ਤਬਦੀਲ ਹੋਇਆ ਰੂਪ ਕਿੰਨਾ ਖਤਰਨਾਕ

ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿੱਚ ਕੋਰੋਨਾਵਾਇਰਸ ਦੇ ਨਵੇਂ ਵੇਰੀਐਂਟ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਚਿੰਤਾ ਜਤਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਿਊਟੇਸ਼ਨ ਵਾਲਾ ਵੇਰੀਐਂਟ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਿਊਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਵਾਇਰਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਬਦਲਣਾ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਐਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਿਊਟੇਸ਼ਨ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਗਿਆਨੀ ਨੇ 'ਭਿਆਨਕ' ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਵਿਗਿਆਨੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਖ਼ਰਾਬ ਵੇਰੀਐਂਟ ਕਿਹਾ ਹੈ।

ਇਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਵਾਲ ਉੱਠਣ ਲੱਗੇ ਹਨ ਕਿ ਨਵਾਂ ਵੇਰੀਐਂਟ ਕਿੰਨਾ ਖਤਰਨਾਕ ਹੈ। ਵੈਕਸੀਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਇਹ ਕਿੰਨੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਫੈਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਫਿਲਹਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕਈ ਕਿਆਸ ਲਗਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਅਜੇ ਕੁਝ ਹੀ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਮਿਲ ਸਕੇ ਹਨ। ਵਿਸ਼ਵ ਸਿਹਤ ਸੰਗਠਨ ਮੁਤਾਬਕ 24 ਨਵੰਬਰ 2021 ਤੱਕ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੋਰੋਨਾਵਾਇਰਸ ਦੇ 25, 88, 30, 438 ਮਾਮਲੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ

ਹਨ। ਜਦਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗਿਣਤੀ 3,45,44,882 ਹੈ। ਕੋਰੋਨਾਵਾਇਰਸ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਵਾਇਰਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਜੋ ਇਨਸਾਨ ਜਾਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕੋਰੋਨਾਵਾਇਰਸ ਇਨਸਾਨ ਵਿੱਚ ਆਮ ਸਰਦੀ ਜੁਕਾਮ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗੰਭੀਰ ਸਾਹ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ 'ਸੀਵੀਅਰ ਐਕਯੂਟ ਰੈਸਪੀਰੇਟਰੀ ਸਿੰਡਰੋਮ (ਸਾਰਸ)' ਦਾ ਕਾਰਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ 'ਸੀਵੀਅਰ ਐਕਯੂਟ ਰੈਸਪੀਰੇਟਰੀ ਸਿੰਡਰੋਮ ਕੋਰੋਨਾਵਾਇਰਸ 2' ਜਾਂ 'ਸਾਰਸ-ਸੀਓਵੀ-2' ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ 2019 ਵਿੱਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸਨੂੰ ਕੋਵਿਡ -2019 ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਨਵੇਂ ਵੇਰੀਐਂਟ ਨੂੰ ਬੀ 1.1.529 ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਸਿਹਤ ਸੰਗਠਨ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਨੂੰ (ਐਲਫ਼ਾ ਤੇ ਡੈਲਟਾ ਵੇਰੀਐਂਟ ਵਾਂਗ) ਇੱਕ ਗ੍ਰੀਕ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਿਊਟੇਟ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਹੈ। ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਸੈਂਟਰ ਫਾਰ ਐਪਿਡੇਮਿਕ ਰਿਸਪੋਂਸ ਐਂਡ ਇਨਵੇਸ਼ਨ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਟੁਲਿਓ ਡੇ ਓਲੀਵੇਰਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇੱਥੇ ਇੱਕ "ਪਰਿਵਰਤਨ ਦਾ ਅਸਾਧਾਰਨ ਸਮੂਹ" ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਫੈਲੇ ਹੋਰ ਵੇਰੀਐਂਟ ਤੋਂ "ਬਹੁਤ ਵੱਖਰਾ" ਸੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ, "ਇਸ ਵੇਰੀਐਂਟ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਇਹ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧਿਆ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਰਤਨ ਵੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਨੂੰ ਉਮੀਦ ਸੀ।" ਮੀਡੀਆ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ

ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ 50 ਮਿਊਟੇਸ਼ਨ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ 30 ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਿਊਟੇਸ਼ਨ ਸਪਾਈਕ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸੈੱਲਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਵਾਇਰਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਸਾਧਨ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਵੈਕਸੀਨ ਇਸੇ ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਰੀਸੈਪਟਰ ਬਾਈਡਿੰਗ ਡੋਮੇਨ (ਇਹ ਵਾਇਰਸ ਦਾ ਉਹ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸੈੱਲਾਂ ਨਾਲ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਪਰਕ ਕਰਦਾ ਹੈ) ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੋਰ

ਜ਼ੁਮ-ਇਨ ਕਰਨ 'ਤੇ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਾਹੀ ਮਚਾਉਣ ਵਾਲੇ ਡੈਲਟਾ ਵੇਰੀਐਂਟ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਇਸ ਵਿੱਚ 10 ਬਦਲਾਅ ਹਨ।
ਵੈਕਸੀਨ ਕਿੰਨੀ ਅਸਰਦਾਰ
ਅਜਿਹਾ ਪਰਿਵਰਤਨ ਵਾਲਾ ਵੇਰੀਐਂਟ ਸਿਰਫ ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਇਕੱਲੇ ਮਰੀਜ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਵਾਇਰਸ ਨੂੰ ਮਾਤ ਨਾ ਦੇ ਸਕਿਆ ਹੋਵੇ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਬਦਲਾਅ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਇਹ ਬੁਰਾ ਹੀ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਜਾਣਨਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਦਲਾਅ ਆਖਰ ਕਰ ਕੀ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਚਿੰਤਾ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਾਇਰਸ ਦਾ ਰੂਪ ਹੁਣ ਚੀਨ ਦੇ ਵੁਹਾਨ 'ਚ ਮਿਲੇ ਪਹਿਲੇ ਵਾਇਰਸ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਵੱਖਰਾ ਹੈ।

ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਪਹਿਲੇ ਵਾਇਰਸ ਮੁਤਾਬਕ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵੈਕਸੀਨ ਹੁਣ ਕਾਮਯਾਬ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਰ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੁਝ ਪਰਿਵਰਤਨ ਵੇਖੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਜੋ ਇਸ ਵੇਰੀਐਂਟ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਵਿਤ ਭੂਮਿਕਾ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ, ਕੋਰੋਨਾਵਾਇਰਸ ਦੇ ਫੈਲਣ ਨੂੰ ਸੌਖਾ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਮਿਊਟੇਸ਼ਨ ਅਜਿਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਐਂਟੀਬਾਡੀ ਲਈ ਵਾਇਰਸ ਨੂੰ ਪਛਾਨਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਵੈਕਸੀਨ ਦਾ ਅਸਰ ਘੱਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਵੀ ਹਨ ਜੋ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਵੇਂ ਹਨ।

ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੀ ਕਵਾਜ਼ੂਲੂ-ਨਾਟਾਲ ਯੂ-ਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਰਿਚਰਡ ਲੇਲੇਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਚਿੰਤਾ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਾਇਰਸ ਦੇ ਫੈਲਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਵੇ, ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿੱਚ ਫੈਲਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ

ਬਣਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਫੈਲਣ ਵਾਲੇ ਡੈਲਟਾ ਵੇਰੀਐਂਟ ਨੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹਾਹਾਕਾਰ ਮਚਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।
ਕੈਂਬਰਿਜ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਰਵੀ ਗੁਪਤਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, "ਬੀਟਾ ਸਿਰਫ ਪ੍ਰਤੀਰੋਧੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਹੋਰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਜਦਕਿ ਡੈਲਟਾ ਪ੍ਰਤੀਰੋਧੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਵਿੱਚ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ (ਨਵੇਂ) ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਗੁਣ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਹਨ।" ਇਸ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤਵਸੀਰ ਲੈਬੋਰੇਟਰੀ ਵਿੱਚ ਵਿਗਿਆਨਕ ਅਧਿਐਨ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕੇਗੀ, ਪਰ ਵਾਇਰਸ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਧੇਰੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਅਜੇ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਹੋਵੇਗੀ ਪਰ ਅਜਿਹੇ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲ ਰਹੇ ਹਨ, ਜੋ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਰਹੇ ਹਨ।

ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਗਾਉਟੋਂਗ ਖੇਤਰ (ਸੂਬੇ) ਵਿੱਚ 77 ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੋਟਸਵਾਨਾ ਵਿੱਚ 4 ਅਤੇ ਹਾਂਗਕਾਂਗ ਵਿੱਚ 1 ਮਾਮਲਾ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ (ਜੋ ਕਿ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਤੋਂ ਆਏ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ)। ਅਜਿਹੇ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲੇ ਹਨ ਜੋ ਇਹ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਵਾਇਰਸ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

ਆਮ ਟੈਸਟਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਨਤੀਜੇ ਮਿਲੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਪੂਰਾ ਅਨੁਵੰਸ਼ਿਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਵੇਰੀਐਂਟ ਨੂੰ ਟਰੈਕ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗਾਉਟੋਂਗ ਵਿੱਚ ਮਿਲੇ 90% ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹੀ ਵੇਰੀਐਂਟ ਹੈ ਅਤੇ "ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ

ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਇਹ ਇਮਿਊਨ ਸਿਸਟਮ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੁਆਲੇ ਫੈਲਣ ਦੇ ਯੋਗ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।" ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵੇਰੀਐਂਟਸ ਦੀਆਂ ਕਈ ਮਿਸਾਲਾਂ ਹਨ, ਜੋ ਵੇਖਣ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਖਤਰਨਾਕ ਲਗਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅਸਲ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਖਾਸ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਬੀਟਾ ਵੇਰੀਐਂਟ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਖਤਰਨਾਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਪ੍ਰਤੀਰੋਧੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਤੋਂ

ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਮੌਜੂਦ ਹੋਵੇ।" ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਡੈਲਟਾ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਫੈਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਉੱਪਰ ਵੈਕਸੀਨ ਦਾ ਕੀ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵੇਰੀਐਂਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਫੈਲੇਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੈਕਸੀਨੇਸ਼ਨ ਦਰ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੀ 24% ਵੈਕਸੀਨੇਸ਼ਨ ਦਰ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇੱਕ ਗੱਲ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਲੋਕ ਇਸ ਮਹਾਮਾਰੀ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਪੀੜਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੋਰੋਨਾ ਦਾ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਵੇਰੀਐਂਟ ਹੈ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਅਜੇ ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਂਚੇ ਜਾਣ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਜਾਣਨ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਕਦੋਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਮਹਾਮਾਰੀ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ

ਮਿਲਣ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।
ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਯੂਕੇ ਵੱਲੋਂ ਹਦਾਇਤਾਂ
ਇਸ ਵੇਰੀਐਂਟ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਿਹਤ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਵੀਰਵਾਰ ਨੂੰ ਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਕਿ ਉਹ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ, ਹਾਂਗਕਾਂਗ ਅਤੇ ਬੋਟਸਵਾਨਾ ਤੋਂ ਆਉਣ ਜਾਂ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਯਾਤਰੀਆਂ ਦੀ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟੈਸਟ ਕਰਨ। ਸਿਹਤ ਸਕੱਤਰ ਰਾਜੇਸ਼ ਭੂਸ਼ਣ ਨੇ ਸੂਬਿਆਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖੀ ਇੱਕ ਚਿੱਠੀ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ "ਭਾਰਤ ਦੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਸੈਂਟਰ ਫਾਰ ਡਿਜ਼ੀਜ਼ ਕੰਟਰੋਲ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੂਚਨਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ 'ਬੋਟਸਵਾਨਾ, ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਅਤੇ ਹਾਂਗਕਾਂਗ ਵਿੱਚ ਨਵੇਂ ਕੋਵਿਡ-19 ਵੇਰੀਐਂਟ ਬੀ 1.1.529 ਦੇ ਕਈ ਮਾਮਲੇ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।"

"ਇਸ ਨਵੇਂ ਵੇਰੀਐਂਟ ਦਾ ਮਿਊਟੇਸ਼ਨ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਂਸਜੀਸ਼ਨ ਫਲਾਈਟ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਯਾਤਰੀ "ਐਟ ਰਿਸਕ" ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਖਤ ਜਾਂਚ ਤੇ ਟੈਸਟ ਕਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।"

ਸਿਹਤ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਯਾਤਰੀਆਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿੱਚ ਆਏ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਟਰੈਕ ਅਤੇ ਟੈਸਟ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਇਸ ਨਵੇਂ ਵੇਰੀਐਂਟ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਰਹੀਆਂ ਚੇਤਾਵਨੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਨੇ ਛੇ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਵਾਈ ਉਡਾਣਾਂ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਸ਼ਹੀਦੀ ਜੋੜ ਮੇਲ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ

ਸ਼੍ਰੀ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ - ਸਾਹਿਬ-ਏ ਕਮਾਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਸਮੇਤ ਗੜ੍ਹੀ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਯਾਦ 'ਚ ਜੁੜਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਜੋੜ ਮੇਲ ਦੇ ਅੱਜ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ਼੍ਰੀ ਕਤਲਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਦੇਸ਼-ਵਿਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਪਹੁੰਚੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਫੁੱਲ ਭੇਂਟ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ਼੍ਰੀ ਕਤਲਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਜਿੱਥੇ ਭਾਈ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀਵਾਨ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਧਾਰਮਿਕ ਸਟੇਜ ਸਜਾਈ ਗਈ, ਉੱਥੇ ਹੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ

ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸ਼੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਅਰੰਭ ਕਰਵਾਏ ਗਏ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੈਨੇਜਰ ਭਾਈ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 21 ਦਸੰਬਰ ਦਿਨ ਮੰਗਲਵਾਰ ਨੂੰ

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਫੁੱਲ ਭੇਂਟ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਮੇਤ ਪੰਥਕ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਪਹੁੰਚਣਗੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 22 ਦਸੰਬਰ ਦਿਨ ਬੁੱਧਵਾਰ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੜ੍ਹੀ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਸਵੇਰੇ 9 ਵਜੇ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਸਜਾਏ ਜਾਣਗੇ।

ਉੱਪਰ ਪਿੰਡ ਟੱਪਰੀਆਂ ਕੰਧੋਲਾ ਤੋਂ ਨਗਰ ਪੰਚਾਇਤ ਤੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਯਾਦ 'ਚ ਕੀਰਤਨ ਸਜਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਸ਼੍ਰੀ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚਣ 'ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਸੀਸੀਟੀਵੀ ਕੈਮਰੇ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਮਿਲੇਗੀ ਧਨੌਲਾ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਹਤ- ਰਮਨ ਵਰਮਾ

ਧਨੌਲਾ ਮੰਡੀ (ਸੰਜੀਵ ਗਰਗ ਕਾਲੀ) ਸਹਿਰ 'ਚ ਕੁੱਝ ਗੁੰਡਾ ਅਨਸਰਾਂ ਦੇ ਟੋਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਆਪਸੀ ਲੜਾਈਆਂ, ਤੇ ਹੋਰ ਨਿੱਕੀਆਂ ਮੋਟੀਆਂ ਵਾਰਦਾਤਾਂ, ਬਾਜ਼ਾਰ ਚੋਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਦੇ ਅੱਗੋਂ ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਵਹੀਕਲ ਚੋਰੀ ਕਰਕੇ ਲੈ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਚੋਰਾਂ ਦੇ ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਬੁਲੰਦ ਹੁੰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋਸਲੇ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਤੇ ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ ਨਕਲ ਪਾਉਣ, ਲਈ ਵਪਾਰ ਮੰਡਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਮਨ ਵਰਮਾ ਤੇ ਵਾਈਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਸਪਾਲ ਦਾਸ ਬਾਵਾ ਨੇ ਸਮੂਹ ਵਪਾਰੀਆਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਸਹਿਰ ਧਨੌਲਾ ਦੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਅੰਦਰ ਅੱਠ ਕੈਮਰੇ ਲਗਵਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਬਾਬੂ ਜਨਕ ਰਾਜ ਬਾਸਲ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ

ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਿਆਂ ਰਮਨ ਵਰਮਾ ਤੇ ਜਸਪਾਲ ਦਾਸ ਬਾਵਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਕੈਮਰਿਆਂ ਤੇ ਦੋ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਦੇ ਕਰੀਬ ਖਰਚਾ ਆਵੇਗਾ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਚਾਲੂ ਹੋਣ ਤੇ ਸਹਿਰ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਤੇ ਦੁਕਾਨਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਰਾਹਤ ਮਿਲੇਗੀ, ਲੋੜ ਪੈਣ ਤੇ ਸਹਿਰ 'ਚ ਹੋਰ ਵੀ ਕੈਮਰੇ ਲਗਾਏ ਜਾਣਗੇ। ਬਾਬੂ ਜਨਕ ਰਾਜ, ਡਾ ਸੰਕਰ ਕੁਮਾਰ, ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੀਤਾ ਅਤੇ ਸਹਿਰ ਦੇ ਹੋਰ ਪਤਵੰਤੇ ਸੱਜਣਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵਪਾਰ ਮੰਡਲ ਧਨੌਲਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਮਨ ਵਰਮਾ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਰਮਾ ਜਦੋਂ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣੇ ਹਨ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਬਾਜ਼ਾਰ ਧਨੌਲਾ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਹਿਲਾਂ ਵਪਾਰ ਮੰਡਲ ਵੱਲੋਂ ਸਹਿਰ ਵਿੱਚ ਲਾਈਟਾਂ ਚਾਲੂ ਕਰਵਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਹੁਣ ਕੈਮਰੇ ਲਗਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਸੋਨੀ ਬਾਸਲ, ਰਾਮਾ ਰਾਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਗਗਨ ਵਰਮਾ, ਰਾਕੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਗੋਲਾ, ਅਸੋਕ ਕੁਮਾਰ ਬੋਬੀ, ਟੋਨੀ, ਪ੍ਰਿਤਪਾਲ ਗੋਲੂ ਆਦਿ ਮੌਜੂਦ ਸਨ।

ਕ੍ਰਿਪਟੋਕਰੰਸੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪਹੁੰਚ

ਰਾਜੀਵ ਖੋਸਲਾ

ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸੈਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਕ੍ਰਿਪਟੋਕਰੰਸੀ ਬਿੱਲ ਦਾ ਖਰੜਾ ਸੰਸਦ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਪਟੋਕਰੰਸੀ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਡਿਜੀਟਲ ਕਰੰਸੀ ਨਿਯਮ ਬਿੱਲ-2021 ਦਾ ਮਕਸਦ ਕ੍ਰਿਪਟੋਕਰੰਸੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਕੁਝ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 16 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਪਟੋਕਰੰਸੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸੰਸਦੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਬੈਠਕ ਹੋਈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਹ ਖੁਲਾਸਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਕ੍ਰਿਪਟੋਕਰੰਸੀ ਦਾ ਫੈਲਾਉ ਰੋਕਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਇਸ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਨਿਯਮਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਨਿਰਮਲਾ ਸੀਤਾਰਾਮਨ ਨੇ ਵੀ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁਲਕ ਕੋਲ ਕ੍ਰਿਪਟੋਕਰੰਸੀ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਇਕ-ਪ੍ਰਾਏਂਟ ਫਾਰਮੂਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੰਸਦ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸੈਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਟੋਕਰੰਸੀ ਦੇ ਇਸਤਿਹਾਰ ਬਾਰੇ ਅਜੇ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਪਟੋਕਰੰਸੀ ਦੇ ਇਸਤਿਹਾਰ ਰੈਗੂਲੇਟਰੀ ਢਾਂਚੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ (ਆਰਬੀਆਈ) ਦੁਆਰਾ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕੇਂਦਰ ਕ੍ਰਿਪਟੋਕਰੰਸੀ ਐਕਸਚੇਂਜਾਂ (ਜਿੱਥੋਂ ਕ੍ਰਿਪਟੋਕਰੰਸੀ ਦਾ ਲੈਣ ਦੇਣ ਚਲਦਾ ਹੈ) ਨੂੰ ਈ-ਕਾਮਰਸ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵਜੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕਰਕੇ ਇਹਨਾਂ ਤੇ ਜੀਐੱਸਟੀ ਤਹਿਤ ਇਕ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿਚ ਫਰਕ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਕ੍ਰਿਪਟੋਕਰੰਸੀ ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾਉਣ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ।

ਉੱਜ, ਸੰਸਦ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਪਟੋਕਰੰਸੀ ਬਿੱਲ ਦਾ ਉਪਲਬਧ ਵੇਰਵਾ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਭੁਗਤਾਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਜਾਂ ਪੈਸੇ ਭੇਜਣ ਲਈ ਮੁਦਰਾ ਦੇ ਬਦਲ ਵਜੋਂ ਕ੍ਰਿਪਟੋਕਰੰਸੀ ਵਰਤਣ ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਵਿਅਕਤੀ ਅਤੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਜਿਹੜੇ ਕ੍ਰਿਪਟੋ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਦੀ ਉਲ-ਘਣਾ ਕਰਦੇ ਫੜੇ ਜਾਣਗੇ, ਉਹਨਾਂ ਤੇ ਜੁਰਮਾਨਾ ਲਗਾਉਣ ਜਾਂ ਗੈਰ ਜ਼ਮਾਨਤੀ ਅਪਰਾਧ ਤਹਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਹੋਣ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਬਲਾਕਚੇਨ ਤਕਨੀਕ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਕ੍ਰਿਪਟੋਕਰੰਸੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੇ ਕੋਈ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਖੋਜ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਕ੍ਰਿਪਟੋ ਤਕਨੀਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਸਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਿੱਲ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਬੈਂਕ ਦੁਆਰਾ ਨੋਡਲੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਡਿਜੀਟਲ ਮੁਦਰਾ ਲਈ ਢਾਂਚਾ ਉਸਾਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ। ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕ੍ਰਿਪਟੋਕਰੰਸੀ ਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਫੈਸਲੇ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਸਮੱਸਿਆ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਮੁਲਕ ਇਸ ਨੂੰ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਕੀ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਕ੍ਰਿਪਟੋਕਰੰਸੀ ਦੀ ਉਤਪਤੀ
2007-08 ਦੌਰਾਨ ਅਮਰੀਕੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਬੈਂਕ

ਲੇਹਮੈਨ ਬ੍ਰਦਰਜ਼ ਦੇ ਦਿਵਾਲੀਆ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਥੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਬੈਂਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਝਟਕਾ ਲੱਗਾ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਅਜਿਹੀ ਵਿਧੀ ਲੱਭਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜੋ ਮੌਜੂਦਾ ਬੈਂਕਿੰਗ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਆਮ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕੇ। ਪਹਿਲੀ ਨਵੰਬਰ 2008 ਨੂੰ ਸਤੋਸ਼ੀ ਨਾਕਾਮੋਟੋ ਨਾਮ ਦੇ ਤਕਨੀਕੀ ਮਾਹਿਰ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰੀ ਬੈਂਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਮੁਦਰਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਪਤ ਵੀ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। 2009

ਵਿਚ ਸਤੋਸ਼ੀ ਨੇ ਜਨਤਕ ਤੌਰ ਤੇ ਐਲਾਨਿਆ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਬੈਂਕਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਬੈਂਕ ਨੇ ਜੋਖਮ ਭਰੇ ਉਦਮਾਂ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ੇ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰਿਜ਼ਰਵ ਘੱਟ ਰੱਖਿਆ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸੰਕਟ ਦੀ ਘੜੀ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਧਨ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਲੋੜ ਸੀ, ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਦਾ ਸਾਹ-ਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਬੈਂਕਾਂ ਉੱਤੇ ਭਰੋਸਾ ਇਸ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬੈਂਕ ਮੁਦਰਾ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਤਿਹਾਸ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਬੈਂਕਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਵਾਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇਸ ਭਰੋਸੇ ਨੂੰ ਗ਼ਲਤ ਨੀਤੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਕੁਚਲਿਆ ਹੈ। ਸਤੋਸ਼ੀ ਨੇ 3 ਜਨਵਰੀ 2009 ਨੂੰ ਬਲਾਕਚੇਨ ਤਕਨੀਕ ਨਾਲ 50 ਬਿਟਕੋਇਨ ਬਣਾਏ। ਜਦੋਂ ਬਿਟਕੋਇਨ ਕ੍ਰਿਪਟੋਕਰੰਸੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕ੍ਰਿਪਟੋਕਰੰਸੀਆਂ ਵੀ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ। ਲਾਈਟਕੋਇਨ ਅਤੇ ਈਥਰ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਕ੍ਰਿਪਟੋਕਰੰਸੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸਨ। ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿਚ ਸੈਂਕੜਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਪਟੋਕਰੰਸੀਆਂ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਵੱਖ ਵੱਖ ਮੁਲਕਾਂ ਦਾ ਕ੍ਰਿਪਟੋਕਰੰਸੀ ਵੱਲ ਰੁਖ
ਹੁਣ ਦੁਨੀਆ ਕ੍ਰਿਪਟੋਕਰੰਸੀ ਦੀ ਵਾਜਬੀਅਤ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਵੰਡੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਐਲ ਸਲਵਾਡੋਰ, ਕਿਊਬਾ ਤੇ ਬ੍ਰਾਜ਼ੀਲ ਵਰਗੇ ਮੁਲਕ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਟੋਕਰੰਸੀ ਨੂੰ

ਵਾਜਬੀਅਤ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਚੀਨ, ਨੇਪਾਲ, ਕੋਲੰਬੀਆ, ਰੂਸ, ਇੰਡੋਨੇਸ਼ੀਆ, ਬੋਲੀਵੀਆ ਆਦਿ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਟੋਕਰੰਸੀ ਦੇ ਵਪਾਰ ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ- ਅਮਰੀਕਾ, ਕੈਨੇਡਾ, ਯੂਕੇ, ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਅਤੇ ਯੂਰੋਪੀਅਨ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਮੁਲਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾ ਤਾਂ ਕ੍ਰਿਪਟੋਕਰੰਸੀ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਤੇ ਕੋਈ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਪਟੋਕਰੰਸੀ ਦੀ ਵਾਜਬੀਅਤ ਅਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਪਾੜਾ ਵਧਾਏਗੀ। ਐਲ ਸਲਵਾਡੋਰ ਬਿਟਕੋਇਨ ਸਿਟੀ (ਸ਼ਹਿਰ)

ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਲੈ ਕੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ 7500 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਦੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਬਿਟਕੋਇਨ ਬਾਂਡ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ ਕਿ ਬਿਟਕੋਇਨ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਲਈ ਹੁਣ ਗੈਰ ਰਵਾਇਤੀ ਅਤੇ ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ (ਗ੍ਰੀਨ) ਊਰਜਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਚੀਨ ਆਪਣੀ ਕੇਂਦਰੀ ਬੈਂਕ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਮੁਦਰਾ ਯੂਆਨ ਨੂੰ ਡਿਜੀਟਲ (ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ) ਮੁਦਰਾ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਸਾਲ 2020 ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੋਂ ਹੀ ਚੀਨ ਵਿਚ ਲਗਭਗ ਇਕ ਦਰਜਨ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਡਿਜੀਟਲ ਯੂਆਨ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਂਚ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਚੀਨ ਡਿਜੀਟਲ ਯੂਆਨ ਨੂੰ ਮੋਬਾਈਲ ਭੁਗਤਾਨ ਐਪਸ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਵਿਚ ਜੁਟਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਮੁਲਕ ਦੇ ਪ੍ਰਚੁਨ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਤੇ ਦਬਦਬਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੱਸਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਸਾਲ ਜੂਨ ਦੇ ਅੰਤ ਤਕ 14 ਕਰੋੜ ਚੀਨੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਡਿਜੀਟਲ ਯੂਆਨ ਖਾਤੇ ਬਣਾ ਲਏ ਸਨ। ਬੈਂਕ ਆਫ ਚਾਈਨਾ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਚੀਨ ਨੇ ਅਜਿਹੀ ਮਸ਼ੀਨ ਬਣਾਈ ਹੈ ਜੋ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਡਿਜੀਟਲ ਯੂਆਨ ਵਿਚ ਬਦਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਉਪਰਾਲਾ ਚੀਨ ਨੇ 2022 ਦੇ ਪੇਈਚਿੰਗ ਵਿੰਟਰ ਓਲੰਪਿਕ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੀ ਚੀਨ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਬੈਂਕ

ਦੀ ਡਿਜੀਟਲ ਮੁਦਰਾ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਭਾਰਤ ਦਾ ਕ੍ਰਿਪਟੋਕਰੰਸੀ ਵੱਲ ਰੁਖ

ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਕ੍ਰਿਪਟੋ ਮੁਦਰਾ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉਲਝਣ ਵਿਚ ਹੈ। ਅਪਰੈਲ 2018 ਵਿਚ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਨੇ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਪਟੋ ਮੁਦਰਾ ਵਿਚ ਸੌਦਾ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਨੋਟਿਸ ਖਿਲਾਫ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਅਤੇ ਮੋਬਾਈਲ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਨੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਬੁਹਾ ਖੜਕਾਇਆ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੰਸਦ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਟੋ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕੋਈ ਨਿਯਮ ਹੀ ਤੈਅ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਦਾ ਕ੍ਰਿਪਟੋ ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਆਧਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। 4 ਮਾਰਚ 2020 ਨੂੰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਟੋ ਤੇ ਲੱਗੀ ਪਾਬੰਦੀ ਹਟਾ ਦਿੱਤੀ। ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਨੇ ਮੁੜ 31 ਮਈ 2021 ਦੇ ਆਪਣੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਸਖਤ ਹਿਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਗ਼ਲਤ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕ੍ਰਿਪਟੋ ਵਪਾਰੀਆਂ ਤੇ ਮਨੀ ਲਾਂਡਰਿੰਗ ਅਤੇ ਅਤਿਵਾਦ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਨਿਯਮਾਂ ਤਹਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ। ਕ੍ਰਿਪਟੋ ਰਿਸਰਚ ਐਂਡ ਇੰਟੈਲੀਜੈਂਸ ਬਿਜ਼ਨਸ ਏਜੰਸੀ ਅਨੁਸਾਰ ਅਕਤੂਬਰ ਅੰਤ ਤਕ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲਗਭਗ 1015 ਕਰੋੜ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੇ ਡਿਜੀਟਲ ਟੋਕਨ ਵਿਚ 75,000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਨਿਵੇਸ਼ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹੁਣ ਤਾਂ ਕ੍ਰਿਪਟੋਕਰੰਸੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਘੁਟਾਲਾ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਸਾਲ ਨਵੰਬਰ ਵਿਚ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਛਪੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੱਸਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਇਕ ਹੈਕਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੁਲੀਸ ਨੇ ਬੰਗਲੌਰ ਤੋਂ ਸਾਲ 2020 ਵਿਚ ਕਾਬੂ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਕੋਲੋਂ ਪੁਲੀਸ ਅਤੇ ਖੁਫੀਆ ਸਾਖਾ 9 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਬਿਟਕੋਇਨ ਦੀ ਹੋਰਾ ਫੇਰੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਵਿਚ ਅਸਮਰਥ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਹੁਣ ਭਾਵੇਂ ਕੇਂਦਰੀ ਬੈਂਕ ਦਾ ਮੁਦਰਾ ਉੱਤੇ ਪੂਰਨ ਕੰਟਰੋਲ ਜਾਂ ਸਰਹੱਦ ਪਾਰੋਂ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰਾਂ ਰੋਕਣ ਜਾਂ ਫੇਰ ਧੋਖਾਧੜੀ ਤੇ ਹੈਕਿੰਗ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਕੇ ਕ੍ਰਿਪਟੋਕਰੰਸੀ ਉੱਤੇ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾਉਣ ਲਈ ਬਿੱਲ ਲੈ ਕੇ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਬਿੱਲ ਦੇ ਪਾਸ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕ੍ਰਿਪਟੋਕਰੰਸੀ ਦੇ ਮੁੱਲ ਵਿਚ ਕਮੀ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਦਾ ਦਿਵਾਲਾ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਘੱਟ ਮੁੱਲ ਤੇ ਵੇਚਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋਣਗੇ। ਜੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅੱਜ ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਡੀਆਂ ਦੇ ਭਾਅ ਖਰੀਦਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਲਾਟਰੀ ਨਿਕਲਣੀ ਤੈਅ ਹੈ। ਫਿਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਆਮ ਜਨਤਾ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਇਸ ਤੋਂ ਭੱਦਾ ਮਜ਼ਾਕ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿਹਤ ਸਬੰਧੀ ਮੁੱਦੇ ਕੀ ਹੋਣ?

ਸਿਹਤ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਅਹਿਮ ਪਹਿਲੂ ਹੈ। ਹਰ ਸ਼ਖ਼ਸ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਿਹਤਮੰਦ ਰਹੇ ਜਾਂ ਇਸ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਸ਼ਿਦਤ ਨਾਲ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਮਝੀਏ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਸ਼ਖ਼ਸ ਵਿਚ ਬਿਮਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਬਿਮਾਰੀ ਤੋਂ ਬਚਾਅ, ਸਿਹਤਮੰਦ ਬਣੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਸਵਾਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਖਾਸਕਰ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਵਿਉਂਤਬੰਦੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ। ਸਮਾਜ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਵਾਜਬ ਹੈ ਕਿ ਸਿਹਤਮੰਦ ਰਹਿਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਕਿਸ ਦੀ ਹੈ?

ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਇਹ ਨਿੱਜੀ ਲਗਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਹੈ ਵੀ; ਉੱਜ, ਜੇ ਬਾਰੀਕੀ ਨਾਲ ਘੋਖ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬਿਮਾਰੀ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰ ਨਿੱਜੀ ਨਾ ਹੋ ਕੇ ਸਮੂਹਿਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਸਮੂਹਿਕ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਦਰਜਾ ਆਪੇ ਹੀ ਸਮੂਹਿਕ ਤੈਅ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਇੱਕ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਇਹ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਰਾਜਸੱਤਾ ਦੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਚ ਵੀ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਰਾਜ-ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 42 ਅਤੇ 47 ਵਿਚ ਇਹ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਹੇਠ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 21 'ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ' ਤਹਿਤ ਵੀ ਸਿਹਤ ਅਹਿਮ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਜੋ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਹੱਦ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਜਾਂ ਕੋਲ ਸਿਹਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ/ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਰਗੇ ਬਹੁਪਰਤੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਸਾਰੇ ਖਿੱਤਿਆਂ ਦੀ ਰਹਿਣੀ-ਬਹਿਣੀ, ਜੀਵਨ ਸ਼ੈਲੀ ਵੱਖਰੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਬਿਮਾਰੀ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਦੇ ਮਸਲੇ ਵੀ।

ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਅਨੇਕਾਂ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਮੋਹਰੀ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪੰਜਾਬ ਅੱਜ ਤਾਮਿਲ, ਕੇਰਲ, ਕਾਰਨਾਟਕ, ਤਿਲਗਾਨਾ ਆਦਿ ਰਾਜਾਂ ਤੋਂ

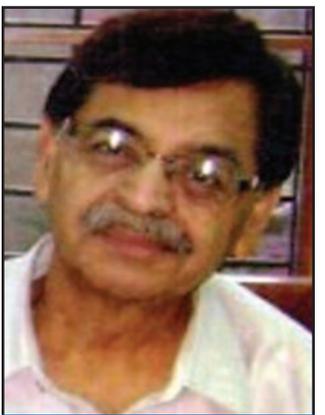
ਪਿੱਛੇ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰਾਜ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਮੀਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਨਿੱਤ ਨਵੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਸਿਹਤ ਸੇਵਾਵਾਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਸਿਹਤ ਸਿਆਸੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਬੈਠੀ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਨਿਰਭਰ

ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰਾਂ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿੰਨੀਆਂ ਫਿਕਰ-ਮੰਦ ਹਨ, ਇਹ ਤੈਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਵਸਥਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਹੋਵੇਗੀ।

ਇਸ ਹਾਲਤ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ਾ ਇਸ ਪੱਖ ਤੋਂ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮਗਰੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਕੇਂਦਰ ਨੇ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਵਾਲਾ ਮੁੱਦਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ। ਕਈ ਸਿਹਤ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਭਾਵੇਂ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਝਲਕ ਸਿਹਤ ਬਜਟ ਤੋਂ ਦੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਦੇ ਵੀ ਦੋ ਫੀਸਦ (2%) ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂਕਿ ਸੰਸਾਰ ਸਿਹਤ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਛੇ ਫੀਸਦ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰਜ਼ ਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਸਿਹਤ ਬਜਟ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 515 ਫੀਸਦ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸੇ ਨਾਲ ਜੁੜਦਾ ਅਹਿਮ ਪੱਖ ਹੈ- ਸਿੱਖਿਆ। ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਬਜਟ 15-16 ਫੀਸਦ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ 10 ਫੀਸਦ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਪੱਖ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ 62 ਫੀਸਦੀ ਆਬਾਦੀ ਸਿਹਤ ਦੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਜੇਬ ਵਿਚੋਂ ਪੈਸੇ ਖਰਚ

ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਕਾਰਜ ਲਈ ਕਰਜ਼ਾ ਵੀ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹਾਲਾਤ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਅੱਗੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ 75% ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਸਿਹਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਲਈ ਜੇਬੋਂ ਪੈਸੇ ਖਰਚ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਸਰਕਾਰੀ ਸਿਹਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਿਹਤ ਅਦ-ਰਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ 85 ਫੀਸਦੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਓਪੀਡੀ ਅਤੇ 45 ਫੀਸਦ ਦਾਖਲੇ ਲਈ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਿਹਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਕੋਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪਹਿਲੂ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਪੇਂਡੂ ਸਿਹਤ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈ ਪੰਚਾਇਤੀ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ। ਮੁੱਢਲੇ ਸਿਹਤ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹਸਪਤਾਲ ਪੰਜਾਬ ਹੈਲਥ ਸਿਸਟਮ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਚਲਾਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕੁਝ ਸਿਹਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸਿਹਤ ਸੇਵਾਵਾਂ ਮਹਿਕਮਾ। ਤੀਸਰੇ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਸਿਹਤ ਸੇਵਾਵਾਂ, ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਪੱਧਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਭਾਗ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਕੰਮ ਵੰਡ ਵਧੀਆ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਤਾਲਮੇਲ ਦੀ ਘਾਟ ਉਸ ਮਕਸਦ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਜਾਂ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰੀ ਅੜਿੱਕਾ

ਡਾ ਸ਼ਿਆਮ ਸੂਦਰ ਦੀਪਤੀ

ਸਾਡੀ ਸਿਹਤ

ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਕੱਦ ਕਿਸ ਉਮਰ 'ਚ ਕਿੰਨਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦੇ

ਲੰਬਾ ਕੱਦ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨੂੰ ਨਿਖਾਰਦਾ ਹੈ, ਲੰਬੇ ਕੱਦ ਦਾ ਕੋਜ਼ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਸਵਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਵਾਂਗ ਉੱਚਾ ਦਿਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਬੱਚੇ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਕੱਦ ਵਾਲੇ ਬੱਚੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਛੋਟੇ ਕੱਦ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਪੇ ਕਾਫੀ ਚਿੰਤਤ ਹਨ।

ਬੱਚੇ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਇਕ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਹੀ ਮਾਪੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਕੱਦ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਚਿੰਤਾ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਬੱਚੇ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਠੀਕ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮਾਪੇ ਅਕਸਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਕੱਦ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ

ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੁਰਾਕ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਮਾਪੇ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਕੱਦ ਲੰਬਾ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਲੰਬੇ ਕੱਦ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਵਿੱਚ ਮਾਪੇ ਇਹ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਕੱਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਵਧਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਹੀ ਉਚਾਈ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਫਾਰਮੂਲਾ ਕੀ ਹੈ? ਆਓ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਉਮਰ ਕਿੰਨੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਫਾਰਮੂਲਾ ਕੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਦੀ ਉਚਾਈ ਕਿੰਨੀ ਹੈ?

ਬੱਚੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਔਸਤਨ 10 ਇੰਚ ਤੱਕ ਵਧਦੇ ਹਨ। ਦਸ ਇੰਚ ਵੱਡੇ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੱਚੇ ਦਾ ਕੱਦ ਉਸ ਦੇ ਜੀਨਾਂ ਅਤੇ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੀਨ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਦਾ ਕੱਦ ਕਿੰਨਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ

ਲੜਕੇ ਦੀ ਉਚਾਈ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ:
ਜੇਕਰ ਮਾਂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ 150 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਹੈ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਉਚਾਈ 170 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਜੋੜ 320 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ 320 ਵਿੱਚ 13 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਜੋੜਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਇਹ 333 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਹੁਣ ਇਸ ਕੁੱਲ ਨੂੰ ਦੋ ਨਾਲ ਭਾਗ ਕਰਨ ਨਾਲ, 166.15 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਲੜਕੇ ਦੀ ਲਗਭਗ ਉਚਾਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਕੁੜੀ ਦੀ ਉਚਾਈ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਓ:
ਲੜਕੀ ਦੀ ਲਗਭਗ ਉਚਾਈ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ, ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦੀ ਕੁੱਲ ਉਚਾਈ ਤੋਂ 13 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਘਟਾਓ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੀ ਸੰਖਿਆ ਨੂੰ ਦੋ ਨਾਲ ਭਾਗ ਕਰੋ, ਤਾਂ ਲੜਕੀ ਦੀ ਉਚਾਈ ਛੱਡੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਹੋਰ ਤਰੀਕਾ:

ਦੋ ਸਾਲ ਦੇ ਨਰ ਬੱਚੇ ਦੀ ਉਚਾਈ ਇੱਕ ਬਾਲਗ ਬੱਚੇ ਦੀ ਉਚਾਈ ਤੋਂ ਦੁੱਗਣੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਜੇਕਰ 18 ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਬੱਚੀ ਢਾਈ ਫੁੱਟ ਦੀ ਹੈ ਤਾਂ 14-15 ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਉਸਦਾ ਕੱਦ 5 ਫੁੱਟ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਬੱਚੇ ਦਾ ਕੱਦ ਨਹੀਂ ਵਧਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਲਓ:

ਬੱਚੇ ਦੇ ਕੱਦ ਵਿੱਚ ਜੀਨ, ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ, ਖੁਰਾਕ, ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਕੱਦ ਤੁਹਾਡੀ ਉਮੀਦ ਮੁਤਾਬਕ ਨਹੀਂ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਲਓ।

30 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ 7 ਚੀਜ਼ਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਖਾਓ

ਲਗਭਗ 30 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੱਡੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਣ ਲੱਗਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਉਮਰ 'ਚ ਸਿਹਤਮੰਦ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕੁਝ ਫੂਡਸ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਡਾਈਟ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਉਮਰ 'ਚ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੰਤਰਾ, ਅੰਗੂਰ, ਨਿੰਬੂ ਜਿਹੇ ਫਲਾਂ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਐਂਟੀ ਆਕਸੀਡੈਂਟ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਖੱਟੇ ਫਲ ਇਮਿਊਨਿਟੀ ਵਧਾਉਣ 'ਚ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਭਾਰ ਘੱਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦਿਲ ਸਬੰਧੀ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਖਤਰਾ ਘੱਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਬ੍ਰੋਕਲੀ ਵਿਟਾਮਿਨ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾਉਣ 'ਚ ਮਦਦ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਲੜਨ ਲਈ ਇਮਿਊਨਿਟੀ ਸਿਸਟਮ ਵੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬੀਨਸ 'ਚ ਭਰਪੂਰ ਮਾਤਰਾ 'ਚ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ 'ਚ ਸਹਾਇਕ ਹੈ।

ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਤਾਜ਼ਾ ਲੱਸਣ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਲਾਗਾਤਾਰ ਜੋਖਿਮ 'ਚ ਹੋ। ਲੱਸਣ

ਲਈ ਕਾਫੀ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਹੈ। ਇਹ ਸਰੀਰ 'ਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਾਰਮੋਨ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ 'ਚ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਦਿਮਾਗ, ਦਿਲ ਲਈ ਚੰਗਾ ਸ਼ੁੱਠ ਹੈ। ਆਇਲੀ ਮੱਛੀ 'ਚ ਓਮੇਗਾ-3, ਫੈਟੀ ਐਸਿਡ ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਮਾਤਰਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਹਿਦ ਦਾ ਉਪਯੋਗ 5,000 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਦਵਾਈ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਲਈ ਇਕ ਕੁਦਰਤੀ ਇਲਾਜ ਹੈ। ਸ਼ਹਿਦ ਨੂੰ ਐਂਟੀਸੈਪਟਿਕ, ਐਂਟੀਆਕਸੀਡੈਂਟ ਅਤੇ ਐਂਟੀਬੈਕਟੀਰੀਅਲ ਗੁਣਾਂ ਲਈ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਕੁਝ ਲੋਕ ਕਾ-ਸਮੈਟਿਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵੀ ਇਸਦਾ ਉਪਯੋਗ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਸੁਖਮਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ 'ਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਸਰੀਰ ਸਾਰੇ ਹੈਲਿਮੈਂਟਾਂ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਵੈ-ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 'ਚ ਵੀ ਸੁਧਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਸੈਮਨ ਤੇ ਟ੍ਰਾਓਟ ਆਇਲੀ ਮੱਛੀ ਸਿਹਤ

ਚੀਆ ਸੀਡ 'ਚ ਫਾਇਬਰ, ਓਮੇਗਾ-3 ਫੈਟੀ ਐਸਿਡ, ਮੈਗਨੀਸ਼ੀਅਮ ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਮਾਤਰਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਚੀਆ ਸੀਡ ਪਲਾਂਟ ਬੋਸਡ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪੇਟ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭੁੱਖ 'ਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੋ ਤਾਂ ਚੀਆ ਸੀਡ ਨੂੰ ਓਟਮੀਲ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਖਾ ਸਕੋ ਹੋ।

ਜਿਗਰ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਸ਼ਰਾਬ

ਸ਼ਰਾਬ ਸਿਰਫ਼ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਮ ਕਰਕੇ ਅਰੰਭ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਸੋਕੀਆ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਹੀ ਸ਼ਰਾਬ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਕੁਲ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੌਤਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ਰਾਬ ਚੌਥਾ ਅਹਿਮ ਕਾਰਨ ਹੈ। 50 ਫੀਸਦੀ ਹਾਦਸੇ ਸ਼ਰਾਬ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ 25 ਫੀਸਦੀ ਆਤਮ-ਹੱਤਿਆਵਾਂ ਵੀ ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਾਫੀ ਵੱਡੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਬਿਮਾਰੀਆਂ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਿਗਰ ਦੇ ਰੋਗ ਆਮ ਹਨ। ਲਗਾਤਾਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਨਾਲ ਜਿਗਰ ਦੀ ਸੋਜ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਜਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿਗਰ ਦੇ ਸੈੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਚਰਬੀ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਸ ਦਾ ਆਕਾਰ ਬਹੁਤ ਵੱਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰੋਗੀ ਦੇ ਡੇਲਿਆਂ, ਚਮੜੀ, ਬੁੱਟਾਂ, ਜੀਭ ਆਦਿ ਦਾ ਰੰਗ ਖੱਟਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਸੀਨਾ ਅਤੇ ਪਿਸ਼ਾਬ ਵੀ ਗੂੜ੍ਹੇ ਖੱਟੇ ਰੰਗ ਦੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਖੱਟੇਪਨ ਨੂੰ ਜ਼ਰਕਾਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੀ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਫਿਰ ਵੀ ਜੇ ਲੋਕ ਇਸ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਜਿਗਰ ਦੇ ਰਾਜੀ-ਬਾਜੀ ਹੋਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਵਾਲੇ ਖੂਨ ਤੇ ਪਿਸ਼ਾਬ ਦੇ ਟੈਸਟ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਟੈਸਟਾਂ ਨਾਲ ਜਿਗਰ ਦੀ ਖਰਾਬੀ ਬਾਰੇ ਮੁੱਢਲੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਜੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਿਆਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਨੁਕਸਾਨ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਬੰਦਾ ਪੀਣੀ ਨਾ ਛੱਡੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਪੁੱਠੀ ਗਿਣਤੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਾਧਾਰਨ ਜਿਗਰ, ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ,

ਪਸਲੀਆਂ ਦੇ ਥੱਲੇ ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਆਕਾਰ ਵੱਧਣ ਨਾਲ, ਇਹ ਹੇਠਾਂ, ਪੇਟ ਵੱਲ ਨੂੰ ਟੋਹ ਕੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਕਾਫੀ ਵੱਡਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਧੁੰਨੀ ਤੱਕ ਵਧ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਬਾਲਗ ਮਰਦ ਵਿੱਚ ਸਾਧਾਰਨ ਜਿਗਰ ਦਾ ਭਾਰ ਤਕਰੀਬਨ ਡੇਢ ਕਿਲੋ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਾਇਜ਼ ਵੱਧਣ ਨਾਲ ਇਹ ਦੋ ਕਿਲੋ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਭਾਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਰਾਬ ਕਾਰਨ ਜਿਗਰ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਆਮ ਕਰਕੇ, ਤੀਹ ਤੋਂ 50 ਸਾਲ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਬੇਹਿਸਾਬੀ ਪੀਣ ਨਾਲ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਸੁਸਤੀ, ਕਮਜ਼ੋਰੀ, ਭਾਰ ਅਤੇ ਭੁੱਖ ਦੀ ਘਾਟ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜ਼ਰਕਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਸੋਜ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਰਾਬ ਮੁਕੰਮਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਾ ਤਿਆਗੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੁਝ ਹੀ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿਗਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਜਿਗਰ ਦਾ ਫੇਲੂ ਹੋ ਜਾਣਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਤ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਪੁੱਜ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜਿਉਣ ਦੇ ਚਾਂਸ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਡੂੰਘੀ ਬੇਹੋਸ਼ੀ, ਪੇਟ ਅੰਦਰ ਖੂਨ ਦੀ ਨਾੜੀ ਦਾ ਫੱਟਣਾ, ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਨਾੜੀ ਫੱਟਣਾ, ਖੂਨ ਦੀ ਉਲਟੀ ਆਉਣਾ, ਟੱਟੀ ਰਾਹੀਂ ਖੂਨ ਆਉਣਾ, ਨਕਸੀਰ ਅਤੇ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਆਦਿ ਅਜਿਹੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ।

ਜਿਗਰ ਦੇ ਖਰਾਬ ਹੋਣ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਸ਼ਰਾਬ ਹੈ। ਇਸ ਖਰਾਬੀ ਦੇ 60 ਤੋਂ 70 ਫੀਸਦੀ ਰੋਗੀ ਵਧੇਰੇ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਪਾਣੀ ਤੋਂ (ਨੀਟ) ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਰਾਬ ਵਿਚਲਾ ਜਹਿਰੀਲਾ ਰਸਾਇਣ ਐਥਾਨੋਲ, ਜਿਗਰ ਦੇ ਸੈੱਲਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੈੱਲਾਂ ਦੇ ਖਤਮ ਹੋਣ ਨਾਲ ਖਰੀਡ (ਫਾਈਬਰੋਸਿਸ ਟਿਸ਼ੂ) ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਿਗਰ ਦਾ ਸਿਰੋਸਿਸ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਸਾਧਾਰਨ ਜਿਗਰ ਦਾ ਬਾਰੀ ਤੱਲ ਪੱਧਰਾ ਅਤੇ ਨਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ

ਸਿਰੋਸਿਸ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਉੱਘੜ-ਦੁੱਘੜਾ ਅਤੇ ਸਖ਼ਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸ਼ਰਾਬ ਕਾਰਨ ਹੋਏ ਜਿਗਰ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜੇ ਆਦਮੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕੁਝ ਸਾਲ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੌਰਾਨ ਜਿਗਰ ਦਾ ਕੈਂਸਰ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਹੁਤ ਚਾਂਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਗਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਪ੍ਰਕੋਪ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਬਾਕੀ ਅੰਗ ਹਨ- ਬੁੱਲ੍ਹ, ਮੂੰਹ ਦਾ ਅੰਦਰਲਾ ਹਿੱਸਾ, ਜੀਭ, ਗਲਾ, ਭੋਜਨ ਨਲੀ, ਮਿਹਦਾ ਅਤੇ ਮਸਾਨਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੈਂਸਰ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਅਸਲ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਰਕਾਨ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬਿਮਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬਿਮਾਰੀਆਂ (ਜਿਗਰ ਦੀ ਸੋਜ, ਸ਼ਰਾਬ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਵਾਇਰਲ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਕਰਕੇ, ਖੂਨ ਦੇ ਲਾਲ ਸੈੱਲਾਂ ਦੇ ਟੁੱਟਣ ਜਾਂ ਪਿੱਤੇ ਦੀ ਪੱਥਰੀ ਦੇ ਨਾਲੀ ਵਿੱਚ ਫਸਣ ਕਾਰਨ) ਦਾ ਇਕ ਲੱਛਣ ਹੈ।

ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਲੱਭ ਕੇ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਿਆਣਿਆਂ ਦੀ ਪੁੜੀ, ਪਾਂਡੇ ਅਤੇ ਟੂਣੇ ਟਪਾਣਿਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਮਹੱਤਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਫ਼ ਸੁਥਰਾ ਜਲ ਛਕੋ, ਸੰਤੁਲਿਤ ਤੇ ਸਾਫ਼ ਭੋਜਨ ਖਾਓ ਅਤੇ ਜ਼ਰਕਾਨ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਾਇਰਸਾਂ ਤੋਂ ਬਚੋ। ਇਕੋ ਵਾਰ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਹਿਜਾਂ ਅਤੇ ਸੂਈਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਬੀ-ਵਾਇਰਸ ਦੀ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਚੋ। ਮਨ ਸੱਚਾ ਅਤੇ ਸੁੱਚਾ ਰੱਖੋ, ਨਸ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚੋ ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹੋ। ਇਲਾਜ ਨਾਲੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਢੱਲਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ਰੋਗ ਯੋਸਟੈਟ ਗ੍ਰੀਬੀ ਦਾ ਵੱਧਣਾ

ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਉਮਰ ਢੱਲਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਕਈ ਕਮੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਹ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਮਰਦਾਂ ਨੂੰ ਪੋਸਟੈਟ ਗ੍ਰੀਬੀ ਵੱਧ ਜਾਣ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਆਪਣੀ ਚਪੇਟ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮਰਦਾਂ ਦੀ ਪੁੰਜਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਇਕ ਅੰਗ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕੰਮ ਹੈ ਅੰਡੋਦਾਨੀ ਵਿੱਚ ਬਣੇ ਸੁਕਰਾਣੂਆਂ ਨੂੰ ਦੂਵ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਨੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਪੋਸਟੈਟ ਗ੍ਰੀਬੀ ਵੱਧਣ ਨਾਲ ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਪਿਸ਼ਾਬ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਦਬਾਅ ਵੱਧਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਵੇਂ-ਉਵੇਂ ਹੀ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਵੱਧਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ ਜਾਂ ਅੱਧੇ ਘੱਟੇ ਵਿੱਚ ਪਿਸ਼ਾਬ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਵਾਰ ਅਜਿਹਾ ਲੱਗਦੇ ਕਿ ਬਹੁਤ ਪਿਸ਼ਾਬ ਆਵੇਗਾ ਪਰ ਪਿਸ਼ਾਬ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਲੱਗਦੇ ਕਿ ਕਾਫੀ ਪਿਸ਼ਾਬ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪਿਸ਼ਾਬ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੇਟ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਦਰਦ ਰਹਿਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਥਿਤੀ ਭਿਆਨਕ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਯੋਗ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਅਤੇ ਮਦਦ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪੋਸਟੈਟ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਡਾਕਟਰ ਪਖਾਨੇ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿੱਚ

ਉੱਗਲੀ ਪਾ ਕੇ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੋਸਟੈਟ ਵਧਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਖਰਚ ਦੀ ਜਾਂਚ ਹੈ। ਉੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਡਾਕਟਰ ਅਲਟ੍ਰਾਸਾਊਂਡ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਵਧਿਆ ਹੋਇਆ ਪੋਸਟੈਟ ਆਪੋਸਨ ਰਾਹੀਂ ਵੀ ਕੰਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਲਟ੍ਰਾਸਾਊਂਡ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬਲੱਡ ਯੂਰੀਆ ਅਤੇ ਆਈ. ਵੀ. ਪੀ. ਰੰਗੀਨ ਐਕਸ-ਰੇਅ ਜਾਂਚ ਵੀ ਕਰਵਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਿਸਟੋ ਯੂਰੋਬ੍ਰੋਸਕੋਪੀ ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ ਪਤਲੀ ਟਿਊਬ ਰਾਹੀਂ ਮੂਤਰ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਅੰਦਰ ਝਾਕ ਕੇ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੋਸਟੈਟ ਵੱਧਣ ਨਾਲ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨੁਕਸਾਨ ਮੂਤਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ

ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੂਤਰ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ 'ਚ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪੱਥਰੀ ਵੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਇਹ ਬਿਮਾਰੀ ਰਹਿਣ ਕਾਰਨ ਗੁਰਦੇ ਢੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਪੋਸਟੈਟ ਜਾਨ-ਲੇਵਾ ਹੋ ਸਕਦੇ ਜੇਕਰ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਯੋਗ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾ ਲਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪੋਸਟੈਟ ਦੇ ਵਧੇ ਹੋਏ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਕੱਢਣਾ ਹੀ ਇਸਦਾ ਇਕੋ-ਇਕੋ ਹੱਲ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਪੇਟ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਚੀਰਾ ਲਗਾ ਕੇ ਕੱਢਿਆ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਰਿਸਕੋਟੋਸਕੋਪ ਰਾਹੀਂ। ਦੋਵਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪੋਸਨ ਨਿਪੁੰਨ ਡਾਕਟਰ ਤੋਂ ਕਰਵਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਚੀਨ ਦੀ ਹੈਂਕੜ ਵਿਰੁੱਧ ਉਠ ਰਹੀ ਆਵਾਜ਼

ਹਰਸ਼ ਵੀ ਪੰਤ

ਚੀਨ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ਼ੀ ਜਿਨਪਿੰਗ ਘਰੇਲੂ ਸੱਤਾ 'ਤੇ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਪਕੜ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਚੀਨ ਦੀ ਬਹੁ-ਪ੍ਰਚਾਰਿਤ ਵਿਆਪਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਵੀ ਜੁਟੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਚੀਨੀ ਤਿਕਤਮਾਂ ਜਿੰਨੀਆਂ ਹਮਲਾਵਰ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਰਣਨੀਤਕ ਵਿਸਥਾਰ ਲਈ ਬੀਜਿੰਗ ਦੀਆਂ ਖਾਹਿਸ਼ਾਂ ਵੀ ਓਨੀਆਂ ਹੀ ਜਟਿਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸ਼ੀ ਜਿਨਪਿੰਗ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹੀ ਜਾਹਿਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਹਾ-ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਖਰਕਾਰ ਚੀਨ ਦਾ ਉਦੈ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਪਰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਇਸ ਵਿਚ ਵੱਧ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਭਰਨਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਚੀਨ ਨੇ ਆਸੀਆਨ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸੰਵਾਦ ਸਬੰਧਾਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਦਹਾਕੇ ਪੂਰੇ ਹੋਣ 'ਤੇ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਰਚੁਅਲ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ।

ਉਸ ਵਿਚ ਸ਼ੀ ਜਿਨਪਿੰਗ ਨੇ ਦੱਖਣੀ-ਪੂਰਬੀ ਏਸ਼ਿਆਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਦੇਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਚੀਨ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਗੁਆਂਢੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਸੰਮੇਲਨ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚੀਨ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤੋਂ ਆਸੀਆਨ ਦਾ ਚੰਗਾ ਗੁਆਂਢੀ, ਦੋਸਤ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੀ ਅਤੇ ਰਹੇਗਾ। ਚੀਨੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਇਹ ਜਾਹਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਸਨ ਕਿ ਚੀਨ ਆਸੀਆਨ ਦੀ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਸਥਿਰਤਾ ਦਾ ਹਮਾਇਤੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਖੇਤਰੀ ਅਤੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਭੂਮਿਕਾ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਚੀਨ ਨੇ ਕਿਉਂਕਿ ਆਸੀਆਨ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕੋਰੋਨਾ ਸੰਕਟ ਨਾਲ ਨਿਪਟਣ ਲਈ ਵਿੱਤੀ ਸੇਮੇ ਅਤੇ ਟੀਕੇ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਏ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤੀਹ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਕੂਟਨੀਤਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦਾ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਡਰਾਉਣ-ਧਮਕਾਉਣ ਵਰਗੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਬੇਮਾਅਨੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸੱਚ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚ ਦਾਦਾਗਿਰੀ-ਦਬੰਗਾਈ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ। ਚੀਨ ਆਪਣੇ ਲਗਪਗ ਸਾਰੇ ਗੁਆਂਢੀਆਂ ਨਾਲ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਟਕਰਾਅ ਵਧਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਾਮ, ਦਾਮ, ਚੰਦ, ਭੇਦ ਦੀ ਨੀਤੀ 'ਤੇ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਚੀਨ ਆਪਣੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਹਰ ਹਰਬਾ ਵਰਤਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਨਰਮ ਰੁਖ ਨਾਲ ਕੰਮ ਚੱਲਦਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਨਰਮੀ ਵਰਤਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਪੈਸੇ-ਪੋਲੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਉਹ ਧਨ ਖਰਚਣ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਹਟਦਾ, ਜਿੱਥੇ ਤਾਕਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਉਹ ਤਾਕਤ ਵਰਤਣ ਤੋਂ ਵੀ ਗੁਰੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਮੇਤ ਕਈ ਮੁਲਕਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਆਰਥਿਕ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ ਜਦਕਿ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਸਰਹੱਦੀ ਟਕਰਾਅ ਵਧਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਆਸੀਆਨ ਦੇਸ਼ ਵੀ ਮਾੜੇ-ਮੋਟੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਚੀਨ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਹਨ। ਆਸੀਆਨ ਨੇਤਾ ਚੀਨ ਦੇ ਇਸ ਦਬਾਅ

ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਝੁਕੇ ਕਿ ਮਿਆਮਾਰ ਫੌਜੀ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਮਿਆਮਾਰ ਨੂੰ ਇਕ ਗ਼ੈਰ-ਸਿਆਸੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਭੇਜਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਸੰਮੇਲਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਾਂਝੇ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਵੀ ਰੋਖਾਕਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਚ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਵੀ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸੰਯੁਕਤ

ਹੈ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਸ਼ੀ ਜਿਨਪਿੰਗ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਚੀਨ ਛੋਟੇ ਗੁਆਂਢੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ, ਉਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਟ ਰੱਖਿਅਕ ਦਸਤੇ ਝਗੜੇ ਵਾਲੇ ਜਲ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਫਿਲਪੀਨੀ ਸੈਨਾ ਦੀਆਂ ਸਪਲਾਈ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਕਿਸ਼ਤੀਆਂ ਦਾ ਰਾਹ ਰੋਕਣ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਹ ਜਹਾਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਵਾਟਰ ਕੈਨਨ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਿੱਥੇ ਫਿਲਪੀਨ ਨੇ ਸੰਮੇਲਨ ਵਿਚ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਚੁੱਕਿਆ, ਓਥੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ ਚੁੱਪ ਰਹਿਣਾ ਹੀ ਬਿਹਤਰ

ਕੋਰੋਨਾ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਚੀਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ 'ਤੇ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸੇਧਦੇ ਹੋਏ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਓਮੀਕ੍ਰੋਨ ਦੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ

ਸਾਂਝੀ ਕਰਨ 'ਤੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਦੀ ਸਲਾਘਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਦੇਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਅਮਰੀਕੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਐਂਟੋਨੀ ਬਲਿੰਕਨ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਤੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਾਬਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੱਖਣੀ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਓਮੀਕ੍ਰੋਨ ਦੀ ਤਤਕਾਲ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਉੱਥੋਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਜਾਣਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਦਿਖਾਈ ਗਈ ਪਾਰਦਰਸ਼ਿਤਾ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਲਈ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਬਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚੀਨ ਦਾ ਨਾਂ ਭਾਵੇਂ ਨਾ ਲਿਆ ਹੋਵੇ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਸਪਸ਼ਟ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਚੀਨ ਕੋਰੋਨਾ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਪਾਰਦਰਸ਼ਿਤਾ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦੇਣ ਵਿਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਹਿਲੂ ਨੇੜੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਚੀਨ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨੂੰ ਆਕਾਰ ਦੇਣ ਵਿਚ ਅਸਰਦਾਰ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਘਰੇਲੂ ਮੁਹਾਜ਼ 'ਤੇ ਸ਼ੀ ਜਿਨਪਿੰਗ ਇਕ ਸਮਰਾਟ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਚੀਨੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੀਜੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਕਾਰਜਕਾਲ ਨੂੰ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਰਲ ਮਾਰਕਸ ਅਤੇ ਮਾਓ-ਜ਼ੇ-ਤੁੰਗ ਵਰਗੀਆਂ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰ ਦੀਆਂ ਦਿੱਗਜ਼ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤਾਂ ਦੀ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸੱਤਾ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਉਹ ਚੀਨ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਧੱਕ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਚੀਨੀ ਸਰਹੱਦ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਜੇ ਵੀ ਮਾਨਤਾ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਚੀਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਨਿਰਵਿਵਾਦ ਆਲਮੀ ਨੇਤਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਭਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬੀਤੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੁਹਾਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜੋ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ੀ ਜਿਨਪਿੰਗ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਲਮੀ ਏਜੰਡਾ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਹੀ ਸਹੀ ਪਰ ਚੀਨੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਿਨਪਿੰਗ ਦਾ ਏਜੰਡਾ ਤਾਂ ਉਜਾਗਰ ਹੋ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਤੈਅ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰੰਕੁਸ਼ ਤਾਕਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਆਪਕ ਟੀਚੇ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

ਰਾਸ਼ਟਰ ਸਮੁੰਦਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਸੰਧੀ (1982) ਨੂੰ ਸਨਮਾਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਦੱਖਣੀ ਚੀਨ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਮੁਕਤ ਆਵਾਜਾਈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਉਪਰੋਂ ਉਡਾਣਾਂ ਨੂੰ ਆਗਿਆ ਦੇਣ ਦੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਵੀ ਦੁਹਰਾਈ ਗਈ। ਇਹ ਹਿੰਦ-ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਸੀਆਨ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਦੇ ਅਨੁਰੂਪ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਇਕ ਭੂਗੋਲਿਕ ਇਕਾਈ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਚੀਨ ਲਗਾਤਾਰ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਾ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਚੀਨ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਕੁਝ ਨੇਤਾਵਾਂ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਨਰਮ ਵਤੀਰੇ ਦਾ ਜ਼ਮੀਨੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੁਝ ਅਸਰ ਦਿਸੇ। ਦੱਖਣੀ ਚੀਨ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਚੀਨੀ ਹਮਲਾਵਰ ਰੁਖ ਨਿਰੰਤਰ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਫਲ-ਫਰੋਬ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਤਿਕਤਮਾਂ ਜ਼ਰੀਏ ਉਹ ਵਿਵਾਦ ਵਾਲੇ ਜਲ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਹਵਾ-ਹਵਾਈ ਦਾਅਵਿਆਂ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਅ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਇਸ ਰਣਨੀਤੀ ਵਿਰੁੱਧ ਪੀੜਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਕੋਲ ਅਜੇ ਤਕ ਕੋਈ ਕਾਰਗਰ ਤੱਤ ਨਹੀਂ। ਵਿਵਾਦਿਤ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਚੀਨ ਫੌਜੀ ਦਸਤਿਆਂ ਦਾ ਧੜੱਲੇ ਨਾਲ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇੱਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਨਿਰਲੱਜ ਯਤਨਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਆਸੀਆਨ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਸੰਯੁਕਤ ਮੋਰਚਾ ਬਣਾਉਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸਿੱਧ ਹੋ ਰਿਹਾ

ਸਮਝਿਆ। ਜਿੱਥੇ ਤਕ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫਲ-ਕਪਟ ਵਾਲੀ ਜੰਗ ਦੀ ਗੱਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਚੀਨ ਤਾਇਵਾਨ ਵਿਰੁੱਧ ਆਪਣੀ ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਂਦਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਬੀਤੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਤਾਇਵਾਨ ਦੇ ਦੱਖਣੀ-ਪੱਛਮੀ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਚੀਨੀ ਹਵਾਈ ਫੌਜ ਦੇ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਨੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਘੁਸਪੈਠ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਲਾਕਾ ਤਾਇਵਾਨ ਦੇ ਕੰਟਰੋਲ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਟਾਪੂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੈ। ਇਹ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਤਾਇਵਾਨ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਪੱਕੜੀ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਬਲਕਿ ਇਸ ਜ਼ਰੀਏ ਅਮਰੀਕੀ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀ ਹੱਦਬੰਦੀ ਨੂੰ ਵੀ ਪਰਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਤਾਇਵਾਨ ਸਟਰੇਟ ਵਿਚ ਤਣਾਅ ਭੜਕਾਉਣ ਦੀ ਇਸ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਖੇਡ ਵਿਚ ਬੀਜਿੰਗ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਜੋਟੀਦਾਰ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਦੀ ਸਾਖ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਕੋਰੋਨਾ ਦੇ ਨਵੇਂ ਰੂਪ ਓਮੀਕ੍ਰੋਨ ਦੀ ਦਸਤਕ ਦੇ ਨਾਲ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਚੀਨੀ ਵਾਇਰਸ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲਣ ਦਾ ਫਿਲਹਾਲ ਕੋਈ ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਮੂਲ ਕੋਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਦੇ ਉਪਜਣ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਚੀਨ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਇਕ ਵੱਡੀ ਬਹਿਸ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਿੰਦੂ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਵਿਚ

ਬਿਜਲੀ ਬਾਰੇ 'ਵ੍ਹਾਈਟ ਪੇਪਰ' ਦਾ ਕੱਚ-ਸੱਚ

ਇੰਜੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ

ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ 2017 ਦੇ ਚੋਣ ਮੈਨੀਫੈਸਟੋ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਬਿਜਲੀ ਖਰੀਦ ਸਮਝੌਤਿਆਂ (ਪੀਪੀਏ) 'ਤੇ ਪੁਨਰ-ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਕੇ ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਲਈ ਬਿਜਲੀ ਦਰਾਂ ਘਟਾਉਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਘਰੇਲੂ ਬਿਜਲੀ ਦੀਆਂ ਦਰਾਂ ਗੁਆਂਢੀ ਸੂਬਿਆਂ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਮੁੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਵੱਲੋਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਘੇਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ 'ਤੇ ਘੋਸ਼ਲ ਵੱਟੀ ਰੱਖੀ। ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਵੀ ਬਿਜਲੀ ਦਰਾਂ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਖਰੀਦ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਦੇ ਵਾਜਿਬ ਨਾ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਸੁਰਾਂ ਅਕਸਰ ਉਠਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ।

ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵੀ ਜ਼ੋਰ-ਸ਼ੋਰ ਨਾਲ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਸਾਡੀ ਗੱਠਜੋੜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਤਾਂ ਸਸਤੇ ਭਾਅ ਵਾਲੇ ਸਮਝੌਤੇ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਬਿਜਲੀ ਮਹਿੰਗੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ। ਜੇ ਸਮਝੌਤੇ ਗਲਤ ਹਨ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਰੱਦ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ? ਇਸ ਸਾਰੇ ਝਮੇਲੇ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਨਵਰੀ 2020 ਦੇ ਅਸੈਂਬਲੀ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਖਹਿੜਾ ਛੁਡਵਾਇਆ ਕਿ ਬਿਜਲੀ ਖਰੀਦ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਸਬੰਧੀ 'ਵ੍ਹਾਈਟ ਪੇਪਰ' ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇਗਾ ਪਰ ਪਰਨਾਲਾ ਓਥੇ ਦਾ ਓਥੇ ਹੀ ਰਿਹਾ। ਸੰਤੋਖ ਵਿਚ ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੰਨੀ ਦੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਕਮਾਨ ਸੰਭਾਲੀ। ਵੋਟਰਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਲੱਗਣ ਲਈ ਆਖਰ ਚੰਨੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 11 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਦਰਾਂ ਮੁੜ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਬਿੱਲ ਅਤੇ ਕੱਚਾ-ਪਿੱਲਾ ਵ੍ਹਾਈਟ ਪੇਪਰ ਅਸੈਂਬਲੀ 'ਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਅੱਕ ਚੱਬ ਹੀ ਲਿਆ। ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਵ੍ਹਾਈਟ ਪੇਪਰ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਸਝੌਤਿਆਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦਾ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਵ੍ਹਾਈਟ ਪੇਪਰ ਅਨੁਸਾਰ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਵੇਖਣਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਗ਼ੈਰ-ਤਰਕਸੰਗਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਤੋੜ-ਮਰੋੜ ਕੇ ਕੱਚੀ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੰਗ ਦੇ

ਆਧਾਰ 'ਤੇ 3920 ਮੈਗਾਵਾਟ ਦੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਬਰਮਲ ਪਲਾਂਟ ਲਗਾਏ ਗਏ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੰਗ ਕਿਉਂਕਿ ਝੋਨੇ/ਗਰਮੀਆਂ ਦੇ ਸੀਜ਼ਨ ਵਿਚ ਜੂਨ ਤੋਂ ਸਤੰਬਰ ਤਕ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸਾਲ ਦੇ ਬਾਕੀ 8 ਮਹੀਨੇ ਬਿਨਾਂ ਬਿਜਲੀ ਵਰਤੇ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਫਿਕਸਡ ਚਾਰਜਿਜ਼ ਵਿਚ ਅਥਾਹ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਜੋ ਕਿ ਮਹਿੰਗੀ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵ੍ਹਾਈਟ ਪੇਪਰ 'ਚ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਵਿਸਥਾਰਤ ਵੇਰਵੇ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜੋ ਮਹਿੰਗੀਆਂ ਬਿਜਲੀ ਦਰਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਘੁੰਡੀ ਖੋਲ੍ਹਦੇ ਹੋਣ। ਵ੍ਹਾਈਟ ਪੇਪਰ 'ਚ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਠੋਸ ਤਰਕ ਦਿੱਤਿਆਂ ਬਿਜਲੀ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਦਰਾਂ ਮੁੜ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਬਿੱਲ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਬਰਮਲ ਚਾਲੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੇਂਦਰੀ ਪਲਾਂਟਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਬਿਜਲੀ ਵਰਤੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਫਿਕਸਡ ਚਾਰਜਿਜ਼ 300 ਕਰੋੜ ਰੁ: ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ 500 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਹੋ ਗਏ। ਇਹੀ ਨਹੀਂ, ਤਿੰਨੋਂ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਬਰਮਲ ਪਲਾਂਟਾਂ ਨੂੰ 2020-21 ਤਕ ਕੁੱਲ 5777 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਬਿਨਾਂ ਬਿਜਲੀ ਖਰੀਦੇ ਫਿਕਸਡ ਚਾਰਜਿਜ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਬਰਮਲਾਂ ਦੇ ਚਾਲੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਆਪਣੇ, ਕੇਂਦਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਬਰਮਲਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਬਿਜਲੀ ਵਰਤੇ ਕੁੱਲ ਤਕਰੀਬਨ 2500

ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਬਤੌਰ ਫਿਕਸਡ ਚਾਰਜਿਜ਼ ਸਾਲਾਨਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਬਿਜਲੀ ਮਹਿੰਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਖਰੀਦ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਦੇ ਰੋਟ ਰੱਦ ਕਰ ਕੇ ਮੁੜ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲਿਆਂਦੇ ਬਿੱਲ ਦਾ ਮਤਲਬ ਬਿਜਲੀ ਰੇਟਾਂ ਦਾ ਵੱਧ ਹੋਣਾ ਹੈ ਪਰ ਵ੍ਹਾਈਟ ਪੇਪਰ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਚੁੱਪ ਹੈ। ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਬਰਮਲਾਂ ਦੇ ਰੇਟਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਗੁਆਂਢੀ ਰਾਜ ਹਰਿਆਣੇ ਵਿਚ ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਇਸੇ ਤਕਨੀਕ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਤਕਰੀਬਨ ਬਰਾਬਰ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਾਲੇ ਯੂਨਿਟਾਂ ਅਤੇ ਇੱਕੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਝੱਜਰ ਵਿਖੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸੀਐਲਪੀ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਬਰਮਲ ਦੇ ਰੇਟਾਂ ਨਾਲ ਕਰਨੀ ਵਾਜਿਬ ਹੋਵੇਗੀ। ਪਚਾਸੀ

ਫੀਸਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਮਿਆਦ (25 ਸਾਲ) ਲਈ ਝੱਜਰ, ਤਲਵੰਡੀ ਅਤੇ ਰਾਜਪੁਰਾ ਦੇ ਔਸਤਨ ਫਿਕਸਡ ਚਾਰਜਿਜ਼ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 8115, 10214 ਅਤੇ 12617 ਪੈਸੇ ਪ੍ਰਤੀ ਯੂਨਿਟ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਲਵੰਡੀ ਅਤੇ ਰਾਜਪੁਰਾ ਦੇ ਔਸਤਨ ਫਿਕਸਡ ਚਾਰਜਿਜ਼ ਝੱਜਰ ਨਾਲੋਂ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 2019 ਅਤੇ 4512 ਪੈਸੇ ਪ੍ਰਤੀ ਯੂਨਿਟ ਵੱਧ ਹਨ। ਇਕ ਪੈਸਾ ਪ੍ਰਤੀ ਯੂਨਿਟ ਫਿਕਸਡ ਚਾਰਜਿਜ਼ ਵੱਧ ਹੋਣ 'ਤੇ ਤਲਵੰਡੀ ਅਤੇ ਰਾਜਪੁਰਾ ਬਰਮਲ ਨੂੰ 25 ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਕੁੱਲ 342 ਕਰੋੜ ਅਤੇ 246 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਵੱਧ ਦੇਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਇੰਜ 25 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ

ਪੰਜਾਬ, ਤਲਵੰਡੀ ਤੇ ਰਾਜਪੁਰਾ ਬਰਮਲ ਨੂੰ ਝੱਜਰ ਬਰਮਲ ਨਾਲੋਂ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਤਕਰੀਬਨ 7100 ਅਤੇ 11100 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਫਿਕਸਡ ਚਾਰਜਿਜ਼ ਵਜੋਂ ਵਾਧੂ ਅਦਾ ਕਰੇਗਾ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਝੱਜਰ, ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ ਅਤੇ ਰਾਜਪੁਰਾ ਦੇ 25 ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਕੁੱਲ ਫਿਕਸਡ ਚਾਰਜਿਜ਼ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 15118, 19106 ਅਤੇ 23158 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਮੈਗਾਵਾਟ (ਕੰਟਰੈਕਟਡ ਸਮਰੱਥਾ) ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ ਅਤੇ ਰਾਜਪੁਰਾ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਮੈਗਾਵਾਟ (ਕੰਟਰੈਕਟਡ ਸਮਰੱਥਾ) ਕੁੱਲ ਫਿਕਸਡ ਚਾਰਜਿਜ਼ ਝੱਜਰ ਨਾਲੋਂ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 26% ਅਤੇ 55% ਵੱਧ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਪੰਜਾਬ, ਮੈਗਾਵਾਟ ਸਟੇਟਸ ਦੇ ਲਾਭਾਂ ਸਬੰਧੀ ਕੇਸ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ 'ਚੋਂ ਜਿੱਤ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ ਅਤੇ ਰਾਜਪੁਰਾ ਦੇ ਕੁੱਲ ਫਿਕਸਡ ਚਾਰਜਿਜ਼ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 17129 ਅਤੇ 22113 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਮੈਗਾਵਾਟ (ਕੰਟਰੈਕਟਡ ਸਮਰੱਥਾ) ਬਣਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਤਕਰੀਬਨ 3885 ਅਤੇ 9175 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਝੱਜਰ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਹਨ। ਐਨਰਜੀ ਚਾਰਜਿਜ਼ ਹੀਟ ਰੇਟ (ਇਕ ਯੂਨਿਟ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਲੇ ਦੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਗਰਮੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ ਅਤੇ ਝੱਜਰ ਦਾ ਹੀਟ ਰੇਟ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 2400 ਅਤੇ 2396 ਕਿਲੋ ਕੈਲੋਰੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਐਨਰਜੀ ਚਾਰਜਿਜ਼ ਲਗਪਗ ਬਰਾਬਰ ਹਨ।

ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਰਾਜਪੁਰਾ ਦਾ ਹੀਟ ਰੇਟ 2276 ਕਿਲੋ ਕੈਲੋਰੀ ਹੈ ਜੋ ਝੱਜਰ ਦੇ ਹੀਟ ਰੇਟ ਨਾਲੋਂ 5% ਘੱਟ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਰਾਜਪੁਰਾ ਦੇ ਐਨਰਜੀ ਚਾਰਜਿਜ਼ ਝੱਜਰ ਤੋਂ 5% (ਲਗਪਗ 15 ਪੈਸੇ ਪ੍ਰਤੀ ਯੂਨਿਟ) ਘੱਟ ਹਨ ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਬਿਜਲੀ ਮੰਗ ਘੱਟ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਰਾਜਪੁਰਾ ਬਰਮਲ ਤੋਂ 70-75 % ਤਕ ਹੀ ਬਿਜਲੀ ਖਰੀਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂਕਿ ਫਿਕਸਡ ਚਾਰਜਿਜ਼ 85% ਦੇ ਦੇਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਝੱਜਰ ਨਾਲੋਂ 4512 ਪੈਸੇ ਪ੍ਰਤੀ ਯੂਨਿਟ ਵੱਧ ਹਨ। ਸੋ ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਰਾਜਪੁਰੇ ਵਾਲੇ ਬਰਮਲ ਪਲਾਂਟ ਦਾ ਹੀਟ (ਬਾਕੀ ਸਫਾ 22 'ਤੇ)

ਖ਼ਤਰਾ ਬਣਿਆ ਕੋਰੋਨਾ ਦਾ ਨਵਾਂ ਰੂਪ

ਸਿਰਜਣ ਪਾਲ ਸਿੰਘ

ਕੋਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਦਾ ਨਵਾਂ ਵੇਰੀਐਂਟ ਓਮੀਕ੍ਰੋਨ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆ ਲਈ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਸਬੱਬ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ 'ਚ ਪਛਾਣੇ ਗਏ ਇਸ ਵੇਰੀਐਂਟ 'ਚ ਕੁੱਲ 50 ਮਿਊਟੇਸ਼ਨ ਯਾਨੀ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਕੋਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ 'ਚ ਇਹ ਹੁਣ ਤਕ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਮਿਊਟੇਸ਼ਨ ਹੈ। ਇਸ ਮਿਊਟੇਸ਼ਨ 'ਚੋਂ 30 ਸਪਾਈਕ ਪ੍ਰੋਟੀਨ 'ਚ ਹੋਏ ਹਨ। ਸਪਾਈਕ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਅਸਲ 'ਚ ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੀਰ 'ਚ ਦਾਖਲੇ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਵਾਇਰਸ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਚਿੰਤਾ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਟੀਕੇ ਵਾਇਰਸ 'ਤੇ ਕਾਰਗਰ ਹੋਣ ਲਈ ਸਪਾਈਕ ਪ੍ਰੋਟੀਨ ਨੂੰ ਹੀ ਟੀਕੇ ਵਜੋਂ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਹੁਣ ਇਹ ਪਤਾ ਲਾਉਣ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ 'ਚ ਅਧਿਐਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਕੀ ਓਮੀਕ੍ਰੋਨ ਵਾਇਰਸ 'ਚ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤਕ ਟੀਕੇ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ? ਇਸ ਖ਼ਬਰ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਚਿੰਤਾਜਨਕ ਪਹਿਲੂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ 'ਬਾਈਡਿੰਗ ਡੋਮੇਨ' 'ਚ 10 ਮਿਊਟੇਸ਼ਨ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਬਾਈਡਿੰਗ ਡੋਮੇਨ ਉਹ ਹਿੱਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਾਇਰਸ ਖੁਦ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਕੋਸ਼ਿਕਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਲ ਅਪ੍ਰੈਲ ਤੋਂ ਮਈ ਦੌਰਾਨ ਅਸੀਂ ਜਿਸ ਡੈਲਟਾ ਵੇਰੀਐਂਟ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਸ 'ਚ ਅਜਿਹੇ ਸਿਰਫ ਦੋ ਹੀ ਮਿਊਟੇਸ਼ਨ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਹ ਓਮੀਕ੍ਰੋਨ ਨੂੰ ਕੋਰੋਨਾ ਦੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦੀ ਤੁਲਨਾ 'ਚ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਫੈਲਣ ਵਾਲਾ ਭਿਆਨਕ ਰੂਪ ਨਾਲ ਇਨਫੈਕਟਿਡ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਦੱਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ 'ਚ ਮਿਲ ਰਹੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸੰਕੇਤਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਖ਼ਬਰ ਸਹੀ ਸਾਬਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਮੌਰਚੇ 'ਤੇ ਹੁਣ ਤਕ ਦੀ ਵੱਡੀ ਰਾਹਤ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਡੈਲਟਾ ਦੀ ਤੁਲਨਾ 'ਚ ਓਮੀਕ੍ਰੋਨ ਦੇ ਲੱਛਣ ਘੱਟ ਗੰਭੀਰ ਦਿਸ ਰਹੇ ਹਨ।

ਓਮੀਕ੍ਰੋਨ ਦੀ ਦਸਤਕ ਇਹੋ ਦਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਹਾਲੇ ਕੋਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਸਹੀ ਹੈ ਕਿ ਟੀਕੇ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਰੱਖਿਆ ਕਵਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕੁਝ ਹੀ ਮਹੀਨਿਆਂ ਅੰਦਰ ਅਸੀਂ ਕੋਵਿਡ-19 ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਲਈ ਗੋਲੀ ਵੀ ਬਣਾ ਲਵਾਂਗੇ। ਫਿਰ ਵੀ ਵਾਇਰਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹੀ ਇਕ ਚਾਲ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਰਾਹ ਨਾ ਸਿਰਫ ਉਮੀਦ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ ਸਗੋਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੀਬਰ ਵੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਸਾਲ ਅਪ੍ਰੈਲ 'ਚ ਇਸ ਵਾਇਰਸ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਸਭ ਤੋਂ ਭਿਆਨਕ ਸਾਹਮਣਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਭਾਰਤ 'ਚ ਫੈਲੇ ਡੈਲਟਾ ਵਾਇਰਸ ਨੇ ਸਾਡੀ ਪੂਰੀ ਸਿਹਤ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਤਹਿਸ-

ਨਹਿਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਲਹਿਰ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਨਾ ਕਿਵੇਂ ਉਭਰ ਗਏ ਹੋਈਏ ਪਰ ਉਸ ਦੌਰਾਨ ਸਭਕਾਂ 'ਤੇ ਆਕਸੀਜਨ ਲਈ ਮਚੇ ਕੋਰਰਾਮ ਤੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ 'ਤੇ ਕਹਿਰ ਢਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੌਤਾਂ ਦੀਆਂ ਅੰਤਹੀਣ ਤਸਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਸਾਇਦ ਹੀ ਲੋਕ ਭੁਲਾ ਸਕਣਗੇ। ਉਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਕਦੇ ਦੁਹਰਾਈਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ। ਕਦੇ ਵੀ

ਨਹੀਂ। ਫਿਲਹਾਲ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਖੁਦ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਓਮੀਕ੍ਰੋਨ ਹਾਲੇ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੀਲ ਦੂਰ ਹੈ ਤੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਇਸ ਵਾਰ ਤਿਆਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਾਂ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਸਿਹਤ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਮੌਕੇ ਨੂੰ ਗਵਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ ਕਿ ਤਮਾਮ ਬਚਾਅ ਤੇ ਸਾਵਧਾਨੀ ਵਰਤਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਓਮੀਕ੍ਰੋਨ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੀਮਾ 'ਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਲਈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੀ ਅੰਸ਼ਿਕ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਨੱਥ ਪਾ ਸਕਾਂਗੇ। ਇਸ ਲਈ ਪੰਜ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਸਾਰੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਦਾ ਨਵਾਂ ਆਕਸੀਜਨ ਆਡਿਟ ਕਰਵਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਡੈਲਟਾ ਵੇਰੀਐਂਟ ਦੌਰਾਨ ਇਲਾਜ ਲਈ ਲੋਕ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵੱਲ ਉਮਤ ਰਹੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਿਹਤ

ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਤਬਾਹ ਹੋਣ ਦੀ ਕਗਾਰ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਪੇਂਡੂ ਹਸਪਤਾਲਾਂ 'ਚ ਵੀ ਆਕਸੀਜਨ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਲਈ ਡਿਜੀਟਲ ਡੈਸਬੋਰਡ ਬਣਾਉਣਾ ਹੀ ਪਵੇਗਾ। ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਕਸੀਜਨ ਦੇ ਵਿਆਪਕ ਉਤਪਾਦਨ ਤੇ ਸਪਲਾਈ ਦੀ ਚੇਨ ਤਿਆਰ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਪਰਖਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਜੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ

ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਚਾਨਕ ਵਧੀ ਤਾਂ ਇਹ ਤਿਆਰੀ ਕਿੰਨੀ ਕਾਰਗਰ ਹੋਵੇਗੀ।

ਦੂਜਾ, ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਚੇਨ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਸਾਨੂੰ ਉਹ ਦੌਰ ਵੀ ਯਾਦ ਹੈ ਜਦੋਂ ਰੋਮਡੇਸਿਵਿਰ ਜਿਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਦਵਾਈ ਦੀ 20 ਗੁਣਾ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਕਾਲਾਬਾਜ਼ਾਰੀ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਵਾਰ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਤੋਂ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕੋਵਿਡ 'ਚ ਕੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੀ ਨਹੀਂ? ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਤਹਿਸੀਲ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਪਲਾਈ ਤੇ ਭੰਡਾਰਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਮੈਡੀਕਲ ਆਕਸੀਜਨ ਸਿਲੰਡਰਾਂ ਤੇ ਕੰਸਟ੍ਰੈਟਰ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਹੁਣੇ ਹੀ ਇਹ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਰਾਹਤ ਕਿੱਥੇ ਮਿਲੇਗੀ?

ਤੀਜਾ, ਵਿਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਯਾਤਰੀਆਂ ਦੀ

ਆਵਾਜਾਈ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੋਲ੍ਹਣ 'ਤੇ ਵੀ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਚੌਕਸ ਰਹਿਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਓਮੀਕ੍ਰੋਨ ਆਵੇਗਾ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਆਵੇਗਾ। ਇਸ ਸੂਰਤ 'ਚ ਜੇ ਅਸੀਂ ਬਾਹਰ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਵੇਰੀਐਂਟ ਦੇ ਆਉਣ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤਕ ਟਾਲ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਜਿੰਨੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਅਸੀਂ ਓਮੀਕ੍ਰੋਨ ਨੂੰ ਟਾਲ ਸਕਾਂਗੇ, ਓਨਾ ਹੀ ਬਿਹਤਰ ਵੰਗ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਜਾਣ ਸਕਾਂਗੇ।

ਚੌਥਾ, ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਲ 'ਤੇ ਦੇਖਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਓਮੀਕ੍ਰੋਨ ਵੇਰੀਐਂਟ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਟੀਕਾ ਕਿੰਨਾ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹੈ? ਪਰਖਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਕੋਵਿਸ਼ੀਲਡ ਤੇ ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਕੋਵੈਕਸੀਨ ਕੋਰੋਨਾ ਦੇ ਇਸ ਨਵੇਂ ਸਰੂਪ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ? ਜੇ ਇਹ ਵੇਰੀਐਂਟ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਟੀਕੇ ਦੀ ਮੰਗ 'ਚ ਵਾਧੇ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਟੀਕੇ ਦਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਟਾਕ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ।

ਪੰਜਵਾਂ ਤੇ ਆਖ਼ਰੀ ਉਪਾਅ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਲੋਕ ਮੁਹਿੰਮ ਹੈ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਨਵੇਂ ਸਾਲ 'ਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਘੁੰਮਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਟਾਲਣ ਬਾਰੇ ਸੋਚੀਏ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਵੀ ਟੀਕਾ ਨਹੀਂ ਲਗਵਾਇਆ ਤਾਂ ਤੁਰੰਤ ਲਵਾ ਲਓ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਹਾਲੇ ਵੀ ਤੈਅ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਤਾਂ ਕੋਵਿਡ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਆਪਣੀ ਐਂਟੀਬਾਡੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਓ। ਸਰੀਰਕ ਦੂਰੀ, ਮਾਸਕ ਪਹਿਨਣ ਤੇ ਹੱਥ ਧੋਣ ਜਿਹੇ ਆਸਾਨ ਕਦਮਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਓ।

ਸਾਨੂੰ ਅਰਥਚਾਰਾ ਜਾਂ ਕੰਮਕਾਜ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਪਰ ਗ਼ੈਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜੋਖਮ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰ ਬਚਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਸਾਵਧਾਨੀ ਹੀ ਕੋਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਤੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਉਪਾਅ ਹੈ। ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਤਮਾਮ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਭਾਰਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵੇਰੀਐਂਟ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਿਆਰ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੁਣ ਉਹ ਸਥਿਤੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ, ਜਦੋਂ ਡੈਲਟਾ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਝੰਜੋੜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਅਸੀਂ ਲਾਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਓਮੀਕ੍ਰੋਨ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਲੈਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਸਾਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਓਮੀਕ੍ਰੋਨ ਫਿਰ ਤੋਂ ਮਿਊਟੇਟ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਿਲਕੁਲ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਜਿਹੇ ਜਿਹਾ ਅਸੀਂ ਮਾਰਚ 'ਚ ਡਬਲ ਮਿਊਟੇਸ਼ਨ ਹੁੰਦਿਆਂ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਮਹਾਮਾਰੀ ਘੱਟ ਹੋਈ ਹੈ ਪਰ ਖ਼ਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਚੌਕਸ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਡੈਲਟਾ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਜੋ ਸਬਕ ਸਿਖਾਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਣਾ ਹੈ।

ਮੁਸਲਿਮ ਜਗਤ 'ਚ ਬਦਲਦੀ ਹਵਾ

ਬੀਤੇ ਦਿਨੀਂ ਵਸੀਮ ਰਿਜ਼ਵੀ ਨੇ ਸਨਾਤਨ ਧਰਮ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੰਡੋਨੇਸ਼ੀਆ ਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕ ਅਤੇ ਪਹਿਲੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ਸੁਕਮਾਵਤੀ ਸੁਕਰਣੋਪੁੱਤਰੀ ਨੇ ਇਸਲਾਮ ਛੱਡ ਕੇ ਬਕਾਇਦਾ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਮੁਸਲਿਮ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਇਸਲਾਮ ਛੱਡਣ, ਉਸ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਾ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮੀ ਮਾਨਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸੁਕਰਣੋਪੁੱਤਰੀ ਵਰਗੀ ਵੱਡੀ ਹਸਤੀ ਦੁਆਰਾ ਇਸਲਾਮ ਛੱਡਣ 'ਤੇ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਇਸਲਾਮੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਧਮਕੀ ਨਾ ਆਉਣਾ ਵੀ ਇਕ ਸੰਕੇਤ ਹੈ। ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੈਨੇਡੀਅਨ-ਅਫਰੀਕੀ ਮੌਲਵੀ ਬਿਲਾਲ ਫਿਲਿਪਸ ਨੇ 'ਇਸਲਾਮ ਛੱਡਣ ਦੀ ਸੁਨਾਮੀ' ਆਉਣ ਦਾ ਖ਼ਬਰਾ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ਸੀ। ਮਸ਼ਹੂਰ ਅਰਬ ਮਾਹਿਰ ਡਾ ਡੈਨੀਅਲ ਪਾਈਪਸ ਦੇ ਇਸ ਖ਼ਬਰ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਹਾਰਵਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੇ ਪਾਈਪਸ ਕਈ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਅਰਬ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਕਰਤਾ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਸਲਿਮ ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਮਜ਼ਹਬ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋਣ ਦਾ ਰੁਝਾਨ 'ਜੰਗਲ ਦੀ ਅੱਗ' ਵਾਂਗ ਫੈਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸਲਾਮ ਛੱਡਣ ਵਾਲੇ ਇਹ ਦੱਸ ਵੀ ਰਹੇ ਹਨ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਅਜੇ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਤੁਰਕੀ ਮੁਲ ਦੀ ਲਾਲੇ ਗੁਲ ਨੇ ਇਕ ਪੁਸਤਕ 'ਮੈਂ ਜਿਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ' ਲਿਖ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਵਲਵਲੇ ਪ੍ਰਗਟਾਏ। ਉਹ ਪੁਸਤਕ ਤੁਰਕੀ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਕ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਹੁਣ ਅਨੇਕ ਮੁਸਲਿਮ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਇਸਲਾਮੀ ਸੰਗਠਨਾਂ, ਸੱਤਾਵਾਂ ਦੇ ਕੰਮ, ਬਿਆਨ ਹੀ ਸੁਰਖੀਆਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਦੇ ਉਲਟ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਉਮੀਦ ਮੁਤਾਬਕ ਚਰਚਾ ਰਹਿਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਹੁਣ ਇਹ ਬਦਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਸਲਾਮਿਕ ਸਟੇਟ, ਤਾਲਿਬਾਨ ਆਦਿ ਦੇ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਇਕ ਵਰਗ ਵਿਚ ਰਾਜਨੀਤਕ ਇਸਲਾਮ 'ਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸ਼ੱਕ ਵੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚਾਰ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਠੋਰ ਇਸਲਾਮੀ ਕਾਇਦੇ ਛੱਡਣਾ, ਸਾਰੇ ਮਜ਼ਹਬੀ ਕਾਇਦਿਆਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟੀ ਕਰਨਾ, ਨਾਸਤਕ ਹੋ ਜਾਣਾ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਲੈਣਾ।

ਇਹ ਚਾਰੋਂ ਰੂਪ ਕਈ ਮੁਸਲਿਮ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ

ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧ-ਫੁੱਲ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਮੁਸਲਿਮ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਵੀ ਦਿਸ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤੁਰਕੀ ਵਿਚ ਨਾਸਤਿਕਤਾ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਊਦੀ ਅਰਬ ਵਿਚ ਇਸਲਾਮ ਛੱਡਣ ਵਾਲੇ ਵਧ ਰਹੇ ਹਨ। ਈਰਾਨ ਵਿਚ ਧਰਮ ਤਬਦੀਲੀ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਜ਼ੋਰ ਫੜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਿਸਰ ਵਿਚ ਕਠੋਰ ਇਸਲਾਮੀ ਕਾਇਦੇ ਛੱਡੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਹ ਸਭ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਬਾਹਰਲੇ ਕਾਰਕ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਅਰਬਾਤ ਮੁਸਲਮਾਨ ਖੁਦ ਆਪਣੀ ਨੀਅਤੀ ਤੈਅ ਕਰਨ ਵੱਲ ਵਧ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੁੱਲਾ-ਮੌਲਵੀਆਂ ਨੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਤੈਅ ਕਰਨ ਦੇਣ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਤੋੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਿਸਰ ਵਿਚ ਅੱਤਵਾਦੀ ਇਸਲਾਮੀ ਤਨਜ਼ੀਮਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਫ਼ਰਤ ਭਰੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਹੈ।

ਕਦੇ-ਕਦੇ ਸਭਕਾਂ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਰ-ਕੁਟਾਈ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਔਰਤਾਂ ਆਪਣੇ ਹਿਜਾਬ ਉਤਾਰ ਕੇ ਰੋਸ-ਮੁਜ਼ਾਹਰਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਆਲੋਚਕ ਲੇਖਕਾਂ, ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਲੋਕਪ੍ਰਿਅਤਾ ਵਧੀ ਹੈ। ਤੁਰਕੀ ਵਿਚ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਗ਼ੈਰ-ਇਸਲਾਮੀ ਤੌਰ-ਤਰੀਕੇ ਮਕਬੂਲ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਇਸਲਾਮੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਵਿਚਾਰ ਅਪਣਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਧਰਮ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ, ਆਪਸੀ ਸਬੰਧ, ਪੌਸ਼ਾਕ, ਖਾਣਾ-ਪੀਣਾ ਆਦਿ ਵਿਚ ਵੀ ਗ਼ੈਰ ਇਸਲਾਮੀ ਵਿਵਹਾਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਕ ਰਿਪੋਰਟ ਨੇ ਵੀ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਿਆ ਕਿ ਮਦਰੱਸਿਆਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਗਿਆਨ,

ਹਮਦਰਦੀ ਅਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਭਾਵ ਚਿੰਤਨ ਪ੍ਰਤੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਖਿੱਚੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਰਬਾਤ ਮੁੱਲਾ-ਮੌਲਵੀਆਂ ਦੇ ਮੂਲ ਦਾਅਵਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਖਾਰਜ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਵਿਨ-ਗੈਲਪ ਸੰਸਥਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਰਵੇਖਣ ਵਿਚ 73 ਫੀਸਦੀ ਤੁਰਕ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਗ਼ੈਰ-ਮੁਸਲਿਮ ਦੱਸਿਆ। ਕਿਸੇ ਮੁਸਲਿਮ

ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਮਜ਼ਹਬ ਤੋਂ ਉਦਾਸੀਨ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਹੈ। ਵਿਨ-ਗੈਲਪ ਦੇ ਸਰਵੇਖਣ ਵਿਚ ਪੰਜ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸਾਊਦੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ 'ਪੱਕਾ ਨਾਸਤਕ' ਕਿਹਾ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਵੀ ਇੰਨੇ ਹੀ ਲੋਕ ਖੁਦ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਨਾਸਤਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਨੋਟ ਕਰੋ ਕਿ ਸਾਊਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨਾਸਤਿਕਤਾ ਰੋਕਣ ਲਈ ਅੱਤਵਾਦ-ਰੋਕੂ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਹੀ ਸਰਕਾਰ ਸਿੱਖਿਆ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ, ਅਰਥਚਾਰੇ ਵਿਚ ਗ਼ੈਰ-ਇਸਲਾਮੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਗ਼ੈਰ-ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਲਈ ਮਨਾਹੀ ਵਾਲੇ ਕੁਝ ਖੇਤਰ ਹੁਣ ਸਭ ਲਈ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਇਸਲਾਮੀ ਮੱਤ ਦੀ ਨਿਰਵਿਵਾਦ ਚੜ੍ਹਤ ਹੁਣ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਸਥਿਤੀ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਈਰਾਨ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਸਚੀਅਨਿਟੀ ਦਾ ਅਸਰ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਈਰਾਨੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਮੰਤਰੀ ਮਹਿਮੂਦ ਅਲਾਵੀ ਨੇ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਮੁਸਲਿਮ ਕ੍ਰਿਸਚੀਅਨ ਬਣੇ ਹਨ। ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਇੱਕ-ਦੁੱਕਾ ਘਟਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਸਾਇਦ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹੋਣ।

ਇਸਲਾਮ ਤੋਂ ਦੂਰੀ ਬਣਾ ਰਹੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਿਰਫ ਮਜ਼ਹਬ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਪਰਿਵਾਰ, ਸਮਾਜਿਕ ਸਬੰਧ, ਰਾਜਨੀਤੀ ਆਦਿ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸਲਾਮਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਉਲਟ ਰੁਖ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਆਜ਼ਾਦਾਨਾ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੋਚ-ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਜ਼ਹਬੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਚੱਲਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ

ਰਹੇ ਹਨ। ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਨਾਲ ਅਨੇਕ ਮੁਸਲਿਮ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਧਣੇ ਇਕ ਤੱਥ ਹੈ। ਇਸਲਾਮ ਛੱਡਣ ਵਾਲੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਯੂਰਪ, ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਵੀ ਹਨ। ਪਿਊ ਰਿਸਰਚ ਦੇ ਇਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਮੁਤਾਬਕ ਅਮਰੀਕਾ

ਸ਼ਿਕਰ ਸ਼ਰਨ

ਵਿਚ ਸਾਲਾਨਾ ਇਕ ਲੱਖ ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਸਲਾਮ ਛੱਡਦੇ ਹਨ। ਫਰਾਂਸ ਵਿਚ ਵੀ ਸਾਲਾਨਾ 15 ਹਜ਼ਾਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੂਜੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਕੁੱਲ ਮੁਸਲਿਮ ਜਨਸੰਖਿਆ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਮਾਮੂਲੀ ਹੈ ਪਰ ਰੁਝਾਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਥੇ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਇਕ ਬਿਲਕੁਲ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਇਸਲਾਮ ਛੱਡਣ ਵਾਲੇ ਸੰਗਠਿਤ ਹੋ ਕੇ ਜਾਂ ਇਕੱਲੇ ਆਪਣੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸਲਾਮੀ ਮੱਤਵਾਦ ਦੇ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ, ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਆਦਿ ਕਰ ਕੇ ਮੁਸਲਿਮ ਜਗਤ ਵਿਚ ਫੈਲਾਈ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸਲਾਮ ਛੱਡਣ ਵਾਲੇ ਨਵੇਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਯੋਗ, ਸਹਾਇਤਾ, ਤਾਕਤ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਈ ਸਾਬਕਾ ਮੁਸਲਿਮ ਯੂ-ਟਿਊਬ, ਵੈਬਸਾਈਟ, ਪੁਸਤਕਾਂ ਆਦਿ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨ, ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਲਿਖਣ-ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚੁੱਧ ਧਮਕੀਆਂ, ਹਿੰਸਾ ਆਦਿ ਦਾ ਦਬਾਅ ਅਤੇ ਭੈਅ, ਦੋਵੇਂ ਘੱਟ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਹ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਨਿਡਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧਦੀ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਧਮਕੀਆਂ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਮਨੋਬਲ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਮੌਲਵੀ-ਮੌਲਾਨਾ ਸਾਬਕਾ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ, ਦਲੀਲਾਂ 'ਤੇ ਲਾਜਵਾਬ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਧਮਕੀਆਂ ਅਤੇ ਫਿਟਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਿਵਾਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਡਾ. ਡੈਨੀਅਲ ਪਾਈਪਸ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਰਬ ਤੋਂ ਹੀ ਨਵੇਂ-ਨਵੇਂ ਰੁਝਾਨ, ਮਾਨਤਾਵਾਂ, ਵਿਵਹਾਰ ਆਦਿ ਪੂਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਫੈਲਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਖ਼ਾਸ ਲਿਬਾਸ, ਵਹਾਬੀਵਾਦ, ਅਲਕਾਇਦਾ, ਇਸਲਾਮਿਕ ਸਟੇਟ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਮੁੱਖ ਅੰਦੋਲਨ ਜਾਂ ਤਰੀਕੇ ਉਥੋਂ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਫੈਲੇ ਹਨ।

ਭਾਰਤ-ਰੂਸ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ 'ਚ ਨਿੱਘ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ

ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਸੰਪੰਨ ਹੋਏ ਭਾਰਤ-ਰੂਸ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਦੋਸਤੀ ਦੀ ਨਾਯਾਬ ਮਿਸਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਲਈ ਰੂਸੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵਲਾਦੀਮੀਰ ਪੁਤਿਨ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਆਏ ਸਨ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੇ ਹੋਰਾਬਾਦ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਚੱਲੀਆਂ ਬੈਠਕਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਭਾਰਤ-ਰੂਸ ਦੋਸਤੀ ਨੂੰ ਅੱਜੂਤੀ ਅਤੇ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਫ਼ਿਕਰਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਦੱਸਿਆ ਉਥੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਪੁਤਿਨ ਨੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਇਕ ਵੱਡੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਦੋਸਤ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਬੈਠਕਾਂ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਸਬੰਧਾਂ, ਅਫ਼ਗ਼ਾਨਿਸਤਾਨ, ਅੱਤਵਾਦ, ਏਸ਼ੀਆ ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਅਤੇ ਕੋਰੋਨਾ ਮਹਾਮਾਰੀ ਦੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੁਲਾੜ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਹੋਈ। ਨਾਲ ਹੀ ਦੋਵਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ 28 ਸਮਝੌਤਿਆਂ 'ਤੇ ਹਸਤਾਖਰ ਵੀ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋਵਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਬੈਠਕਾਂ ਹੋਈਆਂ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰਾਂ ਦੀ ਟੂ ਪਲੱਸ ਟੂ ਵਿਵਸਥਾ ਤਹਿਤ ਪਹਿਲੀ ਸਾਂਝੀ ਬੈਠਕ ਹੋਈ।

ਕੋਰੋਨਾ ਕਾਲ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਪੁਤਿਨ ਦਾ ਇਹ ਦੂਜਾ ਵਿਦੇਸ਼ ਦੌਰਾ ਸੀ। ਜੂਨ 2021 ਵਿਚ ਉਹ ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਾਇਡਨ ਨਾਲ ਸਿਖਰ ਬੈਠਕ ਕਰਨ ਲਈ ਸਵਿਟਜ਼ਰਲੈਂਡ ਗਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਆਉਣਾ ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਅਹਿਮ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚੀਨ ਦਾ ਵੀ ਆਪਣਾ ਦੌਰਾ ਕੋਰੋਨਾ ਮਹਾਮਾਰੀ ਕਾਰਨ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਆ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚੀਨ ਨੂੰ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹਾਲੀਆ ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਨਾਲ ਵੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਬੰਧ ਕਾਫ਼ੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਗੂੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਕਵਾਡ ਸਹਿਤ ਅਨੇਕ ਬਹੁ-ਪੱਖੀ ਅਤੇ ਦੋ-ਪੱਖੀ ਮੈਚਾਂ ਜ਼ਰੀਏ ਇਸ ਵਿਚ ਕਾਫ਼ੀ ਡੂੰਘਾਈ ਆਈ ਹੈ। ਕਵਾਡ ਦਾ

ਨਾਟੋ ਸਹਿਯੋਗੀ ਤੁਰਕੀ 'ਤੇ ਤਮਾਮ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਗਾਈਆਂ ਪਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਉਹ ਨਰਮੀ ਵਰਤਦਾ ਦਿਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰੂਸ ਹੁਣ ਇਸ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਚੀਨ ਐੱਸ-400 ਮਿਜ਼ਾਈਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਦੇਣ ਤੋਂ ਖਫ਼ਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਇਸ ਨੂੰ ਚੀਨ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਲਾਗੇ ਤਾਇਨਾਤ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਦੀ ਫ਼ੌਜੀ ਤਾਕਤ ਵਧ ਜਾਵੇਗੀ। ਭਾਰਤ 400 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਤਕ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਮਲੇ ਦਾ ਮੂੰਹਤੋੜ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਿਚ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਾਕਤ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਵੇਗਾ। ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਰੂਸ ਨੇ ਚੀਨ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਅਫ਼ਗ਼ਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਰੂਸ-ਭਾਰਤ ਵਿਚਾਲੇ ਬੋੜੇ ਮੱਤਭੇਦ ਸਨ ਪਰ ਅਗਸਤ 2021 ਵਿਚ ਤਾਲਿਬਾਨ ਦੇ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਨੇ ਰੂਸ ਨੂੰ ਸ਼ੰਕਾ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਬੀਤੇ ਮਹੀਨੇ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਅਫ਼ਗ਼ਾਨਿਸਤਾਨ 'ਤੇ ਹੋਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸਿਖਰ ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਕੇ ਰੂਸ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਇਕਰੂਪਤਾ ਨੂੰ ਰੇਖਾਕਿਤ ਕੀਤਾ। ਤਾਲਿਬਾਨ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿਚ ਆਉਣ ਕਾਰਨ ਅਫ਼ਗ਼ਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਅਰਾਜਕਤਾ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਰੂਸ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਲਈ ਇਹ ਸਮੂਹਿਕ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਰੂਸ-ਚੀਨ ਵਿਚਾਲੇ ਬੀਤੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਦੋਸਤੀ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਦੂਰ-ਦੂਰਾਡੇ ਸਥਿਤ ਸਾਇਬੇਰੀਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਦੋਵਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਮੁਕਾਬਲੇਬਾਜ਼ੀ ਬਣੀ ਰਹੇਗੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਚੀਨ ਨੇ ਰੂਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਸਰਹੱਦ ਬਾਬਤ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਪਰ ਰੂਸ ਇਸ ਤੋਂ ਚਿੰਤਤ ਹੈ ਕਿ

ਵਿਸ਼ਾਲ ਭੂ-ਭਾਗ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਇੱਥੇ ਰੂਸੀ ਜਨਸੰਖਿਆ ਇਕ ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਹੈ। ਰੂਸ ਦੇ ਉਰਜਾ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੂਰਬੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਹੈ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ ਨੇ 2019 ਵਿਚ ਬਲਾਦਿਵੇਸਤਕ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਐਕਟ ਫਾਰ ਈਸਟ ਨੀਤੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕਈ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟਾਂ ਲਈ ਇਕ ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਦੀ ਲਾਈਨ ਆਫ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟਾਂ 'ਤੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੁਤਿਨ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਦੌਰੇ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ 'ਤੇ ਅਨੇਕ ਸਹਿਮਤੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਰਤ-ਰੂਸ ਪੁਰਾਣੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਹਨ। ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਇਕਰੂਪਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਤੋਂ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਗੂੜ੍ਹੇ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਤਮਾਮ ਉਤਰਾਅ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਭਾਰਤ-ਰੂਸ ਸਬੰਧ ਕਾਫ਼ੀ ਨਿੱਘੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਬੀਤੇ ਕੁਝ ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਦੁਨੀਆ ਕਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੂ-ਰਾਜਨੀਤਕ ਸਮੀਕਰਨਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹ ਬਣੀ ਹੈ ਪਰ ਭਾਰਤ-ਰੂਸ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਲਗਪਗ ਇਕਸਾਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਦੋਵਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਰਣਨੀਤਕ ਜੋਟੀਦਾਰੀ ਵੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

ਡਾ ਸੁਪੀਰ ਸਿੰਘ

ਮੈਂਬਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਭਾਰਤ ਨੇ ਰੂਸ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਦੋਸਤੀ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾ ਕੇ ਇਹੀ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸੁਤੰਤਰ ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤੀ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਅਮਰੀਕਾ-ਰੂਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਕਾਫ਼ੀ ਤਣਾਅਪੂਰਨ ਹਨ। ਯੂਕ੍ਰੇਨ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਉਹ ਹੋਰ ਵੀ ਖਰਾਬ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਭਾਰਤ-ਰੂਸ ਸਬੰਧ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧ-ਫੁੱਲ ਰਹੇ ਹਨ।

ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਭੂ-ਰਾਜਨੀਤਕ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਗੂੜ੍ਹੇ ਹੋ ਰਹੇ ਸਬੰਧਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਰੂਸ ਵੀ ਸਮਝ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਪੁਤਿਨ ਦਾ ਵਰਤਮਾਨ ਦੌਰਾ ਇਸ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਰੇਖਾਕਿਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ-ਰੂਸ ਵਿਚਾਲੇ ਜਟਿਲ ਹੁੰਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਭਾਰਤ-ਰੂਸ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਦੀ ਡੂੰਘਾਈ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਕੂਟਨੀਤਕ ਕਾਮਯਾਬੀਆਂ ਵਿਚ ਮੀਲ ਦਾ ਪੱਥਰ ਹੈ। ਸੰਨ 2018 ਵਿਚ ਭਾਰਤ-ਰੂਸ ਨੇ ਐੱਸ-400 ਮਿਜ਼ਾਈਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਖਰੀਦਣ ਬਾਰੇ ਸਮਝੌਤਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਰੂਸ ਤੋਂ ਲੈਣ ਕਾਰਨ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਆਪਣੇ

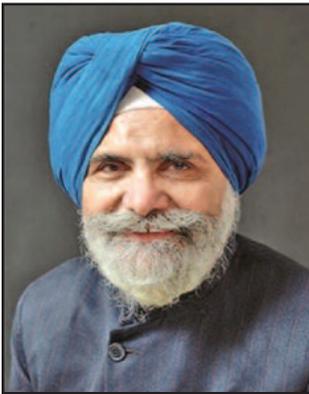
ਮਾਲਕ ਕੌਣ? ਲੋਕ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਜਾਂ ਅਵਾਮ

ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਲੋਕਰਾਜੀ ਸ਼ਾਸਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਹੈ। ਲੋਕਰਾਜ 'ਚ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਲੋਕ ਆਪਣੇ 'ਚੋਂ ਆਪਣੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਚੁਣ ਕੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੌਂਪਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਚੋਣ ਹਰੇਕ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾਵਾਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੱਜੇ-ਪੱਖੀ, ਖੱਬੇ-ਪੱਖੀ ਤੇ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਪੱਖੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੱਜੇ ਪੱਖੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਨਿੱਜੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਵਧਿਆ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਖੱਬੇ-ਪੱਖੀ ਇਹ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਰਲਵੀਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਹਾਮੀ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਆਪੋ ਵਿਚ ਮੁਕਾਬਲੇ ਰਾਹੀਂ ਵਧਿਆ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਵਿਖਾ ਸਕਣ।

ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਉੱਤੇ ਰਾਜ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਰਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੋ ਤਿਹਾਈ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਗਿਣਤੀ ਘੱਟ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਦੂਜੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨਾਲ ਗੱਠਜੋੜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਮੈਂਬਰ ਆਪਣਾ ਨੇਤਾ ਆਪ ਚੁਣਦੇ ਹਨ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਮਕਾਜ ਨੂੰ ਸੁਚਾਰੂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮੈਂਬਰਾਂ 'ਚੋਂ ਵਜ਼ੀਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਥੇ ਵੀ ਬਹੁਮਤ ਵਾਲੀ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਅਸੈਂਬਲੀ ਲਈ

ਚੁਣਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਸਗੋਂ ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਅਹਿਸਾਨਮੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇੰਜ ਉਹ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਜਾਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਫ਼ੈਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀ ਰਾਇ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਗੋਂ ਉਸ ਦੇ 'ਠੀਕ ਹੈ ਜੀ' ਅਰਥਾਤ 'ਯੈਸ ਮੈਨ' ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਜਾਂ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਬਿੱਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਸ 'ਤੇ ਬਹਿਸ ਹੁੰਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜੇਕਰ ਹੁੰਦੀ ਵੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸੱਤਾ ਧਿਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਕਦੇ ਵੀ ਕੋਈ ਸੁਝਾਅ ਦੇਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਇੰਜ ਸੰਸਦ ਜਾਂ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚ ਬਿੱਲ ਪਾਸ ਕਰਵਾਉਣੇ ਇਕ ਰਸਮ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਉਸਾਰੂ ਬਹਿਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇੰਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਲੀਆਂ ਘਾਟਾਂ ਉਜਾਗਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਤੇ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰ ਇਹ ਲੋਕ ਮਾਰੂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਆਮ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਜਾਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਰੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਰਸਮ ਹੀ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵੱਲੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਵੀ ਉਹ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਹਾਂ ਵਿਚ ਹਾਂ ਹੀ ਮਿਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਰੀ ਤੋਂ ਹੱਥ ਧੋਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਇੰਜ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਖ਼ਸੀ ਰਾਜ ਹੀ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਡਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਚੁਣੇ ਮੈਂਬਰ ਆਪਣੇ ਨੇਤਾ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਪਦਵੀ ਸੰਭਾਲਦਾ ਹੈ। ਲੋਕਰਾਜ ਵਿਚ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਸੂਬੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਆਪੋ-ਆਪਣਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਉਲੀਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਚੋਣਾਂ ਲੜਦੀਆਂ ਹਨ। ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਜਿਸ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਪਸੰਦ ਹੋਵੇ ਤੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਵੋਟ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੀਤਣ ਨਾਲ ਹੁਣ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਤੇ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਸੋਚ ਵਿਚ ਨਿਘਾਰ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਚੋਣਾਂ ਸਮੇਂ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਸਗੋਂ ਵੋਟ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦੀਆਂ ਹਨ। ਬੀਤੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਉਹ ਜਿੱਤ ਪਿੱਛੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਆਪਣੇ ਸੰਭਾਵੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਜਾਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਨਾਂ ਦਾ ਐਲਾਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇੰਜ ਚੋਣਾਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਜਾਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਲੜੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਵੇਖਣਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਸੋਚ ਲੋਕਰਾਜ ਲਈ ਸਹੀ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਉਸਾਰੂ ਬਹਿਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇੰਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਲੀਆਂ ਘਾਟਾਂ ਉਜਾਗਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਤੇ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰ ਇਹ ਲੋਕ ਮਾਰੂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਆਮ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਜਾਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਾਰੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਰਸਮ ਹੀ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵੱਲੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਵੀ ਉਹ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਹਾਂ ਵਿਚ ਹਾਂ ਹੀ ਮਿਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਰੀ ਤੋਂ ਹੱਥ ਧੋਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਇੰਜ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਖ਼ਸੀ ਰਾਜ ਹੀ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੈਂਬਰ ਦੇ ਘਰ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਫਰਿਆਦੀਆਂ ਦੀਆਂ ਭੀੜਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂਬਰੀਆਂ ਵੀ ਖਾਨਦਾਨੀ ਬਣ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਟਿਕਟ ਮੈਂਬਰ ਪਿੱਛੋਂ ਉਸ ਦੇ ਹੀ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇੰਜ ਸੱਤਾ ਦੀ ਸਾਰੀ ਤਾਕਤ ਕੁਝ ਕੁ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਮੈਂਬਰ ਲੋਕ ਸੇਵਾ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਸ ਲਈ ਮੈਂਬਰ ਬਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵੀ ਕੋਈ ਤਾਕਤ ਆ ਸਕੇ ਜਿਸ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਉਹ ਸਰਕਾਰ-ਦਰਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਕਰਵਾ ਸਕਣ। ਰਾਜਨੀਤੀ ਕਮਾਈ ਦਾ ਸਾਧਨ ਵੀ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਬਹੁਤੇ ਮੈਂਬਰ ਪੰਜਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਲੱਖਪਤੀ ਤੋਂ ਕਰੋੜਾਂ ਪਤੀ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਚੋਣਾਂ 'ਤੇ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇੰਨੀ ਰਕਮ ਲੋਕ ਸੇਵਾ ਲਈ ਖਰਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸਗੋਂ ਕਮਾਈ ਦੇ ਸਾਧਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇੰਜ ਰਾਜਨੀਤੀ ਲੋਕ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ, ਵਪਾਰ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਪਰਿਵਾਰ ਗਰੀਬ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਅਮੀਰ ਹਰ ਵਰ੍ਹੇ ਅਮੀਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਮੰਤਰੀ, ਮੈਂਬਰ ਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਅਫ਼ਸਰ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਵਾਂਗ ਵਿਚਰਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਇਸ ਵਰਗ ਨੂੰ ਇੰਨੀ ਤਨਖ਼ਾਹ ਤੇ ਹੋਰ ਸਹੂਲਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜਿੰਨੀਆਂ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਹਨ। ਲੋਕਰਾਜ 'ਚ ਲੋਕ ਮਾਲਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਉਹ ਕੇਵਲ ਮਹਿਜ਼ ਵੋਟ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ। ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਵੋਟਾਂ ਬਟੋਰਨ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਨਿੱਘ ਮਾਣਨਾ ਹੈ ਤੇ ਲੋਕਰਾਜ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਹੋਣਾ ਪਵੇਗਾ।

ਸੱਜੇ ਪੱਖੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਮੁਖੀ ਅਮਰੀਕਾ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂਕਿ ਖੱਬੇ ਪੱਖੀ ਰੂਸ ਤੇ ਚੀਨ ਹਨ। ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਨੇ ਅਪਨਾਇਆ ਸੀ ਪਰ ਮੌਜੂਦਾ ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਨਿੱਜੀ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਸੌਂਪਣ ਦੀ ਮੁਦਈ ਜਾਪ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਦੋ ਪੱਧਰੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਹੈ। ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ। ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅਸੈਂਬਲੀ ਹਲਕੇ ਅਤੇ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਹਲਕੇ 'ਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵੋਟਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਉਮੀਦਵਾਰ ਚੁਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਮਤਭੇਦ ਦੇ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਲਈ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਹੱਕ ਹਾਸਲ ਹਨ। ਇਹ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਸਮੇਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇਕ ਤਿਹਾਈ ਵੋਟਰ ਤਾਂ ਵੋਟ ਪਾਉਂਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਕਈ ਥਾਈਂ ਤਾਂ ਅੱਧੇ ਵੋਟਰ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ। ਜਿੱਤ ਲਈ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਵੋਟ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਹੱਦ ਨਹੀਂ ਮਿੱਥੀ ਗਈ ਸਗੋਂ ਜਿਸ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵੋਟਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਜੇਤੂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤੇ ਜੇਤੂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਇਕ-ਤਿਹਾਈ ਵੋਟਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਜਿੱਤ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੈਂਬਰ ਜੇਤੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਸੇ ਨੂੰ ਅਗਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਰਾਜ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇੱਥੇ ਇਹ ਸ਼ਰਤ ਜ਼ਰੂਰ ਲਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਪਾਰਟੀ ਕੋਲ ਬਹੁਮਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਕੁੱਲ ਮੈਂਬਰਾਂ 'ਚੋਂ 2 ਤਿਹਾਈ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੈਂਬਰ ਉਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਬਹੁਮਤ ਨਾ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਕਈ ਪਾਰਟੀਆਂ ਆਪੋ ਵਿਚ ਗੱਠਜੋੜ ਕਰ ਕੇ ਰਾਜ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਦੇ ਸਮਾਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਇੱਕੋ ਦਿਨ ਰਾਜਾਂ ਤੇ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਲਈ ਵੋਟਾਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਹੁਣ ਤਾਂ ਇਕ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵੀ ਮਹੀਨੇ ਭਰ ਵਿਚ ਪੂਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸਿਆਸੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਵਧਿਆ ਹੈ।

ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਜਿਸ ਪਾਰਟੀ ਕੋਲ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਚੁਣੇ ਗਏ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਹੋਵੇ ਉਸੇ ਨੂੰ ਅਗਲੇ

ਲਾਮਿਸਾਲ ਕਿਉਂ ਹੈ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਯਾਦ ਸ਼ਕਤੀ

ਦਿਮਾਗ ਦੀਆਂ ਅਣਗਿਣਤ ਸਮਰੱਥਾਵਾਂ 'ਚ ਯਾਦ ਨੂੰ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹੱਤਵ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਯਾਦਾਂ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਹੀ ਅਸੀਂ ਰੋਜ਼ਮਰ੍ਹਾ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਦਰਪੇਸ਼ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਯਾਦਾਂ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਤੌਰ 'ਚ ਰਵਾਨੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਯਾਦਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ 'ਚ ਸਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰਾਹ ਦਸੇਰੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਰਤਮਾਨ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਅਤੀਤ 'ਚ ਵਾਪਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਤਾਹੀਉਂ "ਜੋ ਅਤੀਤ ਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਉਹੋ ਭੁੱਲ ਹੋਣ ਦਾ ਖ਼ਦਸ਼ਾ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।" -ਜਾਰਜ ਸਾਂਤਾਇਨ। ਗੱਲ ਕੀ, ਯਾਦਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਸੀਂ ਵਰਤਮਾਨ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਅੰਦਾਜ਼ 'ਚ ਨਹੀਂ ਸਿਰਜ ਸਕਦੇ। ਤਾਹੀਉਂ, ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੀ ਯਾਦਦਾਸਤ ਗੁਆ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਇਕਦਮ ਖੜੋਤ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਹੀ ਕਿ ਭੁੱਲਕੜਾ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਡਰਦੇ ਹਾਂ। ਯਾਦਦਾਸਤ ਸਬੰਧੀ ਆਧੁਨਿਕ ਖੋਜਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਦੀ ਲੜੀ ਨੂੰ ਤੌਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ੇ ਸਬੰਧੀ ਕੁਝ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ 'ਚ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਯਾਦਦਾਸਤ ਦਾ ਪੱਧਰ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖਾਂ 'ਚ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਯਾਦਦਾਸਤ ਕਿਸੇ ਚਮਤਕਾਰ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ, ਲੰਡਨ ਵਸਦੇ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਇਕ ਨੌਜਵਾਨ ਮਹਾਂਵੀਰ ਜੈਨ ਨੂੰ ਆਕਸਫੋਰਡ ਲਰਨਰਜ਼ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ ਦੇ ਸਾਰੇ 80 ਹਜ਼ਾਰ ਸ਼ਬਦ ਮੂੰਹ ਜੁਬਾਨੀ ਯਾਦ ਹਨ। ਇਵੇਂ ਹੀ 'ਮਾਈਂਡ ਇੰਜੀਨੀਅਰ' ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਸ਼ਵਰੂਪ ਰਾਏ ਚੌਧਰੀ ਨੂੰ ਇਸ ਸਮੇਂ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਯਾਦਦਾਸਤ ਵਾਲਾ ਇਨਸਾਨ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਇੱਥੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਸੁਪਰ ਕੰਪਿਊਟਰ ਤੋਂ ਵੀ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਕਈ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਯਾਦਦਾਸਤ ਦੀਆਂ ਵੀ ਅਨੇਕਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਹਨ। ਵਿਸ਼ਵ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਗਿਆਨੀ ਬਾਮਸ ਐਲਵਾ ਐਡੀਸਨ ਇਕ ਵਾਰ ਆਪਣਾ ਹੀ ਨਾਂ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੋ, ਅਦਭੁਤ ਯਾਦਦਾਸਤ ਦਾ ਹੋਣਾ, ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਹੋਣ ਦਾ ਸੂਚਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਾਪਾਨੀ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਇਕ ਤਾਜ਼ਾ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਇਹ ਤੱਥ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਵਾਨ ਚਿਮਪੈਨਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਯਾਦਦਾਸਤੀ ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਦੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਤਫ਼ਾਕਵੱਸ, ਹਾਥੀ, ਘੋੜੇ ਤੇ ਡੌਲਫਿਨ (ਸਮੁੰਦਰੀ ਪ੍ਰਾਣੀ) ਦੀ ਯਾਦ-ਸ਼ਕਤੀ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਇਕ ਅਧਿਐਨ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਲਗਾਂ ਨਾਲੋਂ 5 ਸਾਲਾ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਯਾਦਦਾਸਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਅਧਿਐਨ 77 ਬੱਚਿਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਮਰ 5 ਸਾਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸੀ ਅਤੇ 71 ਕਾਲਜ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਸੀ। ਉਹੀਓ ਸਟੇਟ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਵਲਾਦੀਮੀਰ ਸਲਾਊਟਸਕੀ ਅਤੇ ਇਕ ਪੀ ਐਚ ਡੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਨਾ ਫਿਸ਼ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਬਾਲਗਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਗੱਲ ਯਾਦ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਖੋਜਕਾਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੁਝ ਜਾਣ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਾਲਗਾਂ ਦੀ ਯਾਦਦਾਸਤ ਘਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਯਾਦਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਮਨੁੱਖੀ ਦਿਮਾਗ ਇਕ ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਿਵੇਂ?

ਦਿਮਾਗ ਅੰਦਰ ਇਕ ਖਾਸ ਸਥਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਯਾਦਦਾਸਤ ਕੇਂਦਰ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਯਾਦਦਾਸਤ ਕੇਂਦਰ, ਯਾਦਾਂ ਨੂੰ ਇਉਂ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਸਮੱਗਰੀ ਬੜੇ ਸਲੀਕੇ ਨਾਲ ਪਟਾਰੀ 'ਚ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖੀ ਹੋਵੇ। ਇਵੇਂ ਹੀ ਕੰਪਿਊਟਰ 'ਚ ਵੀ ਆਧਾਰ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ 'ਮੈਮਰੀ' 'ਚ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਮੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਯਾਦਦਾਸਤ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਯਾਦਾਂ ਨੂੰ ਸਟੋਰ ਕਰਦਾ ਹੈ : (1) ਥੋੜ੍ਹੇ ਅਰਸੇ ਲਈ ਅਤੇ (2) ਲੰਬੇ ਅਰਸੇ ਲਈ। ਕਿਸੇ ਯਾਦ ਨੂੰ ਲੰਬੇ ਅਰਸੇ ਤੱਕ ਸਟੋਰ ਕਰਨਾ ਇਕ ਤਿੰਨ-ਸਟੇਜਾਂ 'ਚ ਵਾਪਰਨ ਵਾਲੀ ਕਿਰਿਆ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਸਟੇਜ ਹੈ-ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ, ਭਾਵ ਅੰਦਰਾਜ, ਦੂਜੀ-ਰਿਟੈਨਸ਼ਨ, ਭਾਵ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਅਤੇ ਤੀਜੀ-ਰੀਕਾਲ, ਭਾਵ ਯਾਦ ਕਰਨਾ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਤੱਥ ਦਾ ਅੰਦਰਾਜ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਲਈ ਤਰੱਦਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ ਉਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦਿੱਕਤ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗੀ। ਗੱਲ ਕੀ, ਯਾਦਦਾਸਤ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੇ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਅਤੇ ਕਿਸ ਵੰਗ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਉਮਰ ਦੇ ਵਾਧੇ ਨਾਲ, ਇਕ ਖਾਸ ਬਿਮਾਰੀ, ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਾਂ ਬਹੁਤੀ, ਹਰ ਸੋਚਵਾਨ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ-ਕਰਦਾ, ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂ, ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਕੁਝ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, ਉਮਰ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪੜਾਅ 'ਚ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕੀਂ ਆਪਣੇ ਦਿਮਾਗ ਦੀਆਂ ਲਗਭਗ ਸਾਰੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਯਾਦ-ਸ਼ਕਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਨੂੰ ਅਚਨਚੇਤ ਹੀ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਫਲਸਰੂਪ, ਦਿਮਾਗ ਤੇ ਸੈੱਲਜ਼ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਣ ਲਗਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਯਾਦ-ਸ਼ਕਤੀ ਘਟਣ ਲੱਗਦੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਸ-ਵਿਗਿਆਨੀ ਡਾ. ਬੀ ਰਾਮਾਮੂਰਥੀ, ਪ੍ਰਧਾਨ, ਵਰਲਡ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਆਫ ਨਿਊਰੋ-ਸਰਜਨਜ਼ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਇਕ ਤਾਜ਼ਾ ਖੋਜ ਤੋਂ ਇਹ ਤੱਥ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੀ ਉਮਰੇ, ਯਾਦਦਾਸਤ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੰਦਾ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਉਸਾਰੂ ਕੰਮਾਂ 'ਚ ਉਲਝਾਈ ਰੱਖੇ ਅਤੇ ਬਾਹਰੀ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਡਟ

ਕੇ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰੇ। ਉਸ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦਵਤ ਵਾਲੇ ਕੰਮ-ਕਾਜ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਯਾਦਦਾਸਤ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ 'ਚ ਸਹਾਈ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਅਰਸਤੂ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ "ਤੰਦਰੁਸਤ ਸਰੀਰ 'ਚ ਤੰਦਰੁਸਤ ਦਿਮਾਗ ਦਾ ਵਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।" ਸੋ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਚੰਗੀ ਯਾਦਦਾਸਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ

ਆਪਣੀ ਸਿਹਤ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਣਾ ਪਵੇਗਾ, ਯਾਨੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਜਿਉਣ-ਢੰਗ ਅਪਣਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਆਧੁਨਿਕ ਖੋਜਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ 'ਚ ਕੁਝ ਇਕ ਨੁਕਤੇ ਪੇਸ਼ ਹਨ: ਪੇਟ ਭਰ ਕੇ (ਪਰ ਸੰਜਮ ਨਾਲ) ਖਾਓ। ਭਰੇ ਪੇਟ ਨਾਲ ਦਿਮਾਗ ਸਜੱਗ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੱਲ ਖੂਬ ਫੁਰਦੀ ਹੈ। ਕੈਂਬਰਿਜ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਖੋਜਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸਵੇਰ ਦਾ ਨਾਸ਼ਤਾ ਰੂਹ ਭਰ ਕੇ ਖਾਣ ਨਾਲ ਯਾਦ-ਸ਼ਕਤੀ 'ਚ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ, ਰੱਜੇ ਵਿੱਡ ਨਾਲ ਦਿਮਾਗ ਬਿਹਤਰ ਫੈਸਲੇ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿਮਾਗ 'ਚ ਸਿਰੋਟੋਨਿਨ ਨਾਮਕ ਹਾਰਮੋਨ ਦਾ ਪੱਧਰ ਵੱਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਖੋਜੀ ਟੋਨੀ ਦੇ ਮੋਹਰੀ ਮੌਲੀ ਕ੍ਰੋਕਿਟ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰੋਟੋਨਿਨ ਜਿੱਥੇ ਬਿਹਤਰ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਅਤੇ ਯਾਦ-ਸ਼ਕਤੀ 'ਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ 'ਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉੱਥੇ ਹਿੱਸਕ ਜਾਂ ਉਲਾਰ ਵਰਤਾਰੇ ਨੂੰ ਵੀ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾ ਕੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।...

ਪਰ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਸੰਜਮ ਬੜਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੋਟਾਪਾ ਯਾਦਦਾਸਤ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਖਾਂਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਕਿੰਨਾ ਖਾਂਦੇ ਹੋ, ਇਸ ਦਾ ਵੀ ਤੁਹਾਡੀ ਯਾਦਦਾਸਤ ਨਾਲ ਸਿੱਧਾ ਸਬੰਧ ਹੈ। ਡਾ. ਰਸ਼ਮੀ ਗਰਗ ਅਨੁਸਾਰ ਖੁਰਾਕ 'ਚ ਫਾਲਿਕ ਏਸਿਡ, ਆਇਰਨ, ਰਿਬੋਫਲੇਵਿਨ ਅਤੇ ਵਿਟਾਮਿਨ ਬੀ-12 ਦੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਮਾਤਰਾ ਜਿੱਥੇ ਯਾਦਦਾਸਤ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ 'ਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉੱਥੇ ਮਾਨਸਿਕ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਈ ਵੀ ਲਾਹੇਵੰਦ ਹੈ।

ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸੌਣ ਦਾ ਪੈਟਰਨ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਯਾਦਦਾਸਤ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਹੋਏ ਇਕ ਅਧਿਐਨ ਅਨੁਸਾਰ ਚੰਗੀ ਨੀਂਦ ਮਾਨਣ ਨਾਲ ਯਾਦਦਾਸਤ 'ਚ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ, ਮੈਥਿਊ ਵਾਕਰ ਨਾਮਕ ਇਕ ਵਿਗਿਆਨੀ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ

ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਹੈ। ਇਹ ਖੋਜ 12 ਕਾਲਜ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਨੋ ਵਜਾਉਣਾ ਸਿਖਾਇਆ ਗਿਆ। 12 ਘੰਟੇ ਸੌਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪਿਆਨੋ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਕਲਾ ਦੇ ਨੁਕਤਿਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਸਮਰੱਥ ਸਨ। ਇਵੇਂ ਹੀ ਆਸਟਰੀਆ ਦੀ ਸਾਲਜ਼ਬਰਗ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵੱਲੋਂ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਇਕ ਤਾਜ਼ਾ ਖੋਜ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਦੁਪਹਿਰ ਸਮੇਂ ਕੁਝ ਪਲ ਸੌਣ ਲਈ ਸਮਾਂ ਕੱਢਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦਦਾਸਤ ਵਧਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਤੰਦਰੁਸਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਅਰਬਾਨਾ ਸਥਿਤ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਆਫ ਨਾਈਸ ਦੇ ਸਾਇਕਾਲੋਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਆਰਥਰ ਕਰੋਮਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਧਿਐਨ ਮੁਤਾਬਕ ਹਫ਼ਤੇ 'ਚ ਸਿਰਫ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਪੈਦਲ ਚੱਲਣ ਨਾਲ ਜਿੱਥੇ ਯਾਦਦਾਸਤ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉੱਥੇ ਇਮਿਊਨ ਸਿਸਟਮ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੈਰਾਂ, ਪਿੱਠ, ਪੇਟ ਫੇਫੜਿਆਂ ਤੇ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਵੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਗੱਲ ਕੀ, ਜਿਸਮਾਨੀ ਕਸਰਤ ਦੀ ਘਾਟ ਵੀ ਯਾਦਦਾਸਤ ਦੇ ਪਤਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਇਕ ਤਾਜ਼ਾ ਖੋਜ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ 40 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਮਰ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਯਾਦ-ਸ਼ਕਤੀ ਘਟਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂਕਿ ਤਣਾਓ ਵਧਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੇ ਜਦੋਂ ਤਣਾਓ, ਚਿੰਤਾ ਤੇ ਉਦਾਸੀ ਆ ਘੋਰਦੀ ਹੈ ਯਾਦ-ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਗ੍ਰਾਫ ਹੋਰ ਨਿਵਾਣਾਂ ਵੱਲ ਜਾਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ 'ਚ ਕਾਰਟੀਸੋਲ ਨਾਮਕ ਹਾਰਮੋਨ ਦਾ ਰਸਾਉ ਵਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਯਾਦਦਾਸਤ 'ਤੇ ਦੁਰਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਉਹ ਲੋਕ ਵੀ ਯਾਦਦਾਸਤ ਸਬੰਧੀ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ 'ਚ ਘਿਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ 'ਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਗੁਆ ਬੈਠਦੇ ਹਨ।

ਦਰਅਸਲ, ਸਰੀਰ ਦੇ ਜਿਸ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਉਹ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦਾ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਇਕ ਅਟੱਲ ਨਿਯਮ ਹੈ।

ਅੰਤ 'ਚ ਭੁੱਲਕੜਾ ਲਈ ਇਕ ਖੁਸ਼ਖ਼ਬਰੀ : ਬਰਲਿਨ (ਜਰਮਨੀ) ਦੀ ਮੈਕਸ-ਪਲੈਕ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਹੈਨਸ ਹਿਗਲਰ ਰੋਪਰਜ਼ ਦੀ ਲੰਮੀ ਖੋਜ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਹੁਣ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਗੋਲੀ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਸੁੱਤੇ ਹੋਏ ਜਾਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਪੈ ਚੁੱਕੇ ਸੈੱਲਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਤੋਂ ਸਰਗਰਮ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ ਤੇ ਗੱਲਾਂ ਭੁੱਲਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ 'ਚ ਮਦਦ ਕਰੇਗੀ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਚੁਹਿਓ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਜਾਨਵਰਾਂ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤਜਰਬਿਆਂ ਤੋਂ ਬੜੇ ਉਤਸ਼ਾਹਜਨਕ ਨਤੀਜੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹਨ। ਵੈਸੇ, ਇਹ ਗੋਲੀ, ਵਡੇਰੀ ਉਮਰ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਗੱਲ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਆਸ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੋਲੀ ਛੇਤੀ ਹੀ ਬਜ਼ਾਰ 'ਚ ਮਿਲਣ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗੀ।

ਇਤਫ਼ਾਕਵੱਸ, ਯਾਦਦਾਸਤ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੀਆਂ, 'ਸੰਖ ਪੁਸ਼ਪੀ' ਵਰਗੀਆਂ ਕੁਝ ਇੱਕ ਦਵਾਈਆਂ ਮਾਰਕੀਟ 'ਚ ਉਪਲਬਧ ਹਨ। ਪਰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਮਹਿਜ ਮਨੋ-ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਹੀ ਹੈ।...ਯਾਦ-ਸ਼ਕਤੀ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕੇਵਲ ਵਿਗਿਆਨਕ ਤਕਨੀਕ ਹੀ ਕਾਰਗਰ ਸਿੱਧ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਯਾਨੀ ਜੇਕਰ ਇਨਸਾਨ ਆਪਣੀ ਸਿਹਤ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖੇ, ਖੁਸ਼ ਰਹੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਉਸਾਰੂ ਕੰਮਾਂ 'ਚ ਲਗਾਈ ਰੱਖੇ ਤਾਂ ਉਹ ਨਿਸ਼ਚੈ ਹੀ ਆਪਣੀ 'ਯਾਦਦਾਸਤ ਕੇਂਦਰ' ਰੂਪੀ ਕੋਠੜੀ 'ਚ ਦੀਵਾ ਬਲਦਾ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਬਿੱਲੀ ਵਾਂਗ ਦਿੱਲੀ ਦਾਅ 'ਤੇ!

ਪੰਜੇ ਪਾਸ ਹੁਣ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਦਿਨ ਰਹਿੰਦੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਏ ਬਹੁਤ ਲੁਭਾਉਣੀਆਂ ਜੀ। ਹੋਕਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਝਾੜੂ 'ਗਰੰਟੀਆਂ' ਦਾ ਮਗਰ ਲਾਉਣੀਆਂ ਚਾਹੇ ਸੁਆਣੀਆਂ ਜੀ। ਬਹਿ ਕੇ ਹਾਥੀ 'ਤੇ 'ਤੱਕੜੀ' ਕਰੋ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀਆਂ ਗਲੁਤੀਆਂ ਚਾਹੇ ਭੁਲਾਉਣੀਆਂ ਜੀ। ਲੈ ਕੇ ਬਾਪੜਾ ਕਈਆਂ ਨੇ 'ਕਮਲ' ਵਾਲਾ ਕਿਤੇ ਲਾਉਣੀਆਂ ਕਿਤੇ 'ਬੁਝਾਉਣੀਆਂ' ਜੀ। 'ਗੋਮ' ਏਦਾਂ ਦੀ ਖੇਡੋ ਗੀ ਜਾਪਦਾ ਐ ਸਭ ਨੂੰ ਵਿਚ ਹੈਰਾਨੀ ਦੇ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ। ਬਿੱਲੀ ਬੈਠਦੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘਾਤ ਲਾ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਦਾਅ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲਾਉਣ ਵਾਲੀ !

ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ 'ਦੁਪਾਲ ਪੁਰ'
001-408-915-1268

ਬਿਕਰਮ ਮਜੀਠੀਆ 'ਤੇ ਕੇਸ: ਕੀ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਮਜੀਠੀਆ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਸਕੇਗੀ?

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਚੰਨੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਧੜਲੇਦਾਰ ਨੇਤਾ ਅਤੇ ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀ ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਮਜੀਠੀਆ ਖਿਲਾਫ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕੇਸ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਨਵੇਂ ਲਗਾਏ ਗਏ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਡੀ ਜੀ ਪੀ ਸਿਧਾਰਥ ਚੌਟੋਪਾਧਿਆਏ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ 'ਤੇ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਡੀ ਜੀ ਪੀ ਨੇ ਬੀ ਓ ਆਈ (ਬਿਓਰੇ ਆਫ ਇਨਸੈਸਟੀਗੇਸ਼ਨ) ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਲਿਖ ਕੇ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਡੀ ਜੀ ਪੀ ਨੇ ਐੱਸ ਆਈ ਟੀ ਦੇ ਗਠਨ ਲਈ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਦਰਅਸਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨਵੇਂ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਪਟਵਾਲੀਆ ਨੇ ਇਕ ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਓਪੀਨੀਅਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਲੋਂ ਪਿਛਲੇ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਹੀ ਬਿਕਰਮ ਮਜੀਠੀਆ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਵਿਉਂਤਾਂ ਘੜੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਜਾਮਾ ਪਹਿਨਾਉਂਦਿਆਂ ਬੀਤੀ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਬਿਕਰਮ ਮਜੀਠੀਆ ਖਿਲਾਫ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰ ਕੀਤਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਕੇਸ ਮੋਹਾਲੀ ਵਿਚ ਬਿਊਰੋ ਆਫ ਇਨਸੈਸਟੀਗੇਸ਼ਨ (ਬੀ ਓ ਆਈ) ਵਲੋਂ ਸਟੇਟ ਕ੍ਰਾਈਮ ਪੁਲਸ ਬਾਣੇ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਜੀਠੀਆ ਖਿਲਾਫ ਡਰੱਗ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਲਗਾਤਾਰ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹ ਕੇਸ ਐੱਨ ਡੀ ਪੀ ਐੱਸ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 25/27ਏ/29 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਜੀਠੀਆ ਨੂੰ ਫੜਨ ਲਈ ਏ ਆਈ ਜੀ ਬਲਰਾਜ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂਚ

ਟੀਮ (ਸਿੱਟ) ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰ ਡੀ ਐੱਸ ਪੀ ਰਾਜੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਤੇ ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਹਨ। ਮਜੀਠੀਆ ਖਿਲਾਫ 49 ਸਫਿਆਂ ਦੀ ਐੱਫ ਆਈ ਆਰ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਦੋਸ਼ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਤੇ ਗੱਡੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਡਰੱਗ ਸਮੱਗਲਿੰਗ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ। ਨਸ਼ੇ ਵੰਡਣ ਤੇ ਵੇਚਣ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਫਾਈਨੈਂਸ ਕੀਤਾ। ਡਰੱਗ ਸਮੱਗਲਿੰਗ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਰਚੀ। ਮਜੀਠੀਆ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਥਿਤ ਘਰ ਵਿਚ ਵਿਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਐੱਨ ਆਰ ਆਈ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨੋਵਾ ਤੇ ਗੰਨਮੈਨ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਸੈਕਟਰ 39 ਸਥਿਤ ਸਰਕਾਰੀ ਘਰ ਵਿਚ ਵੀ ਨਸ਼ਾ ਸਮੱਗਲਰ ਠਹਿਰਦੇ ਰਹੇ। ਇਹ ਕੇਸ ਨਸ਼ਾ ਸਮੱਗਲਿੰਗ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿਚ ਫੜੇ ਗਏ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ 'ਤੇ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿੱਚ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਤੋਂ ਮਜੀਠੀਆ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲੱਗਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਨਸ਼ਾ ਤਸਕਰੀ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਸਜ਼ਾ ਭੁਗਤ ਰਹੇ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਸ ਦੇ ਬਰਖ਼ਾਸਤ ਡੀ ਐੱਸ ਪੀ ਅਤੇ ਪਹਿਲਵਾਨ ਜਗਦੀਸ਼ ਭੋਲਾ ਨੇ ਵੀ ਕੇਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਕਈ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਬਣੀ ਸਿੱਟ ਦੇ ਇਕ ਸੀਨੀਅਰ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ 'ਚ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਪੈਸ਼ਲ ਟਾਸਕ ਫੋਰਸ (ਐੱਸ ਟੀ ਐੱਫ) ਦੀ ਰਿ-ਪੋਰਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮਜੀਠੀਆ ਖਿਲਾਫ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ

ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ 2018 ਵਿੱਚ ਏਡੀਜੀਪੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਮਜੀਠੀਆ ਦੇ ਨਾਂ ਦਾ ਵੀ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਵਜੋਤ ਸਿੰਘੂ ਵੀ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੂਤਰਾਂ ਦੀ ਮੰਨੀਏ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਲੋਂ ਬਿਕਰਮ ਮਜੀਠੀਆ ਨੂੰ ਘੇਰਨ ਦੇ ਲਈ ਜਾਲ ਬੁਣਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਾਂ ਵਲੋਂ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਝੂਠੇ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਭਿਣਕ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਮਜੀਠੀਆ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਸ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਛੱਡ ਕੇ ਕੇਂਦਰੀ ਬਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਉੱਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਖਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲਾ ਹੈ, ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਨਸ਼ਾ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਫੜੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਮਜੀਠੀਆ ਵੀ ਫੜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਹਾਈਕੋਰਟ 'ਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀਲਬੰਦ ਐਸਟੀਐਫ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕਾਫੀ ਸਿਆਸਤ ਗਰਮਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਸਿੰਘੂ ਅਤੇ ਚੰਨੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚਾਲੇ ਜੰਗ ਛਿੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਿੰਘੂ ਦੇ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਪਹਿਲਾ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਬਦਲਿਆ ਗਿਆ।

ਉੱਤਰ-ਪੂਰਬ 'ਚ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ?

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ

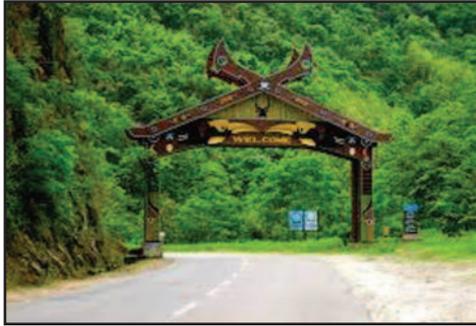
ਨਾਗਾਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਨਜਾਣੇ ਵਿੱਚ 14 ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਇੱਕ ਅਤਿਅੰਤ ਦੁਖਦ ਘਟਨਾ ਹੈ। ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਉਥੇ ਸਰਗਰਮ ਅੱਤਵਾਦੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਰਥਕ ਘਟਨਾ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ-ਮਰੋੜ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਲਾਭ ਲੈਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਇਹ ਘਟਨਾ ਨਾਗਾਲੈਂਡ ਦੇ ਮੌਨ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਵਾਪਰੀ ਜੋ ਕੋਨਯਕ ਨਗਾ ਇਲਾਕਾ ਹੈ। ਕੋਨਯਕ ਨਗਾ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਮਰਥਕ ਹਨ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੁਤਾਬਕ ਕੁਝ ਕਿਰਤੀ ਕੋਲੇ ਦੀ ਖਾਣ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਵੈਨ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਘਰ ਪਰਤ ਰਹੇ ਸਨ। ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਨੂੰ ਸੂਚਨਾ ਸੀ ਕਿ ਐਨਐਸਸੀਐਨ (ਕੇ) ਧੜੇ ਦੇ ਅੱਤਵਾਦੀ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਸੈਨਾ ਦੇ ਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਗੱਡੀ ਰੋਕਣ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਪਰ ਡਰਾਈਵਰ ਨੇ ਗੱਡੀ ਹੋਰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਭਜਾ ਲਈ। ਇਸ 'ਤੇ ਫ਼ੌਜੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਪਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾ ਦਿੱਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅੱਠ ਕਿਰਤੀ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕ ਘਟਨਾ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਆ ਗਏ। ਕਿਰਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਆ ਗਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਵਾਬੀ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਤਦ ਜਵਾਬੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਦਿਆਂ ਫ਼ੌਜੀਆਂ ਨੇ ਆਤਮ-ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਛੇ ਹੋਰ ਪੇਂਡੂ ਮਾਰੇ ਗਏ ਅਤੇ ਇੱਕ ਫ਼ੌਜੀ ਦੀ ਵੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਕਈ ਫ਼ੌਜੀ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਵੀ ਹੋ ਗਏ। ਘਟਨਾ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ ਫ਼ੌਜ ਨੇ ਮੇਜਰ ਜਨਰਲ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਇੱਕ ਕੋਰਟ ਆਫ ਇਨਕੁਆਇਰੀ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵੀ ਇੱਕ ਸਪੈਸ਼ਲ ਇਨਵੈਸਟੀਗੇਸ਼ਨ ਟੀਮ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਂਚ-ਪੜਤਾਲ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਉਥੇ ਹੀ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਉਕਤ ਘਟਨਾ ਨੂੰ 'ਮੋਢਾਗੀ' ਕਰਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗ਼ਲਤ ਪਛਾਣ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹਾਦਸਾ ਵਾਪਰਿਆ। ਇੱਥੇ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦਰੋਹੀਆਂ ਦੇ ਦਮਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਅਕਸਰ ਜਾਣੇ-ਅਨਜਾਣੇ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦੇਣੀਆਂ ਉਚਿਤ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਇਰਾਕ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਾਰਚ 2017 ਨੂੰ ਮੌਸੂਲ ਦੇ ਲਾਗੇ ਆਈਐੱਸ ਦੇ ਟਿਕਾਣਿਆਂ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਦੀ ਲਪੇਟ ਵਿੱਚ 14 ਨਾਗਰਿਕ ਵੀ ਆ ਗਏ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਬੰਬ ਸੁੱਟਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਲਾਗੇ ਰੱਖੇ ਜਲਣਸ਼ੀਲ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਅੱਗ ਲੱਗ ਗਈ ਸੀ। ਸੀਰੀਆ ਵਿੱਚ 15 ਜੁਲਾਈ 2017 ਨੂੰ ਇਸਲਾਮਿਕ ਸਟੇਟ ਦੇ ਚਾਰ ਟਿਕਾਣਿਆਂ 'ਤੇ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ 13 ਨਾਗਰਿਕ ਵੀ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਦੇ ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਹੀ ਸੀ। ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਤਾਂ ਭਿਆਨਕ ਹਨ। ਉਥੇ ਸੰਨ 2016 ਤੋਂ 2020 ਦੌਰਾਨ ਇੱਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਮੁਤਾਬਕ ਹਵਾਈ ਹਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੁੱਲ 2122 ਨਾਗਰਿਕ ਮਾਰੇ ਗਏ ਅਤੇ 1855 ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ। ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਖ਼ਮੀਆਂ ਵਿੱਚ 40 ਫ਼ੀਸਦੀ ਬੇਹੱਦ ਘੱਟ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਤੀਹ ਅਗਸਤ 2021 ਨੂੰ ਅਮਰੀਕੀ ਡਰੋਨ ਹਮਲੇ ਨਾਲ ਜੋ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ, ਉਹ ਖ਼ਾਸ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਰਿਹਾ। ਅਮਰੀਕੀ ਫ਼ੌਜ ਨੂੰ ਖ਼ਬਰ ਮਿਲੀ ਸੀ ਕਿ ਆਈਐੱਸ ਖੁਰਾਸਾਨ ਦੇ ਕੁਝ ਫਿਦਾਈਨ ਹਮਲਾਵਰ ਗੱਡੀ

ਰਾਹੀਂ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਜਨਰਲ ਮਾਰਕ ਮਿਲੇ ਮੁਤਾਬਕ ਖੁਫ਼ੀਆ ਸੂਚਨਾ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸੀ। ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਮਰੀਕੀ ਫ਼ੌਜੀਆਂ ਨੇ ਕਾਬੁਲ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਏਅਰਪੋਰਟ ਦੇ ਲਾਗੇ ਡਰੋਨ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅੱਤਵਾਦੀ ਨਹੀਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਪਰ 10 ਬੇਗ਼ਨਾਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਾਨ

ਚਲੀ ਗਈ। ਅਮਰੀਕੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਨੂੰ 'ਕੋਲੋਟਰਲ ਡੋਮੇਜ' ਕਹਿ ਕੇ ਰਫ਼ਾ-ਦਫ਼ਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਸਬੰਧਤ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਜ਼ਰੂਰਤ ਮੁਤਾਬਕ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨਾਗਾਲੈਂਡ ਦੀ ਘਟਨਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਜਾਂਚ ਜਲਦੀ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਵਾ ਕੇ ਢੁੱਕਵੀਂ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫ਼ੌਜ ਨੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਾਕਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਨੀਅਤ ਵਿੱਚ ਖੋਟ ਸੀ ਤਾਂ ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ ਸਮਾਂ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੌਰਾਨ

ਜਦੋਂ ਨਿਆਂ ਹੱਥੋਂ ਅਨਿਆਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ

(ਸਫ਼ਾ 8 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਸੀਬੀਆਈ ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਸਪੈਸ਼ਲ ਲੀਵ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ ਚਾਰ ਸਾਲ ਹੋਰ ਲੱਗ ਗਏ ਜਦੋਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਪੈਸ਼ਲ ਲੀਵ ਪਟੀਸ਼ਨ ਖਾਰਜ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਕੇਸ ਦਾ ਅੰਤਮ ਨਿਬੰਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਗਭਗ 38 ਸਾਲ ਬੇਚੈਨੀ ਝਾਗਣੀ ਪਈ। ਇੱਕ ਲੇਖੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੀ ਗੁਜ਼ਰ ਗਈ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਇੰਦੂ ਆਨੰਦ 38 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਉਹ 76 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਤੇ ਭਤੀਜਾ ਉਦੋਂ ਗਭਰੀਟ ਸਨ ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਹੁਣ ਪੰਜਾਹਵਿਆਂ ਦੇ ਮੱਧ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਅਪੀਲਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜੇਐੱਸ ਆਨੰਦ ਦੀ ਮੌਤ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਇਸ ਲੰਮੇ ਅਰਸੇ ਦੌਰਾਨ ਸਮਾਜ ਅੰਦਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਸ ਦਾ ਭਲੀਭਾਂਤ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਦਬਾਓ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿੰਜ ਝੱਲਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਤੇ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਅਸਰ ਪਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਹੀ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈਆਂ।

ਸਾਨੂੰ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਾਇਮ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਫ਼ੌਜ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਜੋ ਕੁਝ ਹੋਇਆ ਉਸ ਦਾ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬੇਹੱਦ ਖੋਦ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਢੁੱਕਵਾਂ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਇੱਕ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਖੋਦ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਘਟਨਾ ਨਾਲ ਕੁਝ ਲੋਕ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਮਦਰਦੀ ਜਾਂ ਝੁਕਾਅ ਵਿਦਰੋਹੀ ਸੰਗਠਨਾਂ ਵੱਲ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਰਾਜਨੀਤਕ ਰੋਟੀਆਂ ਸੇਕਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਫ਼ੌਜ ਵਿਰੁੱਧ ਕੂੜ-ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਵਰਗ ਤਾਂ ਨਾਗਾਲੈਂਡ ਤੋਂ ਹੀ ਫ਼ੌਜ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਐਨਐਸਸੀਐਨ (ਆਈ-ਐੱਮ) ਦੇ ਨੇਤਾ ਅੰਦਰਖਾਤੇ ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋ ਰਹੇ ਹੋਣਗੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਕੂੜ-ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲ ਬੜੇ ਅੱਖੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਅਨੇਕ ਸੰਗਠਨ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਵਿਦਰੋਹ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਤੀਤ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਾਗਾ ਵਿਦਰੋਹੀਆਂ ਨਾਲ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਸਮਝੌਤੇ ਵੀ ਕੀਤੇ ਹਨ ਪਰ ਬਾਗ਼ੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਵਰਗ ਹਮੇਸ਼ਾ ਨਵੇਂ ਮੁੱਦੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਬਗ਼ਾਵਤ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਸੰਨ 1963 ਵਿੱਚ ਨਾਗਾਲੈਂਡ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਲੱਗ ਸੂਬੇ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਵੀ ਬਗ਼ਾਵਤ ਦੀ ਚੰਗਿਆਤੀ ਨਹੀਂ ਬੁਝੀ। ਸੰਨ 1975 ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਲਾਂਗ ਸਮਝੌਤਾ ਹੋਇਆ ਪਰ ਐਨਐਸਸੀਐਨ (ਆਈ-ਐੱਮ) ਦੇ ਲੋਕ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਮੁੱਕ ਗਏ।

ਬਿਜਲੀ ਬਾਰੇ 'ਵ੍ਹਾਈਟ ਪੇਪਰ' ਦਾ ਕੱਚ-ਸੱਚ

(ਸਫ਼ਾ 18 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਰੇਟ ਝੱਜਰ ਨਾਲੋਂ ਬਿਹਤਰ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਖ਼ਰੀਦ ਰੇਟ 30 ਪੈਸੇ ਪ੍ਰਤੀ ਯੂਨਿਟ ਵੱਧ ਹੈ। ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਤਾਂ ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ (1980 ਮੈਗਾਵਾਟ) ਅਤੇ ਰਾਜਪੁਰਾ (1400 ਮੈਗਾਵਾਟ) ਬਰਮਲ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਝੱਜਰ (1320 ਮੈਗਾਵਾਟ) ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ ਅਤੇ ਰਾਜਪੁਰਾ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੇਟ ਝੱਜਰ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ ਪਰ ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ ਤੇ ਰਾਜਪੁਰਾ ਦੇ ਕੁੱਲ ਰੇਟ (ਫਿਕਸਡ ਚਾਰਜਿਜ਼ + ਐਨਰਜੀ ਚਾਰਜਿਜ਼) ਝੱਜਰ ਨਾਲੋਂ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 21 ਅਤੇ 30 ਪੈਸੇ ਪ੍ਰਤੀ ਯੂਨਿਟ ਵੱਧ ਹਨ। ਆਮ ਬੰਦਾ ਵੀ ਜਦੋਂ ਬਾਜ਼ਾਰੋਂ ਕੋਈ ਵਸਤ ਖਰੀਦਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਆਂਢ-ਗੁਆਂਢ ਤੋਂ ਪੁੱਛ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਕਿੰਨੇ ਦੀ ਖਰੀਦੀ ਹੈ। ਬਾਜ਼ਾਰ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਵੀ ਦੋ-ਚਾਰ ਦੁਕਾਨਾਂ ਤੋਂ ਭਾਅ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਮਹਿੰਗੀ ਨਾ ਖਰੀਦ ਬੈਠੇ ਪਰ ਇੱਥੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਘਰ (ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ) ਵਿੱਚ ਹੀ ਖਰੀਦੀ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਭਾਅ ਦੇਖਣ ਦੀ ਖੋਚਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾ 5-15 ਮੁਤਾਬਕ ਜੇ ਟੈਂਡਰਾਂ ਦੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਰੇਟ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਮਾਰਕੀਟ ਰੇਟਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹਨ ਤਾਂ ਟੈਂਡਰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਅਤੇ

ਭਾਰਤੀ ਬਿਜਲੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 63 ਵਿੱਚ ਵੀ ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ 'ਬਿਡਿੰਗ ਪ੍ਰੋਸੈਸ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ' ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇੱਥੇ ਤਾਂ ਵੱਡੀ ਅਣਦੇਖੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਇਹ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗੰਭੀਰ ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ, ਇੱਕੋ ਤਕਨੀਕ, ਇੱਕੋ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲੱਗੇ ਤਿੰਨ ਬਰਮਲ ਪਲਾਂਟਾਂ ਦੇ ਰੇਟਾਂ ਖ਼ਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫਿਕਸਡ ਚਾਰਜਿਜ਼ ਵਿੱਚ ਐਨਾ ਫ਼ਰਕ ਕਿਉਂ ਹੈ? ਵ੍ਹਾਈਟ ਪੇਪਰ ਸਾਰੇ ਸ਼ੱਕ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਜਿਹੇ ਕਈ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਨਾ ਦੇਣ ਕਰ ਕੇ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵ੍ਹਾਈਟ ਪੇਪਰ ਮਹਿੰਗੇ ਖਾਨਾਪੂਰਤੀ ਤੇ ਦਿਖਾਵਾ ਹੀ ਹੈ। ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ ਅਤੇ ਰਾਜਪੁਰਾ ਬਰਮਲਾਂ ਦੇ ਬਿਜਲੀ ਖ਼ਰੀਦ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਦੇ ਰੇਟ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਣਾ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਬਿਜਲੀ ਵਰਤੇ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਫਿਕਸਡ ਚਾਰਜਿਜ਼ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੋਣਾ ਮਹਿੰਗੀ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਹੈ।

ਬਿਜਲੀ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਦਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਿੱਲ ਬੜੀ ਹੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਅਤੇ ਬਾਰੀਕੀ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਯਕੀਨ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਵਿਚਲੀਆਂ ਤਰੁੱਟੀਆਂ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਇਹ ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਹੱਲ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿਹਤ ਸਬੰਧੀ ਮੁੱਦੇ ਕੀ ਹੋਣ?

(ਸਫ਼ਾ 16 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਬਣਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿਹਤ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਹੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਕੌਮੀ ਪੱਧਰ ਦੀ ਵਿਉਂਤਬੰਦੀ ਹੇਠ ਪੰਜਾਬ ਕੋਲ 2900 ਸਬ ਸੈਂਟਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਵੈਲਨੈੱਸ ਸੈਂਟਰ ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੁੱਢਲੇ ਸਿਹਤ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 233 ਅਤੇ ਸਮੂਹਿਕ ਸਿਹਤ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 139 ਹੈ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਤਹਿਸੀਲ ਪੱਧਰੀ ਹਸਪਤਾਲ 64 ਹਨ ਅਤੇ ਚਾਰ ਸਰਕਾਰੀ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਹਨ। ਇਹ ਤਸੱਲੀਬਖ਼ਸ਼ ਤਸਵੀਰ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਮਾਰਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਡਾਕਟਰ, ਨਰਸ, ਸਾਜ਼ੋ-ਸਮਾਨ, ਦਵਾਈਆਂ ਆਦਿ। ਇਹ ਕਹਿਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਹਰਜ ਨਹੀਂ ਕਿ ਬਹੁਤੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਤੱਕ, ਸਹੂਲਤਾਂ ਪੱਖੋਂ ਸੰਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਅਕਸਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮੰਨ ਵੀ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਡਾਕਟਰ (ਐਮਬੀਬੀਐੱਸ ਜਾਂ ਐਮਡੀ) ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ, ਸਿਹਤ ਕੇਂਦਰਾਂ, ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਿਹਤ ਕੇਂਦਰਾਂ ਤੇ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ ਜਾਂ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ। ਇਸ ਦਾ ਇੱਕ ਹੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਪੱਕੀ ਤਬਾਦਲਾ ਨੀਤੀ ਹੋਵੇ, ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਕਿੰਨੇ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਤਹਿਸੀਲ ਜਾਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇਗਾ। ਦੂਜਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰ-ਕਰਵਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਮੌਜੂਦਾ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਉਹ ਮੁੱਦੇ ਹਨ:

* ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ, ਦੇਸ਼ ਕੋਲ ਆਪਣੀ ਸਿਹਤ ਨੀਤੀ

ਹੈ, ਇਹ ਭਾਵੇਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ 35 ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਈ। 1987 ਵਿੱਚ ਬਣੀ ਸਿਹਤ ਨੀਤੀ 2002 ਤੋਂ 2017 ਵਿੱਚ ਸੋਧੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਝੁਕਾਅ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਖੇਤਰ, ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਿਹਤ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਦੀ ਵਸੋਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੀਵਨ ਸ਼ੈਲੀ ਅਤੇ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਿਹਤ ਨੀਤੀ ਬਣਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਨੀਤੀ ਜੋ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਕਰੇ, ਸਿਹਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਲੋੜ ਮੁਤਾਬਕ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਕਰੇ ਹੀ, ਨਾਲ ਹੀ ਸਭ ਤਕ ਬਰਾਬਰ ਸਿਹਤ ਸਹੂਲਤਾਂ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੇ। ਬਰਾਬਰ ਅਤੇ ਮਿਆਰੀ ਸਿਹਤ ਸਹੂਲਤਾਂ ਰਾਜ ਦੀ ਸਿਹਤ ਨੀਤੀ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਨੁਕਤਾ ਹੋਵੇ।

* ਹਰ ਖੇਤਰ-ਖਿੱਤੇ ਤੇ ਵਰਗ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਬਰਾਬਰ ਅਤੇ ਮਿਆਰੀ ਸਹੂਲਤਾਂ, ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਆਧਾਰ ਬਣੇਗਾ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਹੈ ਆਰਥਿਕਤਾ। ਸਿਹਤ ਬਜਟ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਉੱਜ ਅਜੇ ਇਹ 4 ਫੀਸਦ ਹੈ ਜੋ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 515 ਫੀਸਦ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਰਾਜ ਆਪਣੀ ਵਿਉਂਤ ਨਾਲ ਕੁਝ ਹੋਰ ਵਧਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵਧਾਵੇ। ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੀ ਸਿਹਤ ਬਜਟ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਸਟਾਫ਼ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਤੇ ਖਰਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਿਗੂਣੀ ਜਿਹੀ ਰਾਸ਼ੀ ਹੀ ਹੋਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕੰਮਾਂ, ਸਾਜ਼ੋ-ਸਮਾਨ, ਦਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਬਿਲਡਿੰਗ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਲਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। * ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਸਿਹਤ ਢਾਂਚਾ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਸਬ ਸੈਂਟਰਾਂ, ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਹੈਲਥ ਸੈਂਟਰਾਂ, ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਹੈਲਥ ਸੈਂਟਰਾਂ ਅਤੇ

ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਵੇ। ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ, ਉਹ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। 'ਜਿੱਥੇ ਬਿਮਾਰ-ਉਥੇ ਇਲਾਜ' ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਬੂਹੇ ਤੇ ਸਿਹਤ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਇਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਕਦਮ ਵਧਾਏ ਜਾਣ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜੁੜਿਆ ਅਹਿਮ ਮਸਲਾ ਹੈ 'ਰੈਫਰਲ ਸਿਸਟਮ' ਦਾ, ਆਪਸੀ ਤਾਲਮੇਲ ਦਾ। ਕੋਈ ਵੀ ਸ਼ਖ਼ਸ ਬਿਮਾਰ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਵਿਵਸਥਾ ਤਹਿਤ ਸਬ ਸੈਂਟਰ, ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਜਾਂ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਸੈਂਟਰ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਜਾਂ ਏਮਸ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚੇ। ਇਸ ਨਾਲ ਗੰਭੀਰ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਖੱਜਲ-ਖੁਆਰੀ ਵੀ ਬਚੇਗੀ ਤੇ ਤੀਜੇ ਪੱਧਰ ਦੇ ਇਲਾਜ ਕੇਂਦਰਾਂ ਤੇ ਬੋਮਤਲਬ ਦਾ ਭਾਰ ਵੀ ਘਟੇਗਾ। ਇਹ ਤਾਲਮੇਲ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਕਰੇ। ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣ ਲਈ ਐਂਬੂਲੰਸਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਵੇ। ਹੇਠਲੇ ਪੱਧਰ ਦਾ ਸਟਾਫ਼ ਹੀ ਖੁਦ ਗੰਭੀਰ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਖੁਦ ਅਗਲੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਜਾਵੇ।

* ਸਿਹਤ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਦਖਲ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੁੱਦਾ 'ਮੁਨਾਫ਼ਾ' ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਕਿਸੇ ਤੈਅ ਹੱਦ ਤੱਕ ਨਾ ਰਹਿ ਕੇ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਸੀਂ ਰੋਜ਼ ਦੇਖਦੇ-ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਲਈ ਪਬਲਿਕ-ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਪਾਰਟਨਰਸ਼ਿਪ (ਪੀਪੀਪੀ) ਦੇ ਮਾਡਲ ਨਿਰਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ। ਇਹ ਮਾਡਲ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਅਦਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉਗਲ ਫੜਾ ਕੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਬਜ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਰਾਹ ਮੋਕਲਾ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

* ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਕਲੀਨਿਕਲ ਐਸਟੈਬਲਿਸ਼ਮੈਂਟ ਬਿੱਲ (ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਦੀ ਕਾਰਜ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸੰਬੰਧੀ ਨਿਯਮਵਾਲੀ ਤਿਆਰ ਹੈ) ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਹਰ ਵਾਰੀ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੇ ਦਬਾਓ ਹੇਠ ਆ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਟਾਲਾ ਵੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਲੁੱਟ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। * ਸਿਹਤ ਵਿੱਚ ਖਰਚ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਸਿਹਤ ਬੀਮਾ ਦਾ ਮਾਡਲ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਹੋਰ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਪੱਲਾ ਝਾੜਨ ਲਈ। ਜੇ ਇਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀਆਂ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਦੇਣ ਦਾ ਮਾਡਲ ਵੱਧ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਨੂੰ ਅਪਨਾਉਣਾ ਵੀ ਹੈ ਤਾਂ ਹਰ ਨਾਗਰਿਕ ਦਾ ਕਾਰਡ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਉਹ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ, ਤਕਲੀਫ਼ ਲਈ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਖਾਸ ਡਾਕਟਰ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਵੇ। ਉਥੋਂ ਉਹ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾ ਸਕੇ ਤੇ ਸਾਰਾ ਭੁਗਤਾਨ ਸਰਕਾਰ/ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀ ਕਰੇ। ਹੁਣ ਵਾਂਗ ਨਹੀਂ ਕਿ ਬੀਮਾ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਸਿਰਫ ਹਸਪਤਾਲ ਦਾਖਲੇ ਤੇ ਹੀ ਮਿਲੇਗਾ। * ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਮਸਲਾ ਬਿਮਾਰ ਹੋਣ ਦੀ ਉਡੀਕ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਰਹਿਣ ਦੇ ਪਹਿਲੂ ਤੋਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਸੰਤੁਲਿਤ ਖੁਰਾਕ, ਕੰਮ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ (ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਦੇ ਹਾਲਤ) ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਆਦਿ ਹੋਰ ਅਹਿਮ ਪਹਿਲੂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਬਿਮਾਰੀ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਵੇ।

ਨਾਗਾਲੈਂਡ- ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸੁਹੱਪਣ ਦਾ ਸੁਮੇਲ

ਨਾਗਾਲੈਂਡ ਦੇ ਵਾਸੀ ਮਾਣ ਨਾਲ ਭਰੇ ਤੇ ਬੁਲੰਦ ਹੌਸਲੇ ਵਾਲੇ ਯੋਧੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਕਦੀ ਇਸ ਪ੍ਰਾਂਤ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਅਜਿਹਾ ਜ਼ਰੂਰ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਹਰੀ-ਭਰੀ ਧਰਤੀ ਇੰਨੀ ਖੂਨ ਭਿੰਜੀ ਹੈ। ਕੋਹਿਮਾ ਦੇ ਅਜਾਇਬ ਘਰ ਵਿਚ ਹਾਲੇ ਵੀ ਅਸਲੀ ਟ੍ਰਾਫੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਮਨੀਪੁਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਕਿਸਾਮਾ ਵਿਚ ਇਕ ਵਿਰਾਸਤੀ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀਆਂ ਖੋਪੜੀਆਂ, ਸ਼ਿਕਾਰ ਦੌਰਾਨ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀਆਂ ਟ੍ਰਾਫੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਿਕਾਰ ਦਾ ਅਖੀਰਲਾ ਮਾਮਲਾ 1958 ਵਿਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਸੀ। ਪਿਛਲੀ ਸਦੀ ਦੌਰਾਨ ਇਹਨਾਂ ਪਹਾੜਾਂ 'ਚ ਇਸਾਈਅਤ ਦੀ ਲਹਿਰ ਚੱਲੀ ਅਤੇ ਨਾਗਾ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹੇ।

ਇੱਥੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਜੰਗ ਅੰਦਰ ਜੰਗ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। 1947 ਤੋਂ ਬਾਅਦ (ਫੀਜ਼ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਨਾਗਿਆਂ ਨੇ ਉਸ ਸਾਲ 14 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕੁਦਰਤੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ) ਅਤੇ ਮਗਰੋਂ ਹੋਏ ਭਾਰਤੀ ਕਬਜ਼ੇ ਬਾਅਦ ਦੋਵੇਂ ਪਿਰਾਂ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਭਾਰਤੀ ਜਵਾਨ ਅਤੇ ਨਾਗਾ ਸਿਪਾਹੀ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਮੋਰੇਹ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਸੜਕ, ਜਿਹੜੀ ਭਾਈਵਾਲ ਫੌਜਾਂ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੇ ਵਰਤੀ ਸੀ, ਅੱਜ ਨਾਗਾ ਫੌਜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਬਰਾਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਪਈ ਹੈ। ਇਕ ਕਬਰ 'ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, "ਮੇਜਰ ਸੀ. ਐਸ. ਓ. ਜਾਨੋ, ਨਾਗਾ ਆਰਮੀ, ਜਨਮ 1950, ਮੌਤ 1988, ਸਿਖਲਾਈ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ 'ਚ, 1963-1964, ਚੀਨ 'ਚ ਸਿਖਲਾਈ 1966-68। ਅੱਗੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਪਰ ਪਹਾੜਾਂ 'ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਦੀ ਅਸਮ ਰਾਈਫਲਜ਼ ਇਕਾਈ ਆਪਣੇ ਕੈਂਪ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖਦੀ ਹੈ।

ਪੇਰੇਨ ਦੇ ਜ਼ੈਲਿੰਗਜ਼ ਹਾਲੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਤਨ ਧਰਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੋਰ ਨਾਗਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਭੋਜਨ ਦੀ ਗੱਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਨਾਗਾ ਲੋਕ ਆਪਣਾ ਰਵਾਇਤੀ ਭੋਜਨ ਖਾਣਾ ਹੀ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕੋਹਿਮਾ ਦੀ ਸੁਪਰ ਮਾਰਕੀਟ ਵਿਚ ਲੱਗੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ 'ਚ ਭਾਂਡ-ਭਾਂਡ ਦੇ ਕੀਤੇ-ਮਕੌਤੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਤੁਸੀਂ ਡੱਡੂ, ਘੋਗੇ, ਰੇਸ਼ਮ ਦੇ ਕੀਤੇ, ਕੁੱਤੇ ਦਾ ਮਾਸ ਆਦਿ ਖਰੀਦ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਕੁੱਤੇ ਦਾ ਮਾਸ ਨਾਗਾ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਭੋਜਨ ਹੈ। ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੋ ਕਿ ਡੱਡੂਆਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਚਿਣਾਣਾ ਹੈ।

ਖੋਨੋਮ ਲਾਗਲੀ ਇਕ ਰੱਖ ਬੜੀ ਵੱਡੀ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਇਸ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਪਹਾੜ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ 'ਤੇ ਘੁੰਮਣ-ਫਿਰਨ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਆਨੰਦ ਹੈ।

ਪੇਰੇਨ ਦੀਆਂ ਵਾਦੀਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅਸਾਮ ਦੇ ਮੈਦਾਨੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਤੱਕ ਅਤੇ ਜਪਫੂ ਪਹਾੜਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰਲੇ ਇਲਾਕਿਆਂ 'ਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਹਾਲੇ ਵੀ ਗੂੰਜਦੀ ਹੈ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਗਾ ਦਹਿਸ਼ਤੀ

ਵਜੇ ਵੀ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਦੇਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਿਆਨਾਂ ਵਿਚ ਤਲਵਾਰਾਂ ਵਾਪਸ ਆ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਪਿਛਲੇ 11 ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਮੁੰਡੇ ਬੈਰਕਾਂ ਵਿਚ ਵਾਪਸ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੋਣ ਲੱਗਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟ ਕੌਂਸਲ ਆਫ ਨਾਗਾਲੈਂਡ ਨੇ ਗੱਲਬਾਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਗੱਲਬਾਤ 'ਚ ਨਾਗਾਲੈਂਡ ਲਈ ਵੱਖਰੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਮਸਲਾ ਵੀ

ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੋਸ਼ ਮਿਸਾਲੀ ਹੈ। ਬਰਤਾਨੀਆ ਨੂੰ ਖੋਮਾਨਾ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਲੈਣ 'ਚ 47 ਵਰ੍ਹੇ ਲੱਗੇ ਸਨ। ਹਿੰਸਾ ਦੀ ਹਨੇਰੀ ਦੇ ਚਲਦਿਆਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਦੂੜਾਂ ਨੇ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਦੇ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਲੱਭੀ ਹੈ। ਡੋਲੀ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਨੇ 1947 ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਯੂਨੀਅਨ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਜੈਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਰਾਇਣ ਜਿਹੜਾ 1960 ਵਿਚ ਆਇਆ, ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਡਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਸਹੀ ਅਤੇ ਯੋਗ ਹੈ। ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਂਦਿਆਂ ਡੋਲੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਗਾਂਧੀ ਨੇ 1947 ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਵੱਡ-ਵੱਡੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਬੰਦਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੇਂਦਰੀ ਯੂਨੀਅਨ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਈਏ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਾਡੇ ਵੱਡੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਮਿਲਣ ਗਏ ਸਨ ਤੇ ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਗ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ। ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਦੇਖੋ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਫੁੱਲ ਹਨ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਲੜਾਈ-ਝਗੜਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ।

ਡੋਲੀ ਵੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਉਹ ਕੁਝ ਲਿਖੋਗੇ, ਜਿਹੜਾ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਬਹੁਤੇ ਭਾਰਤੀ ਪੱਤਰਕਾਰ ਇੱਥੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਗਾਲੈਂਡ ਵਿਚ ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕਬਰਾਂ ਨਾਲ ਜੰਗ ਦੀਆਂ ਲਕੀਰਾਂ ਖਿੱਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਹੈ ਕਿ 45 ਹਜ਼ਾਰ ਸਿਪਾਹੀ-30 ਹਜ਼ਾਰ ਜਾਪਾਨੀ ਅਤੇ 1500 ਭਾਈਵਾਲ ਤੇ ਭਾਰਤੀ- ਮਨੀਪੁਰ ਵਿਚ ਕੋਹਿਮਾ ਅਤੇ ਮੋਰੇਹ ਦੀਆਂ ਲੜਾਈਆਂ ਵਿਚ ਮਾਰੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਭਾਈਵਾਲ ਕੋਹਿਮਾ ਦੀ ਜਿੱਤ ਮਗਰੋਂ ਜਾਪਾਨੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਬਰਮਾ ਮੁਹਿੰਮ ਦੀ ਦੂਜੀ ਫੈਸਲਾਕੁੰਨ ਜੰਗ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧੇ ਸਨ। ਜੰਗ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਭਾਰਤੀਆਂ ਲਈ ਮਨੀਪੁਰ ਦਾ ਅਰਥ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਆਪਣੇ ਹੀ ਭਰਾਵਾਂ, ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਵੱਲ ਬੰਦੂਕਾਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਕਰਨਾ। ਫੀਜ਼ੇ ਦਾ ਭਰਾ ਡੋਲੀ ਝੁੱਗੀ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਗਾਂਧੀ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਕਾਰਜਸ਼ੈਲੀ ਬਾਰੇ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਗਾਂਧੀ ਨਾ ਮਰਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਨਾਗਾਲੈਂਡ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਚਲਦਿਆਂ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਈਆਂ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਈਆਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਲਹਿਰ ਦੇ ਪਿਤਾਮਾ ਅੰਗਾਮੀ ਜਪਫੂ ਫੀਜ਼ੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਲੜਾਈ ਨਾਗਿਆਂ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਨਾਲ ਲੜੀ, ਉਹੀ ਲੜਾਈ ਇਕ ਦਿਨ ਅਸਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਲੜਨੀ ਪਵੇਗੀ। ਉਸ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸਾਮੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਭਰਾ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਹਿਰ ਦੀਆਂ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਤਰਜੀਹਾਂ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾਵਾਂ ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ, ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਲਿਬਰੇਸ਼ਨ ਫਰੰਟ ਆਫ ਅਸਮ ਜਿਹੀਆਂ ਕਈ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਮਨੀਪੁਰ ਜਿਹੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਸਰਗਰਮ ਹਨ।

19 ਸਾਲਾਂ 'ਚ ਛੇਵੀਂ ਵਾਰ ਗੋਤਾ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਗਾਲੈਂਡ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਦਹਾਕੇ ਦੌਰਾਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਨਵੇਂ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਛੂਹ ਲਿਆ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮਪੁਤਰ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅਸਾਮ ਦੇ ਨਾਗਓ, ਕਾਜ਼ੀਰੰਗਾ ਅਤੇ ਨੁਮਲੀਗੜ੍ਹ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਅਜੀਬ ਨਜ਼ਾਰਾ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਨੌਜਵਾਨ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਦਿਮਾਪੁਰ 'ਚ ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ 'ਤੇ ਘੁੰਮਦੇ ਦੇਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕੋਹਿਮਾ 'ਚ ਰਾਤ ਨੂੰ ਅੱਠ

ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਕੋਹਿਮਾ ਤੋਂ 25 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਖੋਨੋਮਾ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਫੀਜ਼ੇ ਦੀ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਝੁੱਗੀ ਵਿਚ ਬੈਠਾ 80 ਸਾਲਾ ਬਜ਼ੁਰਗ ਵੀ ਸੋਬੀ ਡੋਲੀ ਜਿਹੜਾ ਮਹਾਨ ਬਾਗੀ ਆਗੂ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤੇ 'ਚ ਭਰਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਖਤਮ ਹੋਣ ਮਗਰੋਂ ਅਜਿਹਾ ਸਮਾਂ ਆਵੇਗਾ, ਜਦੋਂ ਭਾਰਤ ਇਹ ਗੱਲ ਸਮਝ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਨਾਗਿਆਂ ਦਾ ਲਹੂ ਭਿੰਨ ਹੈ। ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਨਾਗਾਲੈਂਡ ਦੀ ਫੈਡਰਲ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਕਬਰ 'ਤੇ ਲੱਗੀ ਤਖਤੀ 'ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, "ਨਾਗਾ ਲੋਕ ਭਾਰਤੀ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਖਿੱਤਾ ਭਾਰਤੀ ਯੂਨੀਅਨ ਦਾ ਭਾਗ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਿਲੱਖਣ ਸੱਚ ਨੂੰ ਹਰ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਬਚਾਵਾਂਗੇ ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਇੱਥੇ ਕਰਦੇ ਰਹਾਂਗੇ।" ਖੋਨੋਮਾ ਪਿੰਡ ਦੇ ਮੁੱਖ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਸੂਬੇ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇਫੂ ਰਿਓ ਨੇ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਅੰਕ-ਗਣਿਤ

ਪ੍ਰੋ: ਐਚ ਐਸ ਡਿੰਪਲ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਇਹ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਸਾਜ਼ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਵਜਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਵਜਾਉਂਦੇ ਵੀ ਨੇ, ਪਰ ਸੁਰ ਵੱਖਰਾ ਵੱਖਰਾ ਹੈ, ਸਭ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ ਵੀ ਵੱਖਰਾ-ਵੱਖਰਾ, ਸਵਾਦ ਵੀ ਵੱਖਰਾ-2, ਅਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਆਵਾਜ਼ ਵੀ ਵੱਖਰੀ ਵੱਖਰੀ। ਜੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਕਤਾਰ ਲਗਾਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣਾ ਪਵੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਧਰਤੀ ਤੇ ਐਨੀ ਜਗ੍ਹਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਪੁਰਾਣੇ ਨਵੇਂ ਯੁੱਗ ਦੇ 'ਸਭ ਲੋਕ' ਨੂੰ ਇਕੋਰਾ ਖੜ੍ਹੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹਰੇਕ ਦੀ ਆਪਣੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਹਰ ਕੋਈ ਇਸ ਦੀ ਅਸਲ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੇਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਨਾਕਾਮ ਰਹਿਣ ਤੇ ਆਖਰੀ ਮੌਤ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਨਾਮ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਗ਼ਲਤੀ ਕਿਥੇ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ। ਗ਼ਲਤ ਠੀਕ ਤਾਂ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਾਡਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ। ਜੇ ਮਨ ਭਾਵੇ, ਸਾਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗੇ, ਸੋ ਠੀਕ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਗ਼ਲਤ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵਾਲ ਕਟਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਤੇ ਕਦੀ ਢੇਰ ਸਾਰੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਉਂਗਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਸਗੋਂ, ਕਿਸੇ ਮਹਿਲਾ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਉਸਦੇ ਵਾਲ 'ਮੁੰਨ' ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵਿਭਚਾਰਣ ਨੂੰ 'ਸਿਰਮੁੰਨੀ' ਕਹਿ ਕੇ ਸੰਬੋਧਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅੱਜ ਵੀ। ਸਿਰਮੁੰਨੀ ਇਕ ਗਾਲ਼ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਜੈਸੀ ਰੰਧਾਵਾ ਨੂੰ ਮਿਸ ਇੰਡੀਆ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾ ਸਥਾਨ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ 'ਕੁੜੀਏ, ਤੇਰੇ ਵਾਲ ਮੁੰਡਿਆਂ ਵਾਂਗ ਕੱਟੇ ਹੋਏ ਨੇ! ਐਨੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਟਵਾਉਣੇ।"

ਅਤੇ ਨੇਤਾ ਨਵਜੋਤ ਸਿੰਘੂ ਦੀ ਪਤਨੀ), ਸੁਨੀਤਾ ਨਾਰਾਇਣ, ਜੈਸੀ ਰੰਧਾਵਾ, ਬਿਪਾਸਾ ਬਾਸੂ ਜਾਂ ਐਸ਼ਵਰਿਆ ਰਾਏ ਵਰਗੀਆਂ ਕੁਝ ਸਫਲ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਵਰਣਨਯੋਗ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨ ਨਾਲ ਠੀਕ-ਗ਼ਲਤ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ 'ਸਥਾਈ' ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵੀ ਠੀਕ ਜਾਂ ਗ਼ਲਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਇਥੇ ਆਈਨਸਟੀਨ ਦਾ ਸਾਪੇਖਤਾ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਰੇਲ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹੋ ਤਾਂ ਖੜ੍ਹੇ ਦਰੱਖਤ ਵੀ ਦੌੜਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣਗੇ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਦੋ ਤਜ਼ ਹਵਾਈ ਜ਼ਾਗਜ਼ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਸਮਾਂਤਰ ਦੌੜਣ ਤਾਂ ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਖੜ੍ਹੇ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣਗੇ। ਕੌਣ ਸਹੀ ਹੈ, ਕੌਣ ਗ਼ਲਤ ਹੈ, ਇਸਦਾ ਨਿਰਣਾ ਤੁਹਾਡੇ ਦਿਲ ਨੇ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੌਣ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਹਾਂ, ਉਤੇ ਲਟਕਦਾ ਸਵਾਲ ਬੜਾ ਨਿਗੂਣਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਸਵਾਲ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸ਼ੌਂਕਾਂ, ਕੰਮਾਂ-ਕਾਰਾਂ, ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ, ਦੋਸਤੀਆਂ, ਇਸ਼ਕ-ਗੁਨਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਹਿਮ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਸਮੇਂ ਦਿਲ ਦੀ (ਹਾਂ, ਦਿਲ ਦੀ) ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਕ ਖੋਜ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੋਲਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਵਾਕ 'ਦਿਲ ਨੀ ਕਰਦਾ ਮੇਰਾ' ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ ਤੇ 'ਦਿਲ ਜਿਹਾ ਕਰਦਾ ਏ' ਹੈ। ਤੇ ਇਸ ਦਿਲ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਹੀ ਦੂਜਾ ਅਹਿਮ ਤੱਤ ਛੁਪਿਆ ਹੈ, ਸਾਡੀ ਨਾਕਾਰਾਤਮਕ ਬਿਰਤੀ। ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ ਵਾਲਾ ਵਾਕ ਨਾਂਗਵਾਚਕ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹੀ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਹੈ, ਇਹ ਵੀ ਗ਼ਲਤ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮਾਨਵੀ ਸੁਭਾਅ ਹੈ। ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਇਕ ਪੰਜਾਬਣ ਮੁਟਿਆਰ ਨੂੰ ਮਿਸ ਪੰਜਾਬਣ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਇਸ ਕਰਕੇ ਚਿਜੈਕਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੇ ਵਾਲ 'ਟਰਿੰਮ' ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਵਾਏ, ਪਰ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਉਹੀ ਮੁਟਿਆਰ ਮਿਸ ਇੰਡੀਆ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਬਣਾਏ ਕੱਟ ਕੇਸ ਸੱਜਾ ਕਰਕੇ ਚਿਜੈਕਟ ਹੋ ਗਈ, ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਉਪਰ ਵੀ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਇਹੀ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਇਕ ਬੁਝਾਰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਸਾਡਾ, ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਵੱਡੀ ਭੁੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਗੁੰਝਲ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਗੁੰਝਲ ਸਮਝ ਕੇ

ਹੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਨਾ ਤਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕੋਈ ਗੁੰਝਲ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਇਸਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ। ਇਹ ਇਕ ਭੁਲੇਖਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਆਧਾਰ ਸਾਡਾ ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤਾਂ ਜੀਵਨ ਹੈ, ਜੋ ਜਿਉਣ ਲਈ ਹੈ, ਮਾਣਨ ਲਈ ਹੈ, ਰੱਖ ਕੇ ਹੱਸਣ, ਨੱਚਣ, ਟੱਪਣ ਅਤੇ ਕੁੱਦਣ ਲਈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵੀ ਪਵਿੱਤਰ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ, 'ਨੱਚਣ ਕੁੱਦਣ ਮਨ ਕਾ ਚਾਉ।' ਅਸੀਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦੇ ਵੱਧ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਜਿਉਣ ਤੇ ਮਾਣਨ ਵਾਲਾ ਸਮਾਂ ਜਾਇਆ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਖੁਦ ਕਈ ਕਹਾਣੀਆਂ ਬਣਾ ਲਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਸੰਕਲਪ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੀ ਦਲਦਲ ਵਿਚ ਫਸੇ ਤੁਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਸੁਨਹਿਰੀ ਪਲ ਨਸ਼ਟ ਕਰੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਹੱਸਣਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਵਰਦਾਨ ਹੈ। ਸੋਹਣੀਆਂ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮਾਨਸਿਕ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਦਿਲ ਨੂੰ ਰਾਹਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਖੇੜਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਸਨ ਤਾਂ ਰੱਬ ਦੀ ਨਿਆਮਤ ਹੈ, ਦੇਣ ਹੈ, ਇਸਨੂੰ ਵੇਖਣਾ ਪਾਪ ਨਹੀਂ, ਰੱਬ ਦੀ ਪੂਜਾ ਹੈ, ਰੱਬ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਹੈ, ਸਲਾਹੁਤਾ ਹੈ, ਸ਼ਲਾਘਾ ਹੈ।

ਪੂਜਾ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਮੰਬਾ ਟੋਕ ਕੇ ਨਹੀਂ, ਧਿਆਨ ਦੇ ਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦ ਰੱਬ ਦੀ ਬਣਾਈ ਸੋਹਣੀ ਸ਼ਕਲ ਵੱਲ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦਿਲ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਰੱਬ ਦੇ ਕਾਰੀਗਰ ਹੱਥ ਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਐਨੀ ਹੁਸੀਨ ਮੁਟਿਆਰ ਘੜੀ ਹੈ, ਖੋਰੇ ਕਿਹੜੇ ਵਿਹਲੇ ਵਕਤ ਬੈਠ ਕੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਪੂਜਾ ਜਾਂ ਬੰਦਗੀ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਪਰ ਇਨਸਾਨ ਹੁਸਨ ਤੋਂ ਅੱਖਾਂ ਚੁਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਲੁਕ ਕੇ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਦੀਆਂ ਅਰਧ-ਨਗਨ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਝ 'ਘਟੀਆ' ਦਰਜੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਖਬਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਲਾਲਸਾ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਪੁਰਤੀ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਅਖਬਾਰ ਇਸੇ ਆਸਰੇ ਚੱਲਦੇ ਹਨ। ਹੁਸਨ ਵੇਖਣਾ ਪਾਪ ਨਹੀਂ ਰੱਬ ਦੀ ਪੂਜਾ ਹੈ। ਰੱਬ ਦੀ ਬਣਾਈ ਸ਼ਾਹਕਾਰ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਦੋ ਮਰਦ ਜੁੜ ਕੇ ਬੈਠਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸੈਕਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਛਿੜਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੀਆਂ ਗਾਲ਼ਾਂ ਵਿਚ ਸੈਕਸ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ, ਲੋਕ-ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਸੈਕਸ ਹੈ। ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਦੁਕਾਨ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਪੁੱਛੋ, ਸੈਕਸ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਹੀ ਵਿਕਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੈਕਸੀ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਧੜਾ ਧੜ

ਵਿਕਦੇ ਹਨ, ਹਾਟ ਕੇਕ ਵਾਂਗ। ਕੈਸਟਾਂ ਅਤੇ ਵੀਡੀਓ ਵੀ ਸੈਕਸੀ ਹੀ ਵਿਕਦੇ ਹਨ। ਬਿਪਾਸਾ, ਨੇਹਾ ਧੂਪੀਆ, ਮਲਿਕਾ ਸ਼ੇਰਾਵਤ ਅਤੇ ਐਸ਼ਵਰਿਆ ਰਾਏ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹਿੱਟ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬਦਨ ਤੋਂ ਬਿਕਰੀ ਉਤਾਰਣ ਸਮੇਂ ਵੀ ਸ਼ਰਮ ਨਹੀਂ, ਸ਼ਲਾਘਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਰਨ ਵੀ ਕਿਉਂ? ਜੇ ਹੁਸਨ ਹੈ ਤਾਂ ਵਿਖਾਇਆ ਕਿਉਂ ਨਾ ਜਾਵੇ, ਫਿੱਟ ਹੈ ਜੇ ਹਿੱਟ ਹੈ ਉਹ। ਪਰ ਅਜੀਬ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਖਬਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਨੰਗੇ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਨੰਗੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਆਏ ਸੀ, ਨੰਗੇ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਹਿਰਾਵਾ ਸਾਡੇ ਡਰ, ਸਾਡੀ ਝਿਜਕ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਛੁਪੇ ਪਾਪ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸ਼ਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਸਾਡਾ ਸੁਭਾਅ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਗ਼ਤਲ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਪਰ ਠੀਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਭਟਕੇ ਹੋਏ ਹਾਂ। ਭਟਕ ਕੇ ਮਜ਼ਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਖੁਸ਼ੀ ਹਾਸਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਦਾ ਚਿਰਾਗ ਜਲਦਾ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਦੀ ਤਿਕੋਣ ਦੇ ਇਕ ਸਿਰੇ ਤੇ ਰੱਬ ਹੈ, ਇਕ ਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅਤੇ ਤੀਜੇ ਤੇ ਸੈਕਸ। ਰੱਬ ਧਿਆਨ ਹੈ, ਤੇ ਇਹ ਟੀਚਾ ਵੀ। ਇਹ ਕੋਈ ਅਣਜਾਣ ਜਾਂ ਸਰਬਵਿਆਪਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਸੋਚ ਦਾ ਪੱਧਰ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਉਦੇਸ਼। ਸਾਡਾ ਭਵਿੱਖ। ਤੁਸੀਂ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਕੀ ਬਣਨਾ ਹੈ? ਅੱਜ ਜਮਾਨਾ 'ਬੋਲਡ ਐਂਡ ਬਿਊਟੀਫੁੱਲ' ਦਾ ਹੈ, ਲੱਜਾ ਅਤੇ ਸ਼ਰਮ ਦੀ ਚਾਦਰ ਵਿਚ ਲਿਪਟੇ ਹੁਸਨ ਦੀ ਥਾਂ ਗਹਿਣਿਆਂ ਦੇ ਨੰਗੇ ਵਿਚ ਲਿਸ਼ ਲਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਜਿਸਮ ਦੀ ਬੋਲੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਚਿਹਰਾ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੱਪੜੇ ਲਾਗੂ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਇਸ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਸੋਨੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੀਰਿਆਂ ਦੇ ਭਾਅ ਤੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕੋਈ ਗਣਿਤ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਕੋਈ ਵਿਗਿਆਨ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਕੋਈ ਸਮਾਜਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਚੈਪਟਰ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਇਕ ਕਲਾ, ਇਕ ਅਦਾ, ਇਕ ਸ਼ੈਲੀ, ਇਕ ਤਕਨੀਕ, ਇਕ ਅੰਦਾਜ਼, ਇਕ ਨਜ਼ਾ ਅਤੇ ਇਕ ਦਿਖਾਵਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਮਿਲ ਕੇ ਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਦਿਖਾਵਾ ਹੈ, ਸਭ ਜਾਣਦੇ ਨੇ। ਨਕਲੀ ਚਿਹਰਾ ਹੈ, ਸਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ।

MISSION

PEAK BROCKERS, INC

For the best possible price and highest profit, call a Business Professional.

As the **President of Mission Peak Brokers, Inc.** and also a **Commercial Real Estate Broker**, I offer you guidance that is based on extensive experience in Sales. Acquisition and Financing of Commercial Real Estate and the purchase of businesses.

Mission Peak Brokers, Inc. is a leading **Business Brokerage** firm based in the San Francisco Bay Area providing the services required for the sale and acquisition of main street retail business opportunities and commercial real estate as well as an all-inclusive assistance with the business and commercial loan process.

We are here to secure your objectives through a standard of aggressive diligence, measurable integrity and the highest standard of excellence **knowing our client's satisfactions is our ultimate goal.**

CALL A PROFESSIONAL AND GET THE BEST POSSIBLE PRICES AND HIGHEST PROFITS

I am a top rated Business and Commercial Real Estate broker with vast experience in Sales.

Acquisition and Financing of Commercial Real Estate.

GET TOP DOLLAR\$

FOR YOUR COMMERCIAL PROPERTY

CALL TODAY

(510) 490-9705

hrs Sidhu@gmail.com

www.missionpeakbrokers.com

**Harpreet "Harry" Sidhu, CBB
Broker/president**

BRE Lic #1433114

Broker Lic # 01792260

